

הישיבה השלוש-מאות-ותשע-עשרה של הכנסת השישית

יום שלישי, י"ב אב תשכ"ח (6 אוגוסט 1968)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. שאלות ותשובות

בשנת 1966/67 ערכו מהנדסי המפעל סקר לגבי טיב שפכי התעשייה כדי לקבוע את צורת הטיהור המוקדמת הדרושה לפני ביצוע החיבור לביוב המרכזי. על יסוד הסקר תתאפשר השלמת התיכון והביצוע של עבודות החיבור, תוך החודשים הקרובים.

כיום עובר צינור שפכי התעשייה בקטע של שפת ים אשר אינו מיועד לרחצה. בעקבות פיצוץ של הצינור נשפכו השפכים על החוף וכנראה כתוצאה מכך התרופה הצחנה, דבר שגרם לתלונות. לפי דרישת משרד הבריאות, תוקן הצינור באופן זמני עד לביצוע ההתחברות לרשת המרכזית.

2. סדרי שיגור אמבולנס של מגן דוד אדום במקרה של התקף לב

חברת הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר הבריאות ביום ח' בסיון תשכ"ח (4 ביוני 1968):

בעתון "הארץ" פורסמה ידיעה וזו לשונה: "העדד רופא תורן בתחנת מגן דוד אדום בבתי-ים בין השעה 7 ל-8 בבוקר מנע שיגור אמבולנס לאשה שלקתה בהתקף לב ביום ג' שעבר. האשה מתה. ההודאות שיש לתורני מגן דוד אדום קובעות כי אסור להם לשלוח אמבולנס ללא אישור רופא, חוץ מאשר במקרה אסון – התעלפויות, תאונות דרכים ותאונות עבודה, טביעות, התאבדויות. בכל מקרה אחר טעונה יציאת האמבולנס אל החולה אישורו של רופא תחנת מגן דוד אדום או רופא אחר שבדק את החולה. הוראות אלה ניתנו מפני שבתי-החולים אינם מקבלים מקרים שהובאו ללא מכתב מרופא (אלא אם כן מדובר באסון)".

אודה לך אם תשיבני:

1. הנכונה הידיעה דלעיל?
2. מדוע אין הוראות לשלוח אמבולנס גם במקרה של התקף לב ולא דווקא במקרים המנויים למעלה בלבד?
3. מדוע קיים חלל בשעות התורנות של הרופאים ובשעה 7 עד 8 בבוקר אין מתקיימת תורנות מתאימה?
4. מה בדעתך לעשות לשינוי מצב זה?

שר הבריאות י. ברזילי:

1. הידיעה נכונה. משפחת החולה פנתה לסניף המקומי של מגן דוד אדום. הנהג התורן הסביר להם, שאין במקום רופא והפנה אותם לרופא הגר בסביבתם הקרובה ושטיפל בחולה בדרך קבע. בני המשפחה פנו, משום-מה, למרפאת קופת-חולים. רופא המרפאה יצא עמם לביתם, אך החולה נפטרה לפני שהגיעו.

2. טלטול של חולה באמבולנס לבית החולים עלול במקרים מסוימים לסכן את חייו של החולה. לכן יש צורך בהוראה של רופא, כדי להסיע חולה

היו"ר א. תלמי:

הנני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע שאלות ותשובות.

1. שפכים מבית-החרושת "כביר" בבתי-ים

חברת הכנסת ש. ארכלי-אלמוליוני שאלה את שר הבריאות ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968): בעתון "הארץ" מיום 27 במאי 1968 פורסם: "על מטרד בריאותי וסכנת זיהום באיזור מגורים, צפון מערב בתי-ים, קובלים אנשי הסביבה שבה נמצא בית-החרושת לבירה "כביר". הם פנו בתלונה כי השפכים של מפעל הבירה נקווים בחול סמוך לבתי-המגורים והצחנה מציקה עד כדי כך שגם סגירת החלונות בבתי-איננה מועילה. לדבריהם, פסולת המפעל נפלטת לחוף הים ומוזהמת אותו".

בהתחשב בנזק שיכול להיגרם לתושבי האיזור, נוכח הזיהום והצחנה ובמיוחד בחודשי הקיץ, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום בעתון תואם את המציאות?
2. האם תושבי האיזור פנו למשרד הבריאות בתלונה על המצב הקיים?
3. אם כן – מה היתה תשובת המשרד?
4. האם בדק משרד הבריאות את המצב הסניטרי באיזור?
5. אם כן – מה היו תוצאות הבדיקה?
6. אם לא – המוכן כבוד השר להורות לבדוק את המצב?
7. אילו אמצעים עומד לנקוט משרד הבריאות על מנת להבטיח שהשפכים בבית-החרושת "כביר" לא יסכנו את בריאות תושבי הסביבה?

שר הבריאות י. ברזילי:

א. הפרסום הנזכר מעלה בעיה הקיימת מזה מספר שנים והנמצאת בטיפול רצוף של הלשכה המ-חוזית של משרד הבריאות; לא כל הפרטים המופיעים בפרסום תואמים את המציאות.

ב. תושבי האיזור פנו בתלונה למשרד הבריאות. תלונת התושבים היתה על צחנה חריפה הקיימת באיזור.

ג. בעקבות התלונה ביקרו במקום תברואן הלשכה המחוזית של המשרד ביחד עם נציג עיריית בתי-ים. הבעיה באיזור נגרמת כתוצאה מכך שמי השפכים התעשייתיים (לא כולל את השפכים הביתיים) מוזרמים לים וכתוצאה מכך נגרם זיהום החוף הסמוך למגורי המתלוננים. לשכת הבריאות המחוזית דרשה מהנהלת בית-החרושת להפסיק הזרמת השפכים התעשייתיים לים והתחברות לרשת הביוב המרכזית של בתי-ים.

חוברת ל"י, ישיבה שי"ט

— שאלות ותשובות (ברזילי, כהן-צידון, י. תמיר, חביבי) —

4. מכת היתושים ברחובות

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבריאות ביום ל' בסיון תשכ"ח (26 ביוני 1968):

חבר מועצת עיריית רחובות מר ש. רכטמן מסר אתמול שהעיר רחובות סובלת קשה ממכת יתושים הפוקדת את המקום. לאחרונה הגיעו דברים עד כדי כך שתלמידים אינם מסוגלים להתכונן לבחינותיהם מחמת המטרד.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם ידועה למשרד הבריאות צרת היתושים ברחובות?
2. אם כן — מה עושה משרד הבריאות כדי לסלק את המטרד?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. משרד הבריאות יודע על בעיית היתושים בעיר רחובות, בעיה הנובעת בשנה הנוכחית בעיקר מפעילות בלתי-מספקת של העירייה בפיקוח ובביצוע פעולות הדברת היתושים במקורות הדגירה, שבתוך תחום שי-פוטא. יש לציין שבשנים הקודמות ביצעה העירייה פעולות מוצלחות בעניין זה, וכשהעמידה לפעולות הדברת היתושים אמצעים מספיקים, כמעט לא היו תלונות.

2. בא-כוח לשכת הבריאות הנפתית רחובות קיים פגישה עם ראש העיר רחובות, התריע בפניו על המצב ודרש ביצוע פעולות הדברה דחופות לפתרון הבעיה. מלבד זאת יומה לשכת הבריאות גם פעולת הדברה אווירית בסביבות רחובות. פעולה אווירית תשפיע בעקי-פין גם על שיפור המצב ברחובות עצמה.

5. תרכיב לחיסון מפני חזרת

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבריאות ביום ל' בסיון תשכ"ח (26 ביוני 1968):

ב"הארץ" מיום 23 ביוני 1968 נמסר כי נמצא חיסון מפני מחלת החזרת. עוד נמסר כי חיסון זה נוסה בארצות-הברית והוכיח את יעילותו.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. מה טיבו של החיסון הנזכר מפני מחלת החזרת?
2. האם נבדק על-ידי משרד הבריאות ומה היו תוצאות הבדיקה?
3. האם יובא לישראל?
4. אם כן — מתי?
5. האם ייערך בישראל חיסון המוני מפני מחלת החזרת ובאיזה אופן?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. החומר לחיסון מפני חזרת הוא תרכיב, שהוכן מנגיף חזרת חי ומוחלש לאחר העברות ברקמת תאים, מעובר תרנגולת או ביצי תרנגולת מופרות. בדיקות-שדה של תכונות התרכיב מתנהלות זה כשלוש שנים.

בהתאם לנסיין, אשר נרכש כתוצאה מעבודות אלה, אין התרכיב נחשב כיום כחומר המיועד לחיסון המוני, אלא לחיסון קבוצות נבחרות: א. נערים סביב לגיל ההתבגרות ואשר עדיין לא חלו במחלת החזרת. ב. קבוצות מוגדרות לפי גיל ומקום ונתונות בסיכון מפני התפר-צות המחלה.

באמבולנס לבית-החולים, ואי-אפשר להסתפק באבחנה של המשפחה או של נהג האמבולנס.

3-4. תורנות הלילה של הרופא בתחנות מגן דוד אדום מסתיימת בשעה 7.00, כדי שהרופא התורן יוכל להגיע למקום עבודתו הקבוע בשעה 8.00. כידוע, מקיימים את תורנות הלילה רופאים, שעיקר עיסוקם במו-סדות אחרים. נבחנות דרכים, תוך התייעצות עם המו-סדות הנוגעים בדבר, למילוי החלל הריק בשעה זו.

3. נתונים על הפלות בישראל ובארצות מערב אירופה

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בסיון תשכ"ח (24 ביוני 1968):

בקונגרס הגינקולוגים, שנתיקים לאחרונה בישראל, הודגש שמספר ההפלות בישראל הגיע לשיאים עולמיים בהשוואה למדינות מערביות שאינן מצטיינות בילודה מבורכת.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. מהו מספר ההפלות לכל קבוצה של אלף נשים בנות גילים 18—38 בישראל?
2. מהו מספר ההפלות לכל קבוצה של אלף נשים בנות גילים 18—38 באנגליה ובאיטליה?
3. מה נעשה כדי להאט את קצב ההפלות בישראל?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. נתונים על היקף הבעיה עומדים לרשותנו אך ורק המספרים המתפרסמים על אישפוזים מסיבת הפלה טבעית ומלאכותית בכל מוסדות האישפוז בארץ. 2. מספרים אלה היו לפי הפרסום האחרון של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 1964 כלהלן: מספר המאושפוזות מסיבת הפלות טבעית ומלא-כותיות, 1964 —

הגיל: 15—24 25—44 מעל בלתי-סך-הכל ל-45 ידוע

מספר ההפלות: 3,073 10,316 147 56 13,592

ג. שיעור ההפלות הטבעיות והמלאכותיות על 1,000 נשים בגיל 15—44 שנה: 27.

2. לא ידועים לנו נתונים על אישפוזים מסיבת הפלות באנגליה, כי שם הפרסום המתייחס לאיש-פוזים מקיף את כל הבעיות הגינקולוגיות והבעיות הק-שורות להריון ולידה ואינו מפרט הפלות בנפרד. לא ידוע לנו פרסום של אישפוז לפי הסיבות הנ"ל באיטליה בכלל.

3. מן הנסיין, שהצטבר בארצות נאורות, אפשר להסיק כי הדרך הבטוחה להתאמת קצב ההפלות המ-לאכותיות היא ללמד נשים בגיל הפריין להשתמש באמ-צעי מניעה יעילים, אם אין הן יכולות או רוצות ללדת. ואמנם מתפתחת תנועה ענפה של הסברה והדרכה לתיכנון המשפחה בארצות המפותחות והמתפתחות גם יחד, בשיתוף-פעולה עם ארגון הבריאות העולמי ומו-סדות בין-לאומיים אחרים.

אנחנו מקווים שהמרכז לדמוגרפיה, שהוקם זה עתה במשרד ראש הממשלה, ישיפע בעתיד לטובה בפעולותיו המשותפות עם משרד הבריאות להקטנת ממדי ההפלות המלאכותיות בארץ.

המכסה בצורה חד-משמעית. תיקון זה יפורסם בקרוב וימוע בודאי איי-הבנות.

ג. בדרך כלל אין קיימת סכנה זו ועם פרסום תיקון זה, כאמור, לא תוכל האות שעל המכסה להוות כל עילה למכירה של חלב חמוץ או מקולקל.

8. דרכים להגדלת מספר האחיות בבתי-החולים הממשלתיים

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר הבריאות ביום ח' בתמוז תשכ"ח (4 ביולי 1968):

על-פי הידוע לי, יש השנה, בניגוד לשנים הקודמות, מספר גדול של מועמדות לבתי-ספר לאחיות, שאין מתקבלות לבתי-ספר אלה מחוסר תקן בבתי-הספר לאחיות מסיבות תקציביות.

כן ידוע לי כי בבתי-החולים השונים קיים מחסור באחיות, מחסור שיחייף עם מימוש תכנית החומש של משרד הבריאות לפיתוחם והרחבתם של שירותי הבריאות הממלכתיים במדינה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה הן הפעולות שנוקט משרד הבריאות להגדלת אפשרויות ההכשרה של כוח-אדם סועד (אחיות), ולהרחבת מספר האחיות הכשירות לטפל במאושפזים בבתי-החולים?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. נכון הדבר שהשנה, בעקבות פעילות נמרצת ורצופה של המשרד, אנו עדים לפייה מוגברת לבתי-הספר לאחיות. שינוי זה הורגש כבר אשתקד והוא מאפיין שר קבלתם של מחזוריים גדולים יחסית, אפילו לאחר מיון קפדני ובחירתן של המועמדות הטובות ביותר.

2. קליטת המחזוריים הגדולים בבתי-החולים הממלכתיים נתקלת בקשיים בגלל הסיודור התקציבי הקיים, לפיו כל שלוש תלמידות נחשבות כאחות — לגבי התקן אחת התוצאות של קבלת המחזוריים המוגדלים של התלמידות הוא צמצום כוח-האדם הסיעודי הפעיל בבתי-החולים, וזה יכביד להבא עוד יותר מאשר עתה על ביצוע הפעולות הסיעודיות הנחוצות לחולה. על כן מהססים בתי-החולים לקבל מחזוריים גדולים, אם לא יובטח שהדבר לא יחייב הוצאת אחיות מהעבודה.

משרד הבריאות מקיים בעניין זה מגע עם האוצר וביקש לאשר שלא יופחת התקן על חשבון המחזוריים הנכנסים של התלמידות. לפי שעה לא סוכם הדבר עם האוצר, אך אנו מקווים כי האוצר יבין את חומרת המצב וימצא דרך להיענות לנו.

9. מקרים של זיהום מי התהום

חבר-הכנסת מ. וילנר שאל את שר הבריאות ביום י"ג בתמוז תשכ"ח (9 ביולי 1968):

הפרופסור אלברטו ווקס מן הטכניון הכריז במסיבת עיתונאים, שנערכה ביום 7 ביולי 1968 בטכניון, כי קיימת סכנה של זיהום מאגרי מי תהום בישראל, דבר העלול לגרום למחלות תינוקות.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. הקיימת סכנה לזיהום מאגרי מי התהום, העלול לגרום למחלות ילדים?

2. אם כן, אילו צעדים ננקטים לקידום פני הרעה?

2. התרכיב הנ"ל טרם נבדק בארץ.

3-4. יש סיכויים רבים שהתרכיב יובא לישראל בעתיד הקרוב, במגמה לאפשר לשירותי הבריאות שלנו רכישת נסיון עצמי בנדון.

5. לפי הדעה אשר רווחת כיום בין אנשי המקצוע אין מקום לתרכיב נגד חזרת בין החיסונים ההמוניים. ייתכן שבעוד שנים אחדות יינתן החומר לחיסון מפני חזרת יחד עם החיסון מפני הצבת, אשר כידוע משמש כעת לחיסון שגרתי בישראל.

6. תקן העובדים בבית-החולים רמב"ם

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבריאות ביום י' בסיון תשכ"ח (26 ביוני 1968):

הגיע לידעתי כי ועד עובדי בית-החולים רמב"ם קובל על עומס העבודה הכבד שמוטל על העובדים.

הנני מתכבד לשאול את כבוד השר:

1. מהו תקן העובדים בבית-החולים רמב"ם?
2. האם התקן עומד ביחס נכון לדרישות השירותים הרפואיים של בית-החולים רמב"ם?
3. מה תשובת משרד הבריאות לתביעת עובדי בית-החולים רמב"ם לתוספת כוח-אדם?

שר-הבריאות י. ברזילי:

1. בתקן בית-החולים רמב"ם 785 עובדים. זאת אומרת, 1.4 עובדים בקירוב לכל מיטה. מספר זה כולל את כל השירותים והמראאות שהתרחבו ומוסיפים להתרחב.

2. תקן זה מקובל בכל בתי-החולים הממשלתיים בארץ. בבתי-חולים אחדים התקן אף נמוך מזה של רמב"ם. נכון שבבתי-החולים הלא-ממשלתיים עולה רמת התקן על זו של בתי-החולים הממשלתיים.

3. אין אפשרות, בשנת תקציב זו, להוסיף תקנים.

7. ציון של יום מימות השבוע של הכיסויים של בקבוקי חלב

חבר-הכנסת ג. כהן שאל את שר הבריאות ביום ח' בתמוז תשכ"ח (4 ביולי 1968):

בקבוקי חלב הנמכרים ביום א' בבוקר נושאים על כיסוייהם את הציון ג', כלומר — יום ג'.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. מה הסיבה לאי-דיוק זה?
- ב. האם אין חשש מפני טעות אצל ציבור הצרכנים?
- ג. האם אין סכנת מכירה ביודעין או בלא יודעין של חלב חמוץ או מקולקל ודווקא בחודשי הקיץ החמים?

שר-הבריאות י. ברזילי:

א. האות על מכסה האלומיניום של בקבוק החלב המפוסטר נועדה להדריך את הצרכן בקשר לטרייתו של החלב. האות מסמנת את היום האחרון שבו מותר למכור את החלב לצרכן מבלי חשש לטיבו (בלועזית Expiry Date). כל זאת, בהנחה שנשמרו כללי השינוק הנכון, כגון קירור.

ב. ביצו בדבר איכות חלב מיום 11 בספטמבר 1956 לא היה ניסוח פרט זה ברור כל צרכן, לכן הכין משרדנו רביזיה של הצו כולו, בו נוסחה שאלת סימון

שרי הבריאות י. ברזילי:

- אודה לך אם תשיבני:
- האם עובדות אלה נכונות?
- מה עושה משרד הבריאות לשיפור הטיפול הרפואי בישובים אלה?

שרי הבריאות י. ברזילי:

בעיית המחסור ברופאים בישובי כפר וספר ידועה לכל. נעשים מאמצים מתמידים, על-ידי קופת-החולים האחראית לשירות הרפואי באזורים אלה, לשגר רופאים לאותם מקומות שקיים שם מחסור. ואשר לפתרונות יסודיים, הרי הדברים נידונו לאחרונה בהרחבה במליאת הכנסת ויהיה המשך לדיון בוועדת השירותים.

12. תפוסה נמוכה בבתי-המלון במזרח ירושלים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלני שאלה את שר התיירות ביום ז' בתמוז תשכ"ח (3 ביולי 1968):

בעתון "מעריב" מיום 23 ביוני 1968 פורסם: "בתי-מלון במזרח ירושלים סובלים מתפוסה ירודה ביותר, וזה על אף הגיאות השוררת בחלק המערבי של העיר. החודש לא עלתה התפוסה על 25%".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

- האם הפרסום בעתון תואם את המציאות?
- אם כן — מה הסיבות שגרמו לתפוסה כה קטנה בבתי-המלון בירושלים המזרחית?
- האם קיימת תכנית להגדלת התפוסה בבתי-המלון בירושלים המזרחית בעתיד?

שר התיירות מ. קול:

1. התשובה היא כן ולא. הפרסום בעתון מתייחס לחודש יוני, ולגבי תקופה זו — הידיעה נכונה. אולם אין זה מקובל לשפוט תפוסה בבתי-המלון על הבסיס של שבועות אחדים. לעומת התפוסה הנמוכה בחודש יוני בבתי-המלון במזרח ירושלים, הגיעה התפוסה באפריל ל-70%, במאי ל-55% וביוני ל-80%. יש בתי-מלון שהתפוסה בהם טובה מאד ויש שהתפוסה פחות טובה.

2. יש כמה סיבות לתפוסה הנמוכה יחסית במזרח ירושלים לעומת מערב העיר:

א. אחוז התיירים היהודיים מסך כל התיירים הוא גבוה בשנת 1968 מכפי שהיה בשנים קודמות. תיירים אלה מעדיפים ברובם להתארח בחלק המערבי של העיר, אם מטעמי כשרות ואם מסיבות אחרות.

ב. חלק מבתי המלון במזרח העיר נועד בראשיתו לאכסון תיירים ועולי-רגל מארצות ערב ואינם מותאמים די צרכם לתיירות מערבית.

ג. הגדלת התפוסה בבתי-המלון במזרח ירושלים תבוא על-ידי הגידול שיחול בצליינות ובתיירות הלא-יהודית, על-ידי הדיוק הקשרים בין הגורמים בענף, במערב העיר ומזרחה, וכן על-ידי הסתגלות.

3. מן הראוי לציין כאן כי משרד התיירות מבצע פעולות רבות לעידוד התנועה הצליינית והתיירות הנוצרית בכללה לישראל על-ידי פרסום בחוץ-לארץ בעתונות הכללית ובכתבי-עת נוצריים-דתיים, הפצת חוברות הסברה במאות אלפי עותקים, הפקת סרטים מיוחדים על הארץ המיועדים לעולם הקתולי והפרוטסטנטי, הזמנת

1. באזורי הדרום והנגב קיימת עליה בריכוז החנקות בקידוחים שונים. בעת חקירת התופעה נתברר שהדבר קשור, קרוב לוודאי, בזיהום מקומי של מי התהום, כתוצאה מסילוק בלתי-סדיר של מי שופכין ושל מי פסולת תעשייתיים.

2. בכל מקרה שהתגלה זיהום בקידוחים, המספקים מי שתיה, דרש משרד הבריאות מספק המים להפסיק את האספקה לחלוטין או להפנות את המים למטרות חקלאיות בלבד. במקרים אחרים הוקטן ריכוז התחנקות עד מתחת לגבול המותר, באמצעות פעולות מיהול המים. כתוצאה מפעולות אלו, אין ברגע זה כל סכנה לבריאות הציבור ואין כל אפשרות שתופעה זו תגרום למחלות ילדים. עם זאת עומדים אנו על המשמר, כדי לעקוב אחר העליה הצפויה בריכוז חנקות, על מנת לנקוט צעדי מנוע בעוד מועד.

10. קליטת סטודנטים במקלות לרפואה

חברת-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבריאות ביום כ' בתמוז תשכ"ח (16 ביולי 1968):

מצויים בחוץ-לארץ סטודנטים ישראליים רבים הלומדים רפואה והמעוניינים להמשיך את לימודיהם בארץ.

לפי תחזיות משרד הבריאות צפוי בעתיד מחסור ברופאים בארץ. ברם, למרות תחזיות אלה אין מרחיבים את הפקולטות ללימודי הרפואה בארץ.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם הגיעו למשרד הבריאות פניות של סטודנטים ישראליים בחוץ-לארץ הלומדים רפואה, ואשר בהן תבעו הסטודנטים מתן אפשרות להמשיך בלימודי הרפואה בישראל?

2. האם נוקט משרד הבריאות פעולות כלשהן להרחבת לימודי הרפואה בארץ ולקליטת סטודנטים תלמידי רפואה, אשר כבר החלו בלימודים בחוץ-לארץ?

שרי הבריאות י. ברזילי:

1. הבעיה ידועה לנו מקרוב, גם במיקוריו של המנהל הכללי של משרדנו באוניברסיטות באירופה, בהן לומדים ישראלים.

2. משרדנו מעודד את בתי-הספר לרפואה בארץ להגדיל את מספר הסטודנטים בשנות הלימוד הקליני. בשנת התקציב 1967/68 אף הוקצבו כספים מיוחדים למטרה זו.

גם השנה יתקבלו סטודנטים נוספים לשנות הלימוד הקליני בשני בתי-הספר לרפואה.

11. מחסור ברופאים בישובי עמק הירדן**ועמק בית-שאן**

חברת-הכנסת ג. כהן שאל את שר הבריאות ביום כ' בתמוז תשכ"ח (16 ביולי 1968):

תושבי ישובי הספר ובעיקר אלה הנתונים בתקופה זו בקו האש, בעמק הירדן ובעמק בית-שאן, מתאוננים על שירות רפואי לקוי בכפריהם. נציגי כמה ישובים באו-רים אלה אף התלוננו בודיו (בתכנית "היום הזה") על שאין בהם רופא קבוע, הם תלויים בביקורים נדירים של רופאים, והקשר שלהם עם הרופאים — בימים שאין ביקורים — תלוי בקשר טלפוני לא-אמין.

14. קשיים באיכסון תיירים

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר התיירות ביום ז' באב תשכ"ח (1 באוגוסט 1968):

בימים האחרונים נתפרסמו ידיעות בעתונות על קשיים חמורים באיכסון תיירים. באחד המקרים קבוצה גדולה של סטודנטים נאלצה לחכות שעות רבות בנמל התעופה לוד עד שנמצאו בשבילים חדרים.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

מה עושה משרד התיירות לפתרון ארעי של קשיי איכסון התיירים?

שר התיירות מ. קול:

חודש יולי הוא חודש השיא בתנועת התיירות. ביולי 1968 גדלה התנועה לישראל לעומת יולי 1966 ב-39%, ובהמשך החודש הגיעו לארץ כ-68,000 תיירים.

בנוסף על האיכסון הקיים בבתי-מלון על סוגיהם השונים בכל רחבי המדינה, וכן בתי מרגוע, אכסנויות נוער ואכסנויות לצליינים, עומדים לרשות התיירים חדרים רבים בבתי פרטיים. כן גויסו מקומות איכסון ארעיים נוספים כגון בניין השגרירות הרוסית לשעבר ברמת-גן, שנועד לשמש כבית-הורים, ומאכסן בינתיים זמנית, עד לפתיחתו, אורחים מחוץ-לארץ.

עם זאת יש לציין כי ישנם ויהיו — כנראה — תמיד פה ושם סטודנטים המעדיפים מרצונם הם את חוף הים או הפארק לילית לילה. מספרם של אלה אמנם קטן, אולם עובדה היא כי בשבוע החולף ביכרו סטודנטים שונים ללון תחת כיפת השמיים למרות שהוצע להם איכסון זול יחסית על-ידי מחלקת הנסיעות של התאחדות דות הסטודנטים, באומנם כי בארצנו האקלים נעים וחם, ונוח להם יותר ללון בשק שינה או אף בלי שק שינה, תחת כיפת השמיים. אלה כנראה חושבים שכך דומנטי יותר.

15. הרחבת אפשרויות לאיכסון תיירים

חבר הכנסת י. תמיר שאל את שר התיירות ביום ז' באב תשכ"ח (1 באוגוסט 1968):

שמעתי אמש ב"קול ישראל" את הסבריו של המנכ"ל במשרד התיירות על קשיי איכסון התיירים שלא הבטיחו לעצמם, מראש, מקומות לינה. בתשובה לשאלות מראיינו מ"היום הזה" בשידור הוברד שמשרד התיירות לא היה מוכן לגל הגואה של התיירות וכן לא קיים אירגון יעיל לאסוף את הבאים בשעות הלילה כדי שלא ילונו בגנים ציבוריים או ברחובות.

בקשר לכך אבקש את השר להשיבני:

1. מהו המספר המשוער של התיירים שנאלצו ללון בחוצות ערי הארץ ומתחת לשמיים בלוד בחודש יולי?

2. איזה אירגון ארצי הופעל כדי לאכסנם (בנוסף על המלונות)?

3. כמה לנו בחדרים פרטיים?

4. האם היתה פניה לציבור להעמיד לתיירים חד-רים בבתי פרטיים?

5. מה הן התכניות לאירגון התיירות העודפת על קיבולת בתי המלון לקראת "הימים הנוראים"?

יחידות טלוויזיה להכנתם ולהצגתם של סרטים מתאימים, הזמנת אנשי כמורה, מארגני צליינות אחרים ועתונאים ממדינות שונות לביקור בארץ, שיגור אנשי כמורה ומר-צים אחרים מישראל המופיעים לפני חוגי ציבור נוצריים בחוץ-לארץ במטרה לעניינם ולעודדם לבקר בישראל, וכו'. אני מקווה כי פעולות אלה יסייעו להגברת התנועה הצליינית והנוצרית בכללה ועל-ידי כך גם להגדלת התפוצה בבתי-המלון במזרח העיר.

13. תכניות להרחבת המלונאות במזרח ירושלים

חבר הכנסת י. תמיר שאל את שר התיירות ביום ה' באב תשכ"ח (30 ביולי 1968):

יואל נא השר להשיבני:

1. כמה חדרים חסוים כיום בישראל כדי לשרת ביעילות את התיירות מחוץ-לארץ?

2. כמה חדרים נמצאים בבתי-המלון שבידי תו-שבי הערביים של ירושלים?

3. האם קיימות תכניות להרחבת המלונאות במזרח ירושלים?

4. אם כן — מה הן?

שר התיירות מ. קול:

1. המחסור בחדרי איכסון בימים מסוימים בחודש יולי השנה הורגש בעיקר בירושלים ובתל-אביב. באזורים אחרים במדינה ניתן היה להשיג איכסון בבתי-מלון וב-בתי-מרגוע, אלא שרובם המכריע של התיירים בחר דווקא להתארח בשתי ערים ראשיות אלה. המחסור שהורגש נובע משתי עובדות יסוד:

א. חודש יולי הוא חודש השיא בתיירות.

ב. בשנת 1968 התבררנו בתנועת תיירות מוגברת ומספר התיירים הנכנסים לישראל גדל בחודשים ינואר-יולי 1968 ב-25% לעומת אותה תקופה בשנת 1966, ואילו בחודש יולי 1968 היתה עליה של 39% לעומת יולי 1966. ההשוואות הן ל-1966, כי 1967 היתה שנה בלתי-רגילה.

משרדנו חזה את הגידול הצפוי לאחר מלחמת ששת הימים, והפעיל תכנית מיתוח נרחבת לבניית אלפי חדרים בבתי-מלון חדשים וקיימים. אולם ידוע שמשך בנייתו של בית-מלון, מתכננו ועד לפתיחתו, הוא כשנתיים וחצי, ולכן עד עתה הוצו הפירות הראשונים של תכנית זו.

בארבעת החודשים האחרונים נוספו 717 חדרים חדשים בבתי-המלון ברחבי הארץ. כן נמצאים עתה בבניה 2,450 חדרים, מהם 1,500 שבנייתם תסתיים בשנה הקרובה. מלבד זאת נמצאות בטיפולו של משרדנו תכניות רציניות של משקיעים שונים לבנייתם של עוד 2,500 חדרי מלון.

עם זאת יש לזכור שתמיד בחודשי שיא התנועה עלול להיות מחסור בחדרי מלון, מכיוון שאין זה רנטבילי לבנות בית-מלון למחסור צפוי באיכסון למשך תקופה של שבועות מספר.

2. מספר החדרים בבתי-המלון שבידי התושבים הערביים של ירושלים הוא 1,600 מתוך המספר הכולל של 1,800 חדרים בבתי-המלון במזרח ירושלים.

3-4. כן. קיימות תכניות להרחבת המלונאות במזרח ירושלים. התכנית הגדולה הראשונה היא זו של מלון "דום" (DOME) שבבנייתו הוחל לפני מלחמת ששת הימים. המלון יהיה בן 131 חדר ודרגתו א'.

בכיול הרושם ש"משרד התיירות לא היה מוכן לגל הגואה של התיירות". כשהביקוש לחדרים עולה על ההיצע עלולות בכל מקום בעולם ובכל ארץ תיירות להיווצר בעיות זמניות — בעיות שגם אנו נתקלנו בהן ושמצאו את פתרונן.

16. שכרם של עורכי־דין על טיפול בקיצבת זיקנה מגרמניה המערבית

חבר־הכנסת א. חביבי שאל את שר המשפטים ביום כ"ב בסיון תשכ"ח (18 ביוני 1968):

הגיע לידעתי, כי מספר עורכי־דין המטפלים במקרים של אנשים המקבלים קיצבת זיקנה מגרמניה המערבית, נוטלים לעצמם 15% מההוצאה החודשית במשך חמש שנים ויש מקרים שלמעלה מזה. עורכי־דין אלה נהפכים לשותפים של קיצבת הזיקנה.

אודה לשר אם ישיבני:

1. האם נתקל משרד המשפטים במקרים כאלה?
2. אם כן — כיצד הגיב?
3. האם מעשים אלה נוגדים את החוק?
4. אם כן — מה ניתן לעשות כדי למנוע אותם?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

1. אם הבינוני נכון את השואל הנכבד, מדובר בקצבת זיקנה המשתלמת על־ידי המוסד הפדרלי הגרמני לביטוח שכירים, על־פי דיני ביטוח שכירים הנהוגים בגרמניה — בדומה לביטוח הלאומי הנהוג בישראל. לא מדובר כנראה בקיצבה המשתלמת לגרדף של המשרד הנאצי, על־פי דיני הפיצויים האזרחיים. אם כן הדבר — הוגשה למשרדי במשך 18 החודשים האחרונים תלונה אחת בנדון. בימים האחרונים הגיעה לידעתי משרדי תלונה דומה בקשר לקיצבת נכות — להבדיל מקיצבת זיקנה — המשולמת על־ידי המשרד הפדרלי האמור.

2. אשר לאותה תלונה יחידה הנוגעת במישרין לשאלה של השואל הנכבד, הודיע משרדי למתלונן כי לדעתו ההגבלות בדבר שכר הטרחה בעד טיפול בתביעות לפיצויים אישיים מגרמניה — שהוטלו על־ידי חוק של הכנסות בשנת 1957 — אינן חלות על הטיפול בתביעות לקיצבות זיקנה מכוח ביטוח שכירים כאמור. אולם אפילו היו חלות עליו, הרי לפי אותו חוק משנת 1957 מקסימום שכר הטרחה הוא 15% מסך כל הקיצבות לחמש שנים, לפי שיעור קיצבה שהיה קיים במועד שבו הוחלט להעניק אותה.

3. סעיף 84 לחוק לשכת עורכי־הדין, תשכ"א—1961, מחייב מפורשות לקבוע בהסכם כי שכר הטרחה יהא תלוי בתוצאות המשפט. המעשים שמתלוננים עליהם אינם נוגדים איפוא את חוקי מדינת ישראל.

4. אם אמנם לא נקבע כל מקסימום לשכר הטרחה החוקי, כדעתו של משרד המשפטים, מותר לתובע לפנות ללשכת עורכי־הדין, לפי סעיף 84(ב) לחוק לשכת עורכי־הדין, בטענה כי השכר מופרז. השתכנה הלשכה כי השכר מופרז בנסיבות העניין, רשאית היא לקבוע במקומו שכר מתאים. כל עוד לא מיצו אפשרות זו, אינני רואה צורך לזיון בנדון חקיקה מיוחדת.

שר התיירות מ. קול:

1. אדם המגיע לישראל או לכל מדינה אחרת מבלי להכין לעצמו איכסון מראש מסתכן בכך כי הוא עשוי להתקל בקשיים במציאת איכסון, ביחוד כשהמדובר בחודש יולי שהוא שיא עונת התיירות.

פרט למקרה של קבוצת סטודנטים שמטוסם הגיע ארצה בשעה שלוש לפנות בוקר וחלק מהם לא הזמין איכסון מראש ומשום כך נאלץ ללון כמה שעות בשקי שינה על הדשא בלוד ועוד כמה מקרים בודדים של תיירים שהגיעו ארצה לפנות בוקר וחיו עד אור היום — לא ידוע לנו על תיירים שנשארו ללון בחוצות.

עם זאת יש לזכור כי יכולים להיות פה ושם מקרים של סטודנטים המעדיפים מרצונם ללון בשק שינה או אף בלעדיו תחת כיפת השמיים אם על חוף הים ואם בפארק, אף על־פי שיוכלים הם למצוא מקום איכסון בבית מלון או באכסניית נוער. סטודנטים אלה, שמספרם אמנם קטן ומוגבל, סבורים כנראה שבאקלים ארצנו ייהנו יותר מדרך זו דווקא ואולי גם לשם חסכון בהוצאות.

יש להדגיש כי המקרים הבודדים שתיירים שהגיעו בשעות הבוקר המוקדמות נאלצו להמתין עד אור הבוקר בטרם נמצא איכסון בשבילם קרו לפני שבועיים בקירוב, במשך יומיים.

2. ארבע חברות פרטיות עוסקות בהשכרת חדרים לתיירים בבתים פרטיים.

3. אין לנו סטטיסטיקה המראה כמה תיירים לנו בחדרים פרטיים, אולם יש לשער שמספרם הגיע לכמה אלפים.

4. היתה פניה לציבור להעמיד חדרים פרטיים לתיירים וההיענות היתה למעלה מן המשוער. יש עודף היצע של חדרים פרטיים על הביקוש.

כן יש להעיר כי ישנם חדרים פנויים בבתים־מלון בערי קיט כגון אשקלון, טבריה וכו'. לשכת התיירות במלך התעופה לוד הפתוחה יומם וליל מקבלת מדי ערב אינפורמציה על חדרים ריקים בבתים־מלון ובדירות פרטיות ומקשרת בין התיירים שהגיעו ללא הזמנת איכסון מראש, לבין בתי־המלון או הבתים שיש שם חדרים פנויים. אף גייסו מקומות איכסון נוספים במקרה הצורך, כגון בית השגרירות הרוסית לשעבר אשר לפני שהשתכנה בו השגרירות נועד להיות בית־מלון. עתה מיועד הבניין לשמש כבית הורים שייפתח בקרוב, אולם בינתיים מתאכסנים במקום תיירים.

פקידים בכירים במשרד התיירות התנדבו לעבודה בלשכת המשרד במלך התעופה לוד כדי לעזור להתגבר על הלחץ בשיא העונה.

5. לא ניתן להעריך מראש תיירות עודפת המגיעה ללא הזמנת איכסון מראש. מתוך נסיון ידוע לנו שתיירות כזו היא בעיקרה של צעירים המגיעים בחודשי הקיץ. לדעתי, אין לצפות למספר גדול של תיירים שיבואו ארצה לקראת ה"מים הנוראים" מבלי שיוזמנו את אכסונם לפני הגיעם.

אם יהיו כאלה ולא יהיו מקומות בבתים־מלון, יופנו האורחים לחדרים פרטיים.

אינני תמים־דעים עם השואל הנכבד שמשיי־דורו של מנכ"ל משרד התיירות ב"קול ישראל" נתקבל

17. הכנות להחלפת תקנות שעת החירום**המנדטוריות בחוק ישראלי**

חבר הכנסת נ. פלד שאל את שר המשפטים ביום י"ב בתמוז תשכ"ח (8 ביולי 1968):

בעתונות הופיעו לפני זמן קצר כתבות על משפטו של איש "פתח", עמרן סעיד מחמוד אסנונו, בפני בית-הדין הצבאי בעזה. בכתבות נמסר, בין היתר, כי במהלך המשפט העיר אב בית הדין כי "זוהי אירוניה של ההיסטוריה שאנו נדרשים לדון לפי אותן תקנות שעת חירום בריטיות, אשר בני שני העמים היושבים כאן כיום התנגדו להן".

כוכו, דעה דומה הביע כבוד השר עוד בתחילת פעולתו כשר המשפטים, כאשר בדברי הפתיחה על פגרת לות משרדו, ביוני 1966, אמר: "תקנות שעת חירום, 1945, מקומן לא יכירן בספן החוקים שלנו. אין להסתפק במחיקות שמחקנו בהן עד עתה" (ראה, דברי הכנסת, כרך 46, עמ' 1708).

בקשר לכך אתכבד לשאול:

1. לאיזה שלב הגיעו ההכנות להגשת הצעת חוק ישראלי שיחליף את תקנות שעת החירום המנדטוריות?
2. מתי יש לצפות להגשת ההצעה לכנסת?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

1. לשם הכנת הצעת החוק יושבה ועדת מומחים לבדיקת התקנות ולהכנת הצעות בדבר ההוראות הכלולות בתקנות שניתן למחוקן. עם מלחמת ששת הימים הפסיקה ועדת המומחים בהסכמתי את עבודתה, ואינני חושב שהוועדה תוכל לחדש את עבודתה ביעילות של ממש לפני עבוד מצב החירום האקוטי שאנו נתונים בו עתה.

2. לאור דברי האמורים, לא אוכל לאמור מתי תוגש הצעת החוק לכנסת.

היו"ר א. תלמי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת פלד.

נתן פלד (מפ"ם):

מה תגובת שר המשפטים לדברי השופט, שאותם ציטטתי, שהביע דווקא את הדעה, כי זוהי אירוניה של ההיסטוריה שאנו נדרשים לדון לפי אותן תקנות שעת חירום בריטיות, אשר בני שני העמים היושבים כאן כיום התנגדו להן?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

כל הכבוד לשופט הנכבד, וכל הצער לאירוניה, אבל ההיסטוריה קודמת לאירוניה.

18. ניצולו של נמל יפו המושבת למטרות של ספורט

חברת הכנסה ש. ארבל-אלמוזליו שאלה את שר התחבורה ביום כ"ח באדר תשכ"ח (28 במארס 1968):

נמל יפו, השייך מבחינת הבעלות הפורמלית לרשות הנמלים, נמצא זו השנה השלישית מחוץ לכל פעילות וניצול.

נוכח העובדה שהנמל עם מיתקניו יכול לשמש מקום לפעילות ספורטיבית ענפה, בתחום הספורט הימי

ובתחום לימוד המקצועות הקשורים בימאות, וכן מרכז לכידור ולמשיכת תיירים; ובהתחשב בעובדה של העדר מיתקנים לפיתוח ספורט ימי בחופי הארץ, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה הסיבות ששטח נמל יפו ומיתקניו אינם מנוצלים?
2. כמה עלתה לרשות הנמלים החזקתו של הנמל משנת 1967?
3. כמה עלתה החזקתו של הנמל בשנת 1968?
4. האם יש הכנסות כל-שהן מן הנמל וממיתקניו?
5. האם היו פניות מצד גורמים שונים בדבר ניצולו של הנמל?
6. הקיימת תכנית לניצול נמל יפו ומיתקניו?
7. המוכן כבוד השר לבדוק את האפשרויות להפיכת נמל יפו למרכז פעילות ספורטיבית?

שר התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: העבודה בנמל זה הוחדלה, כידוע, עם הפעלת הנמל עמוקי-המים באשדוד, והוא יופעל בעתיד לצרכי דיג, ספורט ימי, חינוך ימי, תיירות וכיוצא בהם, אחר שיוכשר למטרות אלה.

לשאלה 2: 185,000 לירות.

לשאלה 3: סכום דומה.

לשאלה 4: ההכנסות מסתכמות ב-200,000 לירות בקירוב.

לשאלות 5, 6 ו-7: ועדה בין-משרדית, המשותפת למשרדי התחבורה, האוצר, התיירות, החינוך ועריית תל-אביב, פועלת להכנת תכנית להפעלת הנמל לצרכי תיירות, חינוך ימי, ספורט, דיג וכיוצא בהם.

19. התחנה הסופית של קו האוטובוס מס' 18**בתל-אביב**

חבר הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ג בניסן תשכ"ח (21 באפריל 1968):

מאז נפתח בתל-אביב "היכל המשפט" קבעה חברת "דן" תחנת אוטובוסים סופית של מספר 18 מול הכניסה הראשית ל"היכל המשפט", ברחוב ויצמן. התחנה נקבעה על אם הדרך הראשית, חסמה מסלול חיוני לתנועה ונקבעה במרחק צעדים מספר מן הרמזורים בקרן הרחובות ויצמן-שאל המלך.

בקשר להנ"ל אבקש את השר להשיבני:

1. האם משרד התחבורה שותף לקביעת מקום התחנה הראשית של מספר 18?
2. אם כן — מה ההצדקה להסדר זה?
3. מה יעשה משרד התחבורה לתיקון המצב?

שר התחבורה מ. כרמל:

1. קביעת תחנות אוטובוסים נעשית בוועדה משותפת לרשות המקומית, משרתת ישראל ומשרד התחבורה.
2. התחנה נקבעה בשעתו במקום זה בטרם הושלם מגרש החניה לרכב פרטי באיזור.
3. לאחרונה הוחלט על העתקת התחנה ממקומה, באופן שלא תפריע לתנועה אל הצומת הסמוך.

חברת הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר התחבורה ביום ח' בסיון תשכ"ח (4 ביוני 1968):

חוגים הקשורים לספנות הישראלית מתריעים כי המחסור הגדול בעובדי ים ישראליים ונשירת מאות רבות של ימאים מקצועיים מעמידים בסמך שאלה המשך פיתוחו של צי הסוחר הישראלי ולו בממדים קטנים.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. האם קיים מחסור בעובדי ים ישראליים?
2. אם כן — א. מה הם ממדי המחסור?
3. מה עושה משרד התחבורה כדי להתגבר על המחסור בימאים ישראליים?
4. מה מספר הימאים הזרים המועסקים בצי הסוחר הישראלי?
5. מה שיעור הנשירה של ימאים ישראליים מצי הסוחר בשנים האחרונות?
6. מה עושה משרד התחבורה כדי להקטין את שיעורי הנשירה?

שר התחבורה מ. כרמל:

בתשובות הניתנות בזה לשאלות שבשאלתה של חברת הכנסת ארבל-אלמוזלנו אני משיב גם על השאלתה של חברת הכנסת מיקוניס.

1. בחלקה.
2. 742 ישראליים ו-569 זרים.
3. 649 ישראליים ו-452 זרים.
4. שיעור הנשירה השנתי הממוצע של ימאים ישראליים הוא 7%—8%.
5. אין נתונים מדויקים.
6. כ-100.
7. אין נתונים מדויקים.
8. תנאי העבודה, ריחוק ממקום מגורים וניתוק מן הבית וכו'.
9. משרד התחבורה פועל בנושא זה בשני מישורים: א. הקלות למשרתים בים, כגון פנסיה מוקדמת והפעלת שירותי רווחה; ב. הכשרה ימית: במסגרת זו משתלמים כיום 141 צוערים ו-120 חניכים שלא לדרגות קצונה. כן פועל משרדנו בשיתוף עם משרד החינוך להרחבת רשת החינוך הימי, בה לומדים כיום כ-1,500 תלמידים ב-14 בתי-ספר.

23. מתן בלעדיות לחברת "ליילנד" באספקת משאיות

חברת הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר התחבורה ביום ח' בסיון תשכ"ח (4 ביוני 1968):

בזמן האחרון מתפרסמות ידיעות על מורת-הרוח של נציגי מועצות המשאיות מן העובדה שמכריחים אותם מצד אחד להשתמש במשאיות "ליילנד" הגורמות להעלאת הוצאותיהם, ומצד שני — מונעים מהם לייבא משאיות גם כאשר "ליילנד" אינה מספקת את הדרישה במקום.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. מי אחראי לכך שמשאיות "ליילנד" אינן תואמות את דרישות מועצות המשאיות מבחינה טכנית ומבחינת המחיר?

20. תחנות אוטובוסים סופיות בתל-אביב—יפו

חברת הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ד באייר תשכ"ח (22 במאי 1968):

תחנות "דן" הסופיות המרובות מהוות בתל-אביב מטרדים רציניים בחלקי העיר.

מה יעשה משרד התחבורה לתיקון המצב?

שר התחבורה מ. כרמל:

משרד התחבורה בשיתוף עם עיריית תל-אביב—יפו הביא לשיפורים ניכרים בעניין תחנות סופיות של "דן" שהיו ממוקמות באזורים מאוכלסים.

עם התפתחותה והתרחבותה של העיר, התחנות הסופיות שהיו מחוץ לאזור המגורים הוקפו בתים.

מזמן לזמן משנים את מיקומן של התחנות בהתאם לבנייה ולצרכים — הכל בשיתוף עם עיריית תל-אביב—יפו והמשרדה.

אין, כמובן, אפשרות למקם את התחנות הסופיות מחוץ לאזורי המגורים, הואיל והן באות לשרת את התושבים בעיר.

21—22. נשירת ימאים ישראליים

מצי-הסוחר הישראלי

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלנו שאלה את שר התחבורה ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

בעתון "הארץ" מיום 23 במאי 1968 פורסם: "המחסור הגדול בעובדי ים ישראליים ונשירת מאות רבות של ימאים מקצועיים מעמידים בסמך שאלה את המשך פיתוחו של צי הסוחר הישראלי". בהתאם לפרסום בעתון, נשרו בשנת 1967 226 ימאים ישראליים שעבדו במחלקת המכונה, וממחלקת הסיפון נשרו 325 עובדים.

נוכח העובדה שהפרש בין הנשירה לתוספת בכוח-האדם גורם קשיים באיוש האוניות בעובדים ישראליים, ולאור החשיבות הגדולה שישנה, הן מבחינה לאומית והן מבחינה כלכלית, בהרחבת צי-הסוחר המופעל בעובדים ישראליים —

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום בעתון תואם את המציאות בכללה או בחלקה?
2. מה היה מספר העובדים הישראליים במחלקת הסיפון בתאריך 31 במארס 1968, ומה היה מספר העובדים הזרים?
3. מה היה מספר העובדים הישראליים במחלקת המכונות בתאריך 31 במארס 1968, ומה היה מספר העובדים הזרים?
4. כמה ימאים ישראליים פרשו מצי-הסוחר בשנת 1967?
5. כמה עובדים זרים פרשו מצי-הסוחר בשנת 1967?
6. כמה עובדים ישראליים נתקבלו לעבודה בצי-הסוחר בשנת 1967?
7. כמה עובדים זרים נתקבלו בשנת 1967?
8. מה היו הסיבות שגרמו לפרישתם של הימאים הישראליים?
9. אילו אמצעים עומד לנכות כבוד השר כדי להקטין את מספר הימאים הישראליים הפורשים מצי הסוחר?

25. הפקעת מחירים על-ידי נהגי מוניות

חברת הכנסת מ. ח. שטרן שאל את שר התחבורה ביום י' בסיון תשכ"ח (6 ביוני 1968):

מתרבות התלונות, בפרט מצד תיירים, שנהגי מוניות דורשים מחירי נסיעה מופרזים, ובמקרים רבים אינם מפעילים כלל את המונה, כדי לגבות מחיר שרירותי. גם אם המדובר במקרים יוצאים מן הכלל, הרי פוגעת תופעה זו בענף כולו של בעלי המוניות ובשמה הטוב של המדינה.

רצוני לשאול את כבוד השר:

מה הם האמצעים שמפעילות הרשויות המוסמכות, כדי להבטיח שירות מוניות יעיל ובמחירים הוגנים מוס' מכים, ומה הן דרכי הפיקוח על הסידורים האלה?

שר התחבורה מ. כרמל:

מבקרי השירותים מטעם המפקח על התעבורה בדרכים בודקים מזמן לזמן את רמת השירותים בשירות הציבורי, ואם מתגלה עבירה על חוקי התעבורה — מובא הנהג לדיון.

כל תלונה של נוסע נבדקת ללא שהיות, ואם נמצא הנהג אשם, לכאורה, הוא מובא לדיון לפני בית-משפט.

26. הפסקת שירות „אגד” מטבריה לקוניטרה**דרך חמת גדר**

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר התחבורה ביום כ"א בסיון תשכ"ח (17 ביוני 1968):

בעתון „על המשמר” מיום 13 ביוני 1968 פורסם: „הוראת משרד התחבורה, האוסרת החל מיום א' את התחבורה של „אגד” מטבריה לקוניטרה דרך אל חמה, עוררה התמרמרות בקרב ישובי דרום הרמה”.

נוכח העובדה שזהו הקשר היחידי של תחבורה ציבורית בישובי דרום רמת הגולן עם טבריה, ושכתוצאה מכיטולו ייגרמו קשיים לתושבי האיזור לקיים קשר עם טבריה, — רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום תואם את המציאות?

2. אם כן — מה היו הסיבות למתן ההוראה ל„אגד”?

3. האם מוכן כבוד השר לחזור ולבדוק את הבעיה ולהבטיח תחבורה ציבורית סדירה בין ישובי דרום הרמה לטבריה?

שר התחבורה מ. כרמל:

התחבורה הציבורית בשטחים המשוחררים מופעלת בתיאום מלא עם גורמי הבטחון ולפי הוראותיהם.

27. שיווק פנימי של המכונית „דרגון”**מתוצרת „אוטוקרס”**

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר התחבורה ביום כ"ב בסיון תשכ"ח (18 ביוני 1968):

בעתון „ידענות אחרונות” מיום 11 ביוני 1968 פורסם: „בתצוגת מפעל „אוטוקרס”, היחיד מבין מפעלי ההרכבה, המשתתף בביתן התחבורה ביריד הבין-לאומי בתל-אביב, מודגמת מכונית חדשה שאיננה ידועה עדיין לציבור הרחב בארץ ושמה „דרגון”. מכונית זו איננה ידועה עד כה משום שמשרד התחבורה לא שש לקראת אישור מכירתה לצרכן הישראלי. המכונית נוסתה במשקים

2. מי הקנה, אם הקנה, ל„ליילנד” זכויות של מונופול?

3. האם יינתן למועצות המשאיות להשיג בחוץ-לארץ את המשאיות שאין „ליילנד” מסוגלת לספק?

שר התחבורה מ. כרמל:

ב-19 ביוני 1961 חתמה ממשלת ישראל חוזה עם חברת „ליילנד”, לפיו נתנה ל„ליילנד” בלעדיות בהרכבת משאיות בישראל והספקתן. חוזה זה הוארך לאחר מכן עד לפברואר 1969.

הרשויות המוסמכות מפקחות על טיב הרכב ומחירו. לאחרונה הושג הסדר עם חברת „ליילנד” על יבוא כמות מסוימת ומוגבלת של רכב כבד לצרכי עבודות פיתוח מיוחדות.

24. מצב של אבטלה בנמל אילת

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר התחבורה ביום ח' בסיון תשכ"ח (4 ביוני 1968):

בעתון „הארץ” מיום 31 במאי 1968 פורסם: „לאחר עבודה מאומצת במשך כשלושה חודשים בשתי משמרות, עומד כיום נמל אילת שומם מאוניות ופועליו מובטלים”.

נוכח העובדה שרק לפני חודש ימים התלוננה חברת „צים” על ההפסדים הכספיים שנגרמו לה בעקבות השהיית עבודת הטעינה והפריקה בנמל, ובהתחשב בכך שהעדר אוניות בנמל אילת עלול לגרום להפסדים לרשות הנמלים, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום בעתון תואם את המציאות בכללה או בחלקה?

2. כמה אוניות עגנו בנמל אילת בחודש מאי 1968?

3. כמה טונות סחורה נפרקו והוטענו בחודש מאי 1968?

4. כמה אוניות, לפי התחזית, עומדות להגיע לאילת בחודשים יוני-יולי 1968?

5. מה היו הסיבות שגרמו להשהיית אוניות בעבר, ולמחסור באוניות כיום?

6. מי נושא באחריות לכך?

7. האם יש לראות את צמצום העבודה הנוכחי בנמל אילת כתופעה טבעית או כתוצאה של חוסר תכנון כולל?

שר התחבורה מ. כרמל:

1. לאחר תקופת עבודה מאומצת הגיע הנמל באותו זמן למצב של אבטלה, מחמת שיבושים במועדי ההגעה של אוניות.

2. 7 אוניות.

3. יבוא — 8,200 טון; יצוא — 26,400 טון, לרכב 10,700 טון בצובר.

4. בחודש יוני 1968 פקדו את נמל אילת 4 אוניות; ובחודש יולי 1968 — 6 אוניות.

5, 6, 7. הסיבות להשהיית אוניות בעבר היו: א) תקלות במועדי הגעת האוניות לנמל; ב) מחסור בכוח-אדם בעיר אילת ובנמל אילת; ג) מחסור מסוים במשאיות ופיגור בהובלת משלוחי היצוא ממרכז הארץ לאילת.

4. מהו המטען המורשה של המשאיות הללו?
5. האם נוכח מחסור במכוניות משא יופנו המשאיות לייעודן, דהיינו — להובלת משאות?

שר-התחבורה מ. כרמל:

1. 770 משאיות בשכר ו-1,026 משאיות שלא בשכר.
2. כמעט כל הדגמים המקובלים במשק הישראלי.
3. רשיון להולכת נוסעים ניתן לרכב שגילו אינו עולה על חמש-עשרה שנה.
4. עד 10 טון מטען מורשה.
5. משרד התחבורה קבע עקרונית כי הסעת נוסעים תיעשה בדרך כלל ברכב ציבורי, ולא במשאיות. אולם באותם מקרים שהשירות הציבורי לא יכול היה למצוא תשובה לדרישות מיוחדות של מפעלים וגופים שונים, ניתן היתר לגוף או למפעל להסיע נוסעים במשאיות לצרכי הוא, וללא שכר. אין מוצאים היתרים נוספים להסעת נוסעים במשאיות בשכר.

30. כריתת חורשה לשם הכשרת מגרש חניה

לבזרסת היהלומים ברמת-גן

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר התחבורה ביום ח' בתמוז תשכ"ח (4 ביולי 1968):

בעתון „הארץ" מיום 2 ביולי 1968 נתפרסמה ידיעה, לפיה מבקשים להכשיר את החורשה הנאה בבריכת „גלי גיל", בגבול תל-אביב-רמת-גן, לחניה בשביל מגדל בורסת היהלומים. כך ייגול מן הציבור שטח ציבורי נוסף במקום להכשיר חניה בבניין עצמו.

אודה לשר אם ישיבני:

- א. הידועות לך העובדות הנ"ל והנכונות הן?
- ב. מדוע עומדים לזכות עצים ולחסל שטח ציבורי במקום להכשיר חניה במרתף הבניין?
- ג. האם ניתן להכשיר את מרתף הבניין למטרת חניה כדי למנוע כריתת החורשה הנ"ל?

שר-התחבורה מ. כרמל:

נושא החניה במקום זה נמצא בסמכותה של הרשות המוניציפלית הנוגעת בדבר — במקרה הנדון, עיריית רמת-גן.

31. חקירת פרשת האוניה „אבוקדו-קור"

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר התחבורה ביום ח' בתמוז תשכ"ח (4 ביולי 1968):

הריני מבקש לשאול את כבוד השר:

1. האם ערך משרד התחבורה חקירה בפרשת האוניה „אבוקדו-קור"?
2. אם כן — מה תוצאות החקירה?
3. אם לא — כיצד מטפל משרד התחבורה בפרשה זו?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לשאלה 1: לפי בקשתי מינתה המועצה להסמכת ימאים, ב-3 ביולי 1968, ועדת חקירה לעניין האוניה „אבוקדו-קור".

לשאלה 2: ב-1 באוגוסט השנה מסרה לי הוועדה את הדין-וחשבון של עבודתה על המלצותיו. את הדין-

חקלאיים שונים, ולדברי מר שובינסקי ישנה דרישה מצדם לרכב זה המסוגל אף לגרור קומביינים ולהוביל בתנאים קשים תוצרת מהשדות".

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום בעתון תואם את המציאות בכללה או בחלקה?
2. האם דגם המכונית „דרגון" נבדק על-ידי משרד התחבורה והולם את התקן הנדרש?
3. מה הן הסיבות המניעות את משרד התחבורה לא לאשר מכירת מכונית זו בארץ?

שר-התחבורה מ. כרמל:

1. בחלקה.
2. כן.
3. מפעל „אוטוקרס" התחייב להרכיב את הדגם „דרגון" ליצוא בלבד ולכן ניתן רשיון הייצור. הממשלה לא ראתה לנכון לייצר בארץ לצרכים מקומיים מכונית נוספת שתתחרה עם הג'יפ המיוצר במפעלי „אילין" בחיפה. בקשת „אוטוקרס" להרכבת דגם „דרגון" גם למטרת שיווק בארץ הועברה לוועדת הרכב הבין-משרדית.

28. קשיים בתחבורה סדירה בין מזרח ירושלים ומערבה

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר התחבורה ביום כ"ג בסיון תשכ"ח (19 ביוני 1968):

ב„מעריב" מיום 16 ביוני 1968 נמסר כי תושבים יהודיים שהתיישבו בשופט מתלוננים על העדר קו תחבורה שיקשר את המקום לירושלים בשעות הנכונות ובהיקף תקין, וכי הדבר עלול להביא לעזיבתם את המקום.

כן נמסר בעתון „ידיעות אחרונות" מיום 13 ביוני 1968 כי סטודנטים יהודיים, שעברו לגור במזרח ירושלים, חוזרים לגור במערב העיר בשל העדר שירות אוטובוסים תקין.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות העובדות המצוינות לעיל?
2. מה בדעת משרד התחבורה לפעול כדי לתקן מצב זה?

שר-התחבורה מ. כרמל:

המפקח על התעבורה בדרכים, תוך מגע עם עיריית ירושלים וקואופרטיב „אגד", הסדיר את הארכת השירות למקומות האמורים עד לשעה 23.30 בלילה.

29. הסעת נוסעים במכוניות משא

חבר-הכנסת מ. עופר שאל את שר התחבורה ביום כ"ח בסיון תשכ"ח (24 ביוני 1968):

עקב המחסור, שנוצר במכוניות משא לצורך ביצוע עבודות הובלת המשאות ברחבי המדינה, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. כמה משאיות עוסקות בהולכת נוסעים בשכר ושלם בשכר?
2. מה הם דגמי המשאיות הללו?
3. מה הן שנות הייצור של המשאיות הללו?

- ג. טרם הופעלו עונשים בעקבות השיטה האמורה.
ד. התשובה שלילית.

35. ידיעה על ריכוך שיטת הנקודות לגבי עברייני התנועה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר התחבורה ביום כ' בתמוז תשכ"ח (16 ביולי 1968):

בידיעה שנתפרסמה ב„הארץ“ מיום 15 ביולי 1967 נאמר, כי מנכ"ל משרד התחבורה הודיע שהוחלט לרכך את שיטת הנקודות לנהגים, לפחות בשנה הראשונה להפעלתה. נאמר, בין השאר, שבמקום לשלול אוטומטית רשיונות נהיגה מנהגים שצברו 8 נקודות, יישללו רשיונות מנהגים שצברו 12 או 16 נקודות, וגם אז תהיה השלילה ליום אחד עד שלושה חדשים בלבד.

מאידך גיסא מסר „קול היום“ היום, במהדורת החדשות של שעה 2.00 אחר הצהריים, שמנהל אגף הרישוי הצהיר כי לא יחול שום שינוי בשיטה הני"ל.

שאלותי הן:

1. האם אמר מנכ"ל המשרד את הדברים המיוצגים לו?
2. האם אמר מנהל אגף הרישוי את הדברים המיוצגים לו?
3. מה הוחלט במשרד התחבורה בעניין זה?

שר-התחבורה מ. כרמל:

1. המנהל הכללי של משרד התחבורה מסר לי, כי מה שנאמר בשמו ב„הארץ“ מיום 15 ביולי 1968 בדבר ריכוך שיטת הנקודות — לא אמר כלל.

2. כן.

3. כל שנקבע בשעתו בעניין שיטת הניקוד ומה שמסרתי בכנסת ביום 14 במאי 1968 שריר וקיים.

הי"ר א. תלמי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

האם ידוע לכבוד שר התחבורה בכמה מאות אחוזים עלה מספר תיקי עבירות תחבורה בבתי-המשפט?

שר-התחבורה מ. כרמל:

לא ידוע לי. אם תגיש שאילתה בכתב, אברר וברצון אענה לך בהזדמנות הקרובה ביותר.

36. העסקת עורכי-דין על-ידי משרד התחבורה

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר התחבורה ביום כ' בתמוז תשכ"ח (16 ביולי 1968):

בעקבות הידיעות שהגיעו אלי, בדבר תרעומת בציבור עורכי-הדין על חלוקת עבודה מטעם חברות ממשלתיות וחברות הקשורות בממשלה, בין חברים מעטים מחבר לשכת עורכי-הדין, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה מספר משרדי עורכי-הדין הפרטיים המועסקים על-ידי משרד התחבורה במתן שירות משפטי לחברות ולמפעלים כלכליים שלמשרד התחבורה יש עליהם פיקוח או השפעה קובעת?

2. מהו הסכום הכולל של שכר הטרחה ששולם לעורכי-דין פרטיים על-ידי משרד התחבורה בשנת התקציב החולפת?

וחשבון הזה אישרתי והעברתי לטיפולו של המפקח על הימאים.

עיקרי הדין-וחשבון קובעים, כי אין משה לוי תואם את הנדרש מימאי ישראלי ואין לאפשר לו להפליג בים. לגבי שני המלחים האחרים, שהיו מן המעורבים בפרשה, ממליצה הוועדה להרחיקם לתקופה מסוימת מן הים.

32. קליטת עובד נמל קישון במסגרת התיפעול המחודש של נמל חיפה

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר התחבורה ביום ח' בתמוז תשכ"ח (4 ביולי 1968):

לפי הפירסומים בעתונות, הודיעה הנהלת רשות הנמלים ל„סולל בונה“, כי היא לא תקיים את ההסכם בדבר קליטתם של 68 עובדים מנמל קישון בחברה התיפעולית החדשה לנמל חיפה.

הריני מתכבד לשאול:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם נכונה — מה גרם לסירובה של הנהלת רשות הנמלים לקלוט את הפועלים?

שר-התחבורה מ. כרמל:

הנושא נמצא בדיון בין רשות הנמלים לשירותי נמל מאוחדים.

33—34. תוצאותיה של שיטת הניקוד לגבי עברייני התנועה

חבר-הכנסת י. תמיד שאל את שר התחבורה ביום ט"ז בתמוז תשכ"ח (12 ביולי 1968):

יואל נא השר להשיבני:

1. מה הן תוצאות שיטת הניקוד לגבי עברייני התנועה?
2. כמה עבריינים נעשו בדרך זו עד כה?

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר התחבורה ביום כ"ו בתמוז תשכ"ח (22 ביולי 1968):

הריני מתכבד לשאול:

א. כמה נהגים עברו עבירות לפי שיטת הניקוד מאז הנהגת השיטה, ומכמה מהם נוכו 2, 4, 6, או 8 נקודות?

ב. מכמה נהגים נשללו רשיונות נהיגה לפי שיטת הניקוד ולכמה זמן?

ג. אילו עונשים אחרים ניתנו לנהגים שצברו נקודות?

ד. האם נכוונות הידיעות שמשרד התחבורה שוקל ריכוך שיטת הניקוד?

שר-התחבורה מ. כרמל:

בתשובות הניתנות בזה לשאלותיו של חבר-הכנסת פלד אני משיב גם לשאילתה של חבר-הכנסת י. תמיר.

א. עד האחד ביולי נרשמו ל-3,598 נהגים שתי נקודות ול-77 נהגים 4 נקודות.

בהתאם לכך יישלחו לראשונים הודעות, ולנהגים שצברו 4 נקודות — אוהרות.

ב. טרם נשללו רשיונות מנהגים בעקבות הניקוד.

חוברת ל"ז, ישיבה שי"ט

— שאילתות ותשובות (ש). תמיר, כרמל, תלמי, בדר, ארזי, ארבל-אלמולינו, טובי) —

2. אם כן, מה האמצעים שמשרד התחבורה עומד לנקוט כדי לתקן את תנאי התחבורה בנצרת עילית?

שר-התחבורה מ. כרמל:

סדרי התחבורה בנצרת נקבעו בעקבות פסק-הדין של בית-המשפט הגבוה לצדק, מיום 30 במארס 1967, המחייב את הממשלה ואת כל הנוגעים בדבר. במידה שאין הסידורים הולמים את צרכיהם של כל הנוסעים באזור זה, עושה משרד התחבורה לתיקונם, וזאת בהסכמתם של כל הנוגעים בדבר, ובלי לחרוג מן העקרונות שנקבעו בפסק-הדין של בית-המשפט הגבוה לצדק.

39—41. קשיי תחבורה ציבורית באשדוד

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר התחבורה ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (23 ביולי 1968):

בעתון „על המשמר" פורסם שמזכיר מועצת פועלי אשדוד, מר רפי כהן, הגיש תלונה למשרד התחבורה על השיבושים הקיימים בתחבורה הפנימית באשדוד, והגורמים סבל רב לתושבים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נתקבלה תלונה מצד מועצת פועלי אשדוד על הליקויים הקיימים בתחבורה הפנימית?
2. אם כן — הנבדקו הטענות על-ידי משרד התחבורה?
3. אילו אמצעים נקט ועומד לנקוט משרד התחבורה על מנת להבטיח תחבורה ציבורית תקינה בתוך אשדוד?

חברת-הכנסת ת. טובי שאל את שר התחבורה ביום כ"ט בתמוז תשכ"ח (25 ביולי 1968):

הגיע לידיעתי כי מזכיר מועצת פועלי אשדוד פנה לשר התחבורה בקובלנה על המצב הבלתי-נסבל בתחבורה הפנימית בעיר ובבקשה להתערב בעניין. באשדוד בת 32 אלף תושבים יש קו אוטובוס יחיד הנוסע בתדירות של כל חצי שעה. התושבים יכולים לנסוע רק בכיוון אחד; לעתים ממתינים הנוסעים זמן רב, מבלי שהאוטובוס יעצור בתחנות בגלל עומסי-יתר.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. היתוספו קווי אוטובוסים פנימיים באשדוד, ואם כן — מתי ולאלו שכונות?
2. התוגבר תדירות נסיעות האוטובוסים?
3. מה היתה תשובת שר התחבורה לפניית מזכיר מועצת פועלי אשדוד?

חברת-הכנסת ר. ארזי שאל את שר התחבורה ביום כ"ט בתמוז תשכ"ח (25 ביולי 1968):

הופנתה תשומת-לבי לקשיי התחבורה הציבורית הקיימים באשדוד. בעיר, שאוכלוסייתה עולה על 30 אלף תושבים, פועל רק קו פנימי אחד של „אגד".

אבקש את כבוד השר להשיב:

- א. האם נכונה עובדה זו בעיקרה?
- ב. מה בדעת משרד התחבורה לעשות כדי לשפר את מצב התחבורה הציבורית באשדוד?

שר-התחבורה מ. כרמל:

המפנה על התעבורה בדרום בא במגע עם עדיית אשדוד ומועצת הפועלים להסדרת בעיות התחבורה

3. מה הם קני-המידה שלפיהם נעשית חלוקת עבודה זו בין עורכי-הדין השונים?

4. מי הקובע את חלוקת העבודה בין עורכי-הדין השונים?

5. האם ניתן לחלק את העבודות המשפטיות הנושאות בשביל חברות, כמפורט בשאלה 1, בין מספר רב יותר מקרב חברי לשכת עורכי-הדין?

6. אם לא — מדוע?

7. אם כן — מדוע לא נעשה הדבר?

שר-התחבורה מ. כרמל:

אין משרד התחבורה מעסיק עורכי-דין פרטיים.

היו"ר א. תלמי:

שאלה נוספת לחברת-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אני התכוונתי גם לחברות ולמפעלים כלכליים שלמשרד התחבורה יש עליהם פיקוח והשפעה. האם שר התחבורה יכול להשיב על שאלות אלו שבשאלתה לגבי חברות ומפעלים כלכליים?

שר-התחבורה מ. כרמל:

הגש נא שאלתה בכתב לגבי חברות, ואענה לך ברצון. התשובה על השאלתה שהגשת מתייחסת למשרד עורכי-דין.

37. כהונה פנויה של יושב-ראש

מועצת רשות הנמלים

חברת-הכנסת י. בדר שאל את שר התחבורה ביום כ"א בתמוז תשכ"ח (17 ביולי 1968):

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. מתי חדל חברת-הכנסת ז. שרף, שהוא עתה שר המסחר והתעשייה, לכהן כיושב-ראש מועצת רשות הנמלים?
2. כמה זמן פנויה משרת היושב-ראש הנ"ל?
3. מי אחראי למינוי היושב-ראש הנ"ל בהתאם לחוק?
4. מתי עומד להתמנות יושב-ראש חדש?

שר-התחבורה מ. כרמל:

1. בנובמבר 1966.

2. שנה ותשעה חודשים.

3. ממשלת ישראל.

4. אני מקווה, כי בקרוב.

38. קשיי תחבורה ציבורית בנצרת עילית

חברת-הכנסת ר. ארזי שאל את שר התחבורה ביום כ"א בתמוז תשכ"ח (17 ביולי 1968):

הופנתה תשומת-לבי לקשיים הקיימים בנצרת עילית, הן בתחום התחבורה הפנימית והן בתחום התחבורה הבין-עירונית. הקשיים, כפי שנמסר לי, הם תוצאה של ביטול כמה קווים ושינוי קווים על-ידי חברות התחבורה ללא הודעה מוקדמת.

אבקש את כבוד השר להשיב:

1. האם נכונות עובדות אלו ביסודן או בחלקן?

הכביש הצר והרוכלים שהציבו בו את דוכניהם. היות והדוכנים מונעים תנועת אוטובוסים תקינה, נגרמות מפעם לפעם הפסקות בתנועה למשך זמן ממושך.

אודה לשר אם ישיבני :

מתי ייענו לדרישת חברת „דן“ ויפנו לאוטובוסים את מסלול הנסיעה, כדי שלא תיגרמנה תקלות לציבור הנוסעים בקווים הנ"ל ?

שר-התחבורה מ. כרמל :

העניין נמצא בטיפולן של עיריית תל-אביב ושל משטרת ישראל, ואני מקווה כי יוסדר בקרוב.

44. דברי מר מ. צור על יחס כמה שרים בממשלה

אל חברת „צים“

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר התחבורה ביום ג' באב תשכ"ח (28 ביולי 1968) :

כפי שנמסר בעתון „על המשמר“ מיום 17 ביולי 1968, יושב-ראש מועצת המנהלים של „צים“, מר מ. צור, אמר במסיבת עיתונאים, בין היתר : „יש, לצערי, כמה חברים בממשלה המעדיפים שהחברה תפסיד כסף, מפני שאם היא מפסידה — באים אליהם ומבקשים מהם ; במידה שהחברה מרוויחה — לא באים“.

לאור חומר ההאשמה שהעלה מר מ. צור, אודה

לשר באם ישיבני :

האם ההאשמה הנ"ל נכונה ?

שר-התחבורה מ. כרמל :

אני בטוח כי מר מיכאל צור, אם אמנם אמר משפט זה, פלט אותו כהלצה. אני מתפלל, כי שואל השאלתה מתייחס להלצה זו ברצינות מופלגת עד כדי כך שהוא רואה בה האשמה.

ב. חוק רישוי עסקים, תשכ"ח—1968 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

שר המשטרה יבוא „גם“, ובסופו, לפני המלים „בהת-ייעצות עם שר החקלאות“ יבוא „גם“.

השינוי העיקרי, שהכניסה הוועדה בהצעת החוק הממשלתית, היא התוספת בסעיף 32, לפיה יראו כעסק גם כל עיסוק של חבר בני-אדם, שאילו היה פתוח לקהל הרחב — היה נחשב כעסק. הוראה זו באה לכלול במסגרת החוק את המועדונים והמוזונים של ארגונים ציבוריים, אשר היו עד כה, לפי כמה פסקי-דין של בתי-משפט, פטורים מחובת רישוי והוועדה מצאה שאין הצדקה שמוסדות אלה לא יהיו נתונים לפיקוח תברואתי ובטיחותי של הרשות המקומית.

איננו רוצים להעשיר בדרך זו את קופות העיריות במיסים. אבל יש מוסדות שונים שאליהם באים מאות בני-אדם, ואנחנו מעוניינים שגם עליהם תחול חובת פיקוח בקשר לטיב המזון ולהגנה על האזרחים הנוקמים לאותו מוסד. המצב הקיים איננו מאפשר לבדוק את טיב המזון, האם העובדים עברו בדיקה רפואית, וכידוע כל עובד במוסד כגון מסעדה או מזנון חייב

הציבורית במקום. בהסדר שהושג הוחלט על הגדלת תדירות הקו הפנימי מחצי שעה ל-20 דקות. כן יכולים רוב תושבי אשדוד להשתמש באוטובוסים הבין-עירוניים הנכנסים ויוצאים מאשדוד בתדירות של אחת ל-8-10 דקות. הסדר זה נתקבל על דעת הגורמים המקומיים.

42. אי-הפעלת קו אוטובוסים לשער האשפות בירושלים

חבר-הכנסת ג. כהן שאל את שר התחבורה ביום כ"ז בתמוז תשכ"ח (23 ביולי 1968) :

רבים המבקרים בכותל המערבי ומתקשים להגיע אליו, כי אין שום קו אוטובוס המגיע לקרבתו.

אודה לשר אם ישיבני :

מדוע לא הופעל עד כה קו אוטובוסים לשער האשפות ?

שר-התחבורה מ. כרמל :

הפעלת קו אוטובוסים לשער האשפות נתעכבה עקב קשיים טכניים-הנדסיים במקום.

משרד התחבורה, במגע עם עיריית ירושלים, בודק את האפשרויות השונות להסדרת העניין.

43. שיבושים בתחבורה הציבורית בתל-אביב בשל דוכני הרוכלים

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר התחבורה ביום כ"ט בתמוז תשכ"ח (25 ביולי 1968) :

לפי דרישת הציבור הרחב בתל-אביב הוארכו הקווים 12 ו-61 עד לשוק הכרמל. חברת „דן“ הזהירה את הנוגעים בדבר מפני תקלות ושיבושים בתחבורה בגלל

הו"ר א. תלמי :

חברי הכנסת, נעבור עכשיו לסעיף ה' של סדר-היום : חוק רישוי עסקים, תשכ"ח—1968, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הפנים.

מרדכי סורקיס (יו"ר ועדת הפנים) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מביא את הצעת חוק רישוי עסקים, תשכ"ח—1968, לקריאה שניה ושלישית.

בפתח דברי אני מבקש את חברי הכנסת לשים לב לתיקוני טעויות בנוסח המשוכפל : בסעיף 12, בשורה הראשונה, במקום „מסמכות“, צריך להיות „מהסמכות“ ; בסעיף 19, ברשימה, אחרי המלים „שום דבר“ יבוא „בחוץ“ ; בסעיף 23(א), בשורה האחרונה בעמ' 4, אחרי המלים „קטן זה“ יבוא „תקפו“ ובמקום המלה „בלבד“ צריך להיות „ובלבד“ ; בסעיף 23(ב), במקום המלה „גורמת“ צריך להיות „גורעת“ ; בסעיף 24, בסופו, אחרי המלים „בנסיבות העניין“ יבוא פסיק ; בסעיף 42(א), בשורה השישית, לפני המלים „בהתייעצות עם

התיוון של חבר-הכנסת ח. לנדאו לסעיף 9
לא נתקבל.

סעיף 9, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ה"ר א. תלמי:

אילו נתקבלה הסתייגותו של חבר-הכנסת לנדאו, היה צורך בתיוון בסעיפים 10–11. מכיוון שלא נתקבלה, אני מדלגת על כך ואנחנו מצביעים על הסעיפים 10–44.

הצבעה

סעיפים 10–44 נתקבלו.

ה"ר א. תלמי:

אני מעמידה להצבעה את חוק רישוי עסקים, תשכ"ח–1968, בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק רישוי עסקים, תשכ"ח–1968, נתקבל.

ה"ר א. תלמי:

מכיוון שחבר-הכנסת צדוק, יושב-ראש ועדת-המש"נה לחוקי יסוד, נעדר מן האולם, אני מכריזה על הפסקה של עשר דקות, וכאשר תחודש הישיבה, נדון בחוק יסוד: הממשלה.

לעבור בדיקה רפואית, כדי לא להפיץ מחלות בציבור. לכן באה הצעת התיוון הזאת, שהרשות המקומית חייבת לטפל בעניין ואנשי התברואה צריכים לפח עליו.

שינוי חשוב שני שהכניסה הוועדה בהצעת החוק הוא מתן סמכות לראש הרשות המקומית, וכן לרופא המחוזי, להוציא צו לסגירת עסק המתנהל בלי רשיון או בניגוד לתנאים. לפי ההצעה הממשלתית ניתנה סמכות זו רק לממונה על המחוז, בעוד שאנחנו מעוניינים לקצר את הדרך ושראש הרשות יוכל לעשות זאת.

להצעת החוק, בסעיף 9, יש הסתייגות של חבר-הכנסת לנדאו, הנעדר מן הארץ, ועל כן אינני רואה מי ינמק אותה במקומו. אני מבקש לדחות את הסתייגותו האומרת: „שר הפנים יתקין“. הרוב בוועדה סבר שדי אם נכתוב „שר הפנים רשאי להתקין“. אנחנו סומכים על כך שהשר יכבד את רצון הכנסת וישמור את החוק. כך אנחנו נוהגים לגבי כל השרים.

אני מציע קודם כל לדחות את הסתייגותו של חבר-הכנסת לנדאו לסעיף 9.

ה"ר א. תלמי:

אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

סעיפים 1–8 נתקבלו.

הישיבה הופסקה בשעה 16.47 וחודשה בשעה 16.57.

ג. חוק יסוד: הממשלה (*) (קריאה שניה וקריאה שלישית)

ה"ר א. תלמי:

חברי הכנסת, אני מחדשת את ישיבת הכנסת, ומצטערת על ההפרעה.

אבקש את חבר-הכנסת צדוק, יושב-ראש ועדת-המשנה לחוקי יסוד, להביא את חוק יסוד: הממשלה לקריאה שניה ושלישית.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. החוק, חוק היסוד, שאני מביא היום לפני הכנסת, הוא המשך המלאכה שהתחילה עוד בימייה של הכנסת הראשונה, כאשר בשנת 1951 החליטה הכנסת הראשונה החלטה בזה הלשון: „הכנסת הראשונה מטילה על ועדת החוקה, חוק ומשפט להכין הצעת חוקה למדינה. החוקה תהיה בנויה פרקים פרקים, באופן שכל אחד מהווה חוק יסוד בפני עצמו. הפרקים יובאו בפני הכנסת. לאחר שהוועדה תסיים את עבודתה, יתאגדו כל הפרקים לחוקת המדינה“.

העבודה של החקיקה הקונסטיטוציונית שלנו נמשכה בעצלתים, עד שהכנסת השישית, בראשית כהונתה – כדי לזרז את תהליך החקיקה הקונסטיטוציונית – החליטה על הקמת ועדת-משנה קבועה לחוקי יסוד. למרבה הצער, עבר חלק ניכר מתקופת כהונתה של הכנסת השישית עד שוועדת-משנה זו הורכבה, על

חבריה והיושב-ראש שלה, ומפני כך התחילה מלאכת החקיקה הזאת באיחור ניכר. לפיכך, רק היום יש ביכולתי להביא לפני הכנסת לקריאה שניה ושלישית את הפרי הראשון של עבודת ועדת-משנה זו. אמנם, החוק שאני מביא היום יהיה אחד הפרקים החשובים והמרכזיים באותה חוקה אשר תקום לנו ביום מן הימים, כשכל חוקי היסוד הקונסטיטוציוניים יהיו לחוקת המדינה.

חסרים לנו היום, אחרי שחוק זה יתקבל, שני פרקים עיקריים להשלמת המלאכה. חוק אחד – שיסדיר את ענייני הרשות השופטת. חוק זה, כפי שהבטיח לנו בוועדה שר המשפטים, יובא לפני הוועדה בראשית המושב הבא של הכנסת. החוק השני, הדרוש להשלמת המלאכה, הוא חוק זכויות האזרח. ועדת-המשנה לחוקי יסוד, בימתה, מתחילה את הדיון על הצעת חוק זו, לאחר שסיימה את המלאכה בחוק יסוד: הממשלה. אחרי שתושלם המלאכה על-ידי חקיקת שני חוקי יסוד נוספים אלה, אפשר יהיה לגשת למלאכת כינוס הפרקים השונים לחוקת המדינה, אם כי הייתי אולי חוטא באופן טימיות יתרה אילו אמרתי שיש סיכוי סביר שהמלאכה הזאת כולה, לרבות מלאכת כינוס הפרקים השונים לחוקת המדינה, תוכל להיות מושלמת בתקופת כהונתה של הכנסת הזאת.

לפי חוק זה יכול חבר הממשלה להתמנות לתפקיד של סגן ראש הממשלה, אבל ראש הממשלה יכול גם, ככל חבר אחר של הממשלה, למנות סגן שר שיעזור לו במשרד ראש הממשלה, ושישא בתואר של סגן שר במשרד ראש הממשלה.

ניסונו להביא הבהרה ופישוט בהליכים של הרכבת הממשלה, ובעניין זה הכנסנו שינויים אחדים. עד עכשיו היה הסידור שהנשיא מטיל את התפקיד של הרכבת ממשלה על חבר כנסת, וחבר הכנסת הנדון יכול להודיע תוך שלושה ימים שאין הוא מקבל את התפקיד. היינו סבורים שמבחינת חשיבות העניין ומבחינת מעמדו של נשיא המדינה מוטב שהנשיא לא יעשה את האקט הפורמלי של הטלת התפקיד לפני שהמועמד המיועד הסידור שקבענו הוא שתחילה שואלים את המועמד, ואם הוא מסכים — עושה הנשיא את האקט הפורמלי של הטלת התפקיד.

דבר שני. כיום החוק מאפשר שורה של סיבובים בתהליך הרכבת הממשלה, ולכל אחד מן הסיבובים האלה נקבעת תקופה שונה באורכה: לסיבוב הראשון קבועה עד עכשיו תקופה של 28 ימים פלוס 14 ימים פלוס עוד 7 ימים, ובסך הכל — 49 ימים; לסיבוב השני — רק 28 ימים; בסיבובים שאחרי זה — 21 יום. חשבנו שזהו סיבוב מיותר, שצריך לפטש את העניין ושאין כל הצדקה שתהיה אפליה או אבחנה בין המועמד הראשון, השני והשלישי. קבענו סידור אחיד כלהלן: לכל מועמד ניתנת תקופה של 21 יום; תקופה זו רשאי הנשיא — אבל אין הוא חייב — להאריך בתקופה נוספת או בתקופות נוספות, אבל סך הכל של ההארכות אינו יכול לעלות על 21 יום; כלומר, התקופה הכוללת חייבת רבית היא 42 ימים, אף-על-פי שאין התקופה חייבת להגיע למירב זה, כי הדבר נתון לשיקול-דעתו של הנשיא אם יש להאריך אחרי 21 הימים הראשונים.

אני רוצה להעיר את לבם של חברי הכנסת לסעיף 10 של החוק שלפנינו. נאמר בו שאם הטיל נשיא המדינה את התפקיד על מועמד או מועמדים, והם לא הגיעו לכלל הרכבת ממשלה, רשאי הנשיא להודיע ליושב-ראש הכנסת שאינו רואה אפשרות להגיע להרכבת ממשלה. חשבנו שמן הראוי להסדיר בחוק היסוד את הסוגיה הזאת: מה קורה כאשר לאחר נסיון או נסיונות של הקמת ממשלה מגיע הנשיא לכלל מסקנה שאין טעם להמשיך בהליכים. אני רוצה להזכיר שדבר כזה קרה בשתי הזדמנויות בעבר, בשלהי כהונתה של הכנסת הראשונה ובשלהי כהונתה של הכנסת הרביעית. בכל אחד משני המקרים האלה בא נשיא המדינה לכלל מסקנה שאין טעם להמשיך ב"תרגילים" להרכבת ממשלה ואין סיכוי לכך. הכנסת הסיקה מכך את המסקנה היחידה האפשרית, קיצרה את ימי כהונתה והכריזה על בחירות חדשות. אולם לפעולה זו של נשיא המדינה באותם הימים לא היה בסיס חוקי מפורש בחוק הקונסטיטוציוני ובסוף כהונתה של הכנסת הראשונה אפילו הגיעו הדברים לידי כך ששניים מחברי הכנסת הגישו בג"ץ נגד נשיא המדינה, שביית-המשפט הגבוה לצדק יצווה על נשיא המדינה להטיל ולחזור ולהטיל על חבר כנסת את התפקיד להרכיב ממשלה. בית-המשפט העליון דחה את הבקשה על יסוד הנימוק, שסוגיה זו אינה ממין הסוגיות שביית-המשפט נוטל על עצמו את

מבחינת המבנה הכללי של השלטון בישראל, מבחינת מקום הממשלה במערכת השלטון, מבחינת היחסים שבין הממשלה ובין הכנסת ושאר הרשויות — אין הצעת חוק זו משהו מן הקונסטיטוציוני שהיה קיים אצלנו עד היום. כלומר: גם הצעת חוק זו, שאני מביא היום לפני הכנסת, גורסת משטר פרלמנטרי, שבו הממשלה אחראית בפני הכנסת, ומשטר של מדינת חוק, משטר שבו הממשלה פועלת במסגרת החוק.

לעומת זאת, בעוד שבחוק זה נשתמרו עיקרי המשטר שלנו כפי שהוא קיים עד עכשיו, הרי בעניינים שונים יש שינויים חשובים לעומת המצב הקיים, ואלה הם שינויים הן לגבי המצב הקיים והן לגבי ההצעה שהביאה הממשלה בשעתה לקריאה ראשונה. על השינויים העיקריים האלה אני רוצה לעמוד בסקירת יז.

אתחיל בסעיף 1 של החוק שלפניכם. בסעיף זה נאמר: "הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה". בהצעת הממשלה היה כתוב: "הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה, והיא עושה בשם המדינה בכפוף לכל דין כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בחוק על רשות אחרת". מצאנו לנכון לחלק סעיף זה לשני חלקים: לקבוע בראשו של החוק סעיף האחרתי המגדיר את מהותה של הממשלה ואת מקומה במערכת הרשויות של המדינה, ולקבוע את החלק השני של הסעיף באותו חלק של החוק הדין בסמכויות הממשלה. חברי הכנסת ימצאו את הנושא הנדון בסעיף 29 של החוק שלפניכם. אני רוצה לומר כבר בשלב זה שגם לסעיף 1 וגם לסעיף 29 נרשמו הסתייגויות אחדות; הסתייגויות אלה שלובות אלה באלה, ולפיכך נדמה לי שיהיה זה מועיל אם הדיון על הסתייגויות לשני הסעיפים וההצבעה עליהן ייערכו במשולב.

בסעיף 5 של הצעת החוק שלפניכם הוסדרו העניינים הקשורים בהרכב הממשלה והקואליציות הדרושות לחבריה. השאלה שנתעוררה היא: מה הן הקואליציות הדרושות לחבר ממשלה שאינו חבר הכנסת. מצאנו לנכון להוסיף ולהבהיר שהוא חייב להצטיין באותן התכונות הנדרשות ממועמד לכנסת, כלומר, הוא חייב להיות אזרח ישראלי, יהיה חייב להיות תושב ישראלי, ואינו יכול לכהן באחד מאותם התפקידים של החוק אינם מתיישבים עם חברות בכנסת, והם: רבנים ראשיים, שופטים, דינים, מבקר המדינה, עובדי מדינה בכירים וקצינים בכירים. במלים אחרות: הכשירות הדרושה לחבר הכנסת, הקבועה בחוק יסוד: הכנסת ובחוק הבחירות לכנסת, דרושה גם לשר שאינו חבר הכנסת.

הוספנו עוד דבר להבהרה, דבר שלפחות מבחינת החוק הכתוב לא היה ברור עד כה, והוא — ששר, חבר ממשלה, יכול להיות ממונה על משרד, ויכול שיהיה שר בלי תיק ויכול להיות חבר ממשלה המכהן בתפקיד של סגן ראש הממשלה, בין שהוא שר ממונה על משרד ובין שהוא שר בלי תיק. אני פירטנו בחוק את התפקידים ואת הסמכויות של חבר הממשלה הנושא בתואר של סגן ראש הממשלה. חשבנו שנושא זה הוא עניין להסדר בתוך הממשלה עצמה. דבר אחד הבהרנו, על רקע אירועים של הזמן האחרון, חשבנו שרצוי להבהיר את ההבדל בין סגן ראש הממשלה, שהוא חבר הממשלה, המתמנה על-ידי הממשלה לתפקיד של סגן ראש הממשלה, לבין סגן שר המתמנה על-ידי ראש הממשלה, והוא ייקרא — סגן שר במשרד ראש הממשלה.

בסעיף 17 שלפניכם ישנו חידוש לעומת המצב הקיים: נאמר בו, ששינוי בחלוקת התפקידים בין חברי הממשלה טעון אישור הכנסת. עד עכשיו, בעוד שצירוף פו של שר נוסף לממשלה היה טעון אישור הכנסת, שינויים בחלוקת התפקידים בין השרים לא היו טעונים אישור. עכשיו אנחנו קובעים, בעקבות הצעתה של הממשלה, ששינויים כאלה יהיו טעונים אישור הכנסת. הסיבה היא, שהממשלה התייצבה לפני הכנסת לא רק בהרכב אישי מסוים אלא גם בחלוקה מסוימת של התיקים, ושינוי בחלוקה הזאת מן הראוי שיקבל אישור הכנסת. אחרי שיתקבל חוק זה, שינויים מסוג השינויים שנעשו בממשלה בתקופה האחרונה על-ידי קביעת אחד מחברי הממשלה כסגן ראש הממשלה או על-ידי משירת תיק האוצר לחבר אחר של הממשלה, יהיו טעונים אישור מטעם הכנסת.

בסעיף 18, המדבר על צירוף שר נוסף לממשלה, הכנסנו שינוי בזה שקבענו שהממשלה יכולה להחליט על צירוף שר נוסף לממשלה רק על-פי הצעת ראש הממשלה. היו בוועדה חברים שגרסו שצירופו של חבר נוסף לממשלה צריך להיות עניין לראש הממשלה בלבד ולא לממשלה. על זה רשמו הסתייגות. אנחנו, במשטר הקואליציוני הקיים אצלנו, לא ראינו אפשרות, לפחות בשלב הנוכחי, לקבל הסדר זה, אבל גם לא היינו מוכנים להשאיר הסדר שמבחינה חוקית לפחות קובע אפשרות שמתוך הממשלה, בלי הסכמת ראש הממשלה, תבוא יוזמה והחלטה על צירופו של שר. גם להבא לא יוכל ראש הממשלה לצרף שר על דעת עצמו בלבד, אך הממשלה תוכל להחליט על כך רק על-פי הצעת ראש הממשלה, ובלי יוזמת ראש הממשלה אי-אפשר יהיה לצרף חברים נוספים לממשלה.

צירופו של שר יהיה טעון גם בעתיד, כמו עד עכשיו, אישור של הכנסת, אבל קבענו או הבהינו דבר שלא היה ברור במידה מספקת עד כה, שאין מצרפים חברים נוספים למה שקוראים "ממשלת מעבר"; כלומר, אחרי שהממשלה התפטרה או אחרי בחירות או אחרי שהכנסת הביעה אי-אמון בממשלה והולכים לקראת כינון ממשלה חדשה, הרי לממשלה זו, בתקופת המעבר, אין לצרף שרים נוספים, כשם שאין להתפטר מתוך ממשלה כזאת.

אני מבקש את חברי הכנסת לשים לב שבסעיפים 19 ו-25 נקבע, שכאשר הממשלה קובעת אחד מחבריה כממלא מקום ראש הממשלה בהעדרו, או כאשר ראש הממשלה נפטר והממשלה קובעת ראש ממשלה בפועל עד לכינון ממשלה חדשה, אותו ממלא מקום ראש הממשלה או ראש הממשלה בפועל חייב להיות חבר הכנסת. בעניין זה יש הסתייגות לשר המשפטים ולשניים מחברי הכנסת —

שר המשפטים י. ש. שפירא:
אני אינני מסתייג.

חיים יוסף צדוק (י"ר ועדת המשנה לחוקי יסוד):
כך כתוב בלוח שמנוח לפני.

— ואני ביקשתי את חברי הכנסת קלינגהופר לנמק את עמדת הוועדה בסוגיה הזאת.

אני עובר לסעיף 21 הדן בהתפטרותו של שר. בהצעת החוק שהובאה לקריאה ראשונה נאמר שהת-

תפקיד לפסוק בהן. אבל הסוגיה עצמה נשארה בלתי-מוסדרת בחוק הקונסטיטוציוני שלנו. חשבנו, שמן הראוי להסדיר את העניין במפורש.

בסעיף 11 קבענו, שאם הכנסת, שהיא ורק היא, לפי חוק יסוד: הכנסת, יכולה להחליט בחוק על התפוזות הכנסת, — אם הכנסת מקבלת חוק כזה, הרי ממילא נפסקים ההליכים להרכבת ממשלה; כי אין להעלות על הדעת שבאופן מקביל יתנהלו שני הליכים — מצד אחד הליך להרכבת ממשלה חדשה ומצד שני עובדה מוגמרת של הכנסת שנתקבל חוק להתפוזרות הכנסת והכל נערכים לבחירות חדשות.

אני מבקש לעיין בסעיף 12 להצעת החוק. בסעיף זה פעלנו מתוך מגמה להקדים ככל האפשר אחרי בחירות את התחלת התהליך של הרכבת הממשלה החדשה. כיום המצב החוקי הוא, שרק אחרי כינון הכנסת אפשר לגשת רשמית לתהליך כינון הממשלה החדשה. הכנסת, אחרי הבחירות, מתכנסת אחרי שתי תקופות זמן, כלומר, שני דברים חייבים לקרות כדי שתתכנס הכנסת — קודם כל, צריכות להתפרסם תוצאות הבחירות, והן מתפרסמות תוך 14 יום מיום הבחירות, אחרי כן הכנסת מתכנסת ביום ב' בשבוע השני שלאחר השבוע שבו נתפרסמו תוצאות הבחירות, זאת אומרת, בערך 10 עד 15 יום אחרי פרסום התוצאות. במלים אחרות, יכולה לעבור תקופה של ארבעה שבועות בקירוב בין הבחירות לבין יום התכנסות הכנסת. בהגנו את השאלה אם אפשר להקדים את ההליך הזה. באנו לידי המסקנה, שבהליך הרשמי להרכבת הממשלה החדשה אפשר להתחיל אחרי פרסום תוצאות הבחירות, באופן שהתקופה שבין פרסום התוצאות לבין יום כינון הכנסת תנוצל להליכים רשמיים של כינון הממשלה, מתוך תקווה, העשויה להתושם בתנאים נוחים, שעם כינון הכנסת החדשה, אולי אפילו בישיבתה הראשונה או השנייה, כבר תוכל להתייצב ממשלה חדשה. לא ראינו אפשרות להקדים את התחלת ההליך לפני יום פרסום תוצאות הבחירות, כי חשבנו שגשיא המדינה אינו יכול לפעול, ואין להטיל עליו שיפוע, על יסוד תוצאות בחירות המתפרסמות בעתונות ממקורות בלתי-רשמיים, אלא רק כשנמצאות לפניו התוצאות הרשמיות של הבחירות.

בסעיף 14 אנחנו אומרים דבר ברור ופשוט. חבר כנסת שהרכיב ממשלה יעמוד בראשה. בעניין זה היתה קיימת עד עכשיו אי-בהירות מסוימת. לא היה ברור אם אותו חבר כנסת שגשיא המדינה הטיל עליו את התפקיד להרכיב ממשלה יהיה גם ראש הממשלה, אף-על-פי שהמחמירים גרסו בפירושם עד עכשיו, שרק מי שהוטל עליו התפקיד יכול לעמוד בראש הממשלה. לכן, בהגנו דמוניות קודמות, כאשר מלאכת ההרכבה נעשתה למעשה לא על-ידי ראש הממשלה המיועד, הסתלק המרכיב מתפקידו ברגע האחרון כדי לאפשר הטלת התפקיד על ראש הממשלה המיועד על מנת שיוכל להופיע ולהציג את ממשלתו כמי שהתפקיד הוטל עליו על-ידי הגשיא. אנחנו חושבים שאי-בהירות זו היא בלתי-רצויה ויש להסיר אותה. אנחנו חושבים שאין זה רצוי ליצור בחוק שלנו תפקיד של "מרכיב ממשלה" בנפרד מן התפקיד של ראש הממשלה המיועד, והחלטנו לקבוע במפורש, שמי שהגשיא מטיל עליו את התפקיד להרכיב את הממשלה הוא ראש הממשלה המיועד.

הצלחנו להתגבר על הממשלה הזאת, ועד היום הזה, איך שהוא, בדרכים נסתרות או לא כל-כך נסתרות, הדברים מגיעים לפרסום.

יחד עם זאת, לגבי דברים שפרסומם עלול להיות ממש תקלה לציבור, לא ראינו אפשרות שלא להיעזר גם באיסור הפרסום, ואת ההצעה, כפי שהביאה אותה הממשלה לפנינו, תיקנו בשני דברים: (א) במקום ההצעה אשר אמרה: הכל אסור לפרסום מלבד הדברים שהותרו, אמרנו: אסורים בפרסום רק דברים הנוגעים לבטחון המדינה, דברים הנוגעים ליחסי החוץ של המדינה, סוגים אחרים של עניינים אשר הממשלה קבעה אותם בצו, ועניינים ספציפיים שהממשלה קבעה שמן הראוי כי יישמרו בסוד, אבל לגבי עניינים ספציפיים אלה יחול האיסור רק על מי שידוע שהממשלה החליטה שהם אסורים בפרסום. זהו הדבר האחד שבו שינינו מן ההצעה כפי שהיתה לפנינו.

הדבר השני, שהכנסנו בו שינוי, הוא שהבהרנו כי האיסור חל במידה שווה על המגלה ועל המפרסם: גט על מי שמשתתף בישיבת הממשלה ומגלה לזולת תוכן-נש של דיונים, באותם נושאים מוגדרים, אף כי אולי אין בזה משום פרסום, כלומר, על ה"מדליף", וגם על המפרסם. בזה ניטל, לפחות באופן חלקי, העוקץ של הטענה האומרת, שחוק זה בא להחמיד עם המפרסמים ולהקל עם המדלפים. האיסור נקבע במידה שווה לגבי שניהם, אף כי למען שלמות התמונה חייב אני להבהיר, שגם בחוק הקיים עוד לפני חקיקת הסעיף הזה ישנו איסור כזה בסעיף 37 לחוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) האוסר על כל עובד הציבור – ושר הוא עובד הציבור – למסור ללא סמכות חוקית ידיעה שהגיעה אליו בתוקף תפקידו לאדם שלא הוסמך לקבלה. אבל למען ההבהרה המלאה של הסוגיה הזאת מצאנו לנכון לומר במפורש: איסור זה חל במידה שווה על המגלה ועל המפרסם.

אני עובר לסעיף 29 שגם הוא נושא להסתייגויות, וייתכן שאנב תשובה להסתייגויות אלה יהיה צורך להרחיב במקצת את הדיבור בנושא זה. בשלב זה אני רוצה רק להבהיר שסעיף זה נועד למלא לאקונה הקיימת כיום בחוק. כיום המצב הוא שישנם תפקידים שונים, שהם תפקידי המדינה, שהמדינה חייבת לעשותם, שחיינו למדינה שיעשו, כגון התקשרות בהסכמים עם מדינות אחרות; או דברים פרואיים יותר, כגון לקיחת הלוואה בשם המדינה; או דברים מותרים יותר, כגון קבלת החלטה על יציאה לפעולה צבאית. בשום מקום בחוק שלנו לא נאמר באופן ברור ומפורש מי מחליט על פעולות מסוג זה בשם המדינה, מהו האורגן הממלכתי אשר בשם המדינה פועל בעניינים אלה. מובן שאפשר להסדיר כל אחד מן הנושאים הללו בחוק ספציפי. אפשר לחוקק חוק שיסדיר במפורש את הדינים הקשורים בכריתת אמנות והסכמים בין-לאומיים. כאשר נקבל ביום מן הימים חוק כזה, הוא אשר יקבע זאת ולא הסעיף שאנו קובעים כשנוי, אבל תמיד יישאר תחום של עניינים שטרם הוסדרו על-ידי חוק מפורש. באותו תחום הממשלה חייבת לפעול, ואנו חייבים להסמיך אותה לכך ולומר: באותם תחומים בלתי-מוסדרים על-ידי חוקים מפורשים, הממשלה היא הורוע הפועלת בשם המדינה.

בסעיף 30 יש חידוש, והחידוש הוא בכך כי העברת

פטרות שר נכנסת לתוקפה כעבור שבעה ימים מיום שהוגשה. על זה היתה ביקורת בעת הדיון בקריאה הראשונה, ונאמר אז: אין כל סיבה שהתפטרותו של חבר נכנסת לתוקפה כעבור ארבעים ושמונה שעות, והתפטרותו של נשיא המדינה – לפי חוק יסוד: נשיא המדינה – גם היא נכנסת לתוקפה כעבור ארבעים ושמונה שעות, ודווקא כאן התפטרותו של שר נכנסת לתוקפה כעבור שבעה ימים. קיבלנו את הטענה הזאת ואמרנו שגם התפטרותו של חבר הממשלה נכנסת לתוקף, פה, כמו התפטרותו של חבר הכנסת, כעבור ארבעים ושמונה שעות מהזמן שהוגשה, וזולת אם קודם לכן חזר בו.

קבענו שכשם שאין מצרפים שר נוסף לממשלת מעבר, כך אין מתפטרים מממשלת מעבר. החובה לכהן בממשלת מעבר, אשר יכולה בנסיבות מסוימות להיות לא דווקא נעימה, היא לא רק חובה של ראש הממשלה, הממשלה כולה, היא לא רק חובה של ראש הממשלה, אלא היא חובה של כל שר המכהן באותה הממשלה, שאם לא כן אפשר בנקל, על-ידי התפטרותו, לרוקן מתוכנה את ההוראה המחייבת המשך כהונתה של הממשלה בתקופת המעבר כדי להבטיח רציפות הממשל במדינה, כדי שבכל עת ובכל שעה תהיה ממשלה בישראל. עד עכשיו יכול היה שר, לכאורה, להתפטר מממשלת מעבר; על כל פנים, העניין היה לפחות בלתי-ברור. חשבנו שמן הראוי להבהיר דבר זה.

אני עובר לסעיף 28 שהוא סעיף הידוע כסעיף הסודיות של ישיבות הממשלה. חשבנו שקיים אינטרס ממלכתי שהדיונים וההחלטות בישיבות הממשלה לא יהיו נושא לפרסום משני טעמים: (א) מפני שבישיבות הממשלה, בדיוניה ובתהליכותיה, ישנם דברים שהאני-טרס הציבורי מחייב שלא יפורסמו; (ב) מפני שיש אינטרס ציבורי שכל חבר בממשלה יוכל, בשעת הדיונים בממשלה, להביע דעתו תוך חופש גמור, בלי שיהיה צפוי לחשש שמה שאמר בישיבת הממשלה ביום א' יתפרסם בעיתוני הערב למחרת.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

למה לא בעתוני הבוקר?

שלמה כהן-צידון:

עתוני הבוקר אינם מדליפים?

חיים יוסף צדוק (י"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

אינני יודע, אולי הם פחות זריזים. אנו קיבלנו את העקרון הזה, שמן הראוי להבטיח את סודיות דיוני הממשלה.

אני מוכרח לומר...

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
שלא ידליפו.

חיים יוסף צדוק (י"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

אני מבקש שתשמע את דברי עד הסוף. אתה מסתייג בסעיף זה ועוד נחזור לסוגיה זו.

אינני יכול להגיד כי אין טעם בטענה האומרת שחובת הסודיות מוטלת ראשית כל וקודם כל על המשתתפים בישיבות הממשלה, והם ראשית כל וקודם כל חברי הממשלה. זו אחת התופעות השליליות, הפגומות, בחיי הממשל שלנו. במשך כל השנים טרם

סמכות, אשר נמסרה בחוק של הכנסת לשר מסויים, לשר אחר – טעונה אישור של הכנסת. הטעם לסעיף זה הוא בכך, שכאשר הכנסת, בחוק, העניקה סמכות מסויימת לשר העבודה דווקא, או לשר האוצר דווקא, ויש רצון שסמכות זו תועבר מידי של השר הנזכר במפורש בחוק לידי של שר אחר – ניתן הדבר להי-עשות, אבל יש בכך משום סטייה מן החקיקה של הכנסת. לא פעם היינו עדים בכנסת לדיונים ולהס-תייגויות בשאלה: מי יהיה בעניין מסויים השר הממונה, איזה שר מן השרים יהיה בעל סמכות מסויימת. אם הממשלה רוצה לשנות מן הקבוע בחוק, מן הראוי שהדבר יובא לאישור הכנסת.

אני עובר לסעיף 32 הדן בגטילת סמכויות על-ידי השר. נאמר בסעיף ששר הממונה על ביצוע חוק רשאי ליטול לעצמו כל סמכות המוענקת לרשות מסויימת. כיום קיימת בנדון זה הוראה כללית מאד בסעיף 1 לפקודת סדרי השלטון והמשפט (הוראות נוספות), האומר כי שר רשאי ליטול לעצמו סמכות אשר חוק שבתחום סמכותו מעניק לפקידים מסויימים לשם ביצוע החוק. אנו חושבים שהוראה כזו דרושה והכרחית כדי שהשר יוכל לעמוד באחריות הפרלמנ-טרית הרובצת עליו לגבי הפעולות של עובדים הנתונים למרותו. למשל, יכול שר האוצר ליטול לעצמו את הסמכות של המפקח על מטבע חוק, או את הסמכות של הממונה על הכנסות המדינה. יחד עם זה מצאנו לנכון להבהיר בדברים אחרים, שאפרט אותם.

ראשית, אין השר יכול ליטול לעצמו סמכות בעלת אופי שיפוטי. אם בחוק מסויים, שעל ביצועו ממונה השר, מוענקות סמכויות שיפוטיות, בין לגוף כמו ועדה ובין לנושא תפקיד – הרי סמכות מסוג זה, הנושאת אופי שיפוטי, אין השר יכול ליטול לעצמו. שנית, השר יכול ליטול לעצמו רק סמכויות הנתונות לעובד מדי-נה. דוגמה בולטת יכולה להיות שאין שר הפנים, הממונה על כל החוקים הנוגעים לרשויות המקומיות, יכול ליטול לעצמו סמכות כל-שהיא בתחום השלטון המקומי. השר יכול ליטול לעצמו רק סמכות של עובדי מדינה הפועלים מכוח החוקים שהוא ממונה על ביצועם. שלישית, הבהרנו שהשר יכול ליטול לעצמו סמכות לתקופה מסויימת, למשל – לתקופת היעדרו של אותו נושא תפקיד, ואז נטילת הסמכות טעונה פרסום ברשו-מות; והוא יכול גם ליטול לעצמו סמכות לעניין מסויים, למשל, כאשר אותו נושא תפקיד הוא נוגע בדבר ואינו רואה אפשרות לעצמו, בגלל היותו נוגע בדבר, להס-תמש בסמכות. אז יכול השר ליטול לעצמו את הסמכות ולפתור את העניין.

אופי שיפוטי. אם בחוק מסויים, שעל ביצועו ממונה השר, מוענקות סמכויות שיפוטיות, בין לגוף כמו ועדה ובין לנושא תפקיד – הרי סמכות מסוג זה, הנושאת אופי שיפוטי, אין השר יכול ליטול לעצמו. שנית, השר יכול ליטול לעצמו רק סמכויות הנתונות לעובד מדי-נה. דוגמה בולטת יכולה להיות שאין שר הפנים, הממונה על כל החוקים הנוגעים לרשויות המקומיות, יכול ליטול לעצמו סמכות כל-שהיא בתחום השלטון המקומי. השר יכול ליטול לעצמו רק סמכות של עובדי מדינה הפועלים מכוח החוקים שהוא ממונה על ביצועם. שלישית, הבהרנו שהשר יכול ליטול לעצמו סמכות לתקופה מסויימת, למשל – לתקופת היעדרו של אותו נושא תפקיד, ואז נטילת הסמכות טעונה פרסום ברשו-מות; והוא יכול גם ליטול לעצמו סמכות לעניין מסויים, למשל, כאשר אותו נושא תפקיד הוא נוגע בדבר ואינו רואה אפשרות לעצמו, בגלל היותו נוגע בדבר, להס-תמש בסמכות. אז יכול השר ליטול לעצמו את הסמכות ולפתור את העניין.

(חברי הכנסת א. אבנרי קורא קרי-את ביניים)

אין בנדון זה שינוי לעומת המצב שהיה עד עכשיו. סעיף נוסף בהצעת החוק הוא סעיף 33. גם בו יש חידוש. החידוש הוא בכך שאיחודם של שניים שלושה משרדים למשרד אחד, או חלוקת משרד לשני משרדים, או ביטול משרד, או הקמת משרד חדש – גם הם טעו-נים אישור של הכנסת.

חברי הכנסת ודאי שמו לב שלהצעת החוק הארו-כה, חוק יסוד: הממשלה, צורף חוק קצר הנקרא: חוק הממשלה (הוראות מעבר), תשכ"ח – 1968. החוק הקצר הזה כולל הוראות מעבר בלבד. חשבנו שאין זה נאה

בחוק קצר זה, בסעיף 3, במלים „פרט לסעיף 11(ז)“, גלומה בעיה חשובה מאד, שאליה אני רוצה להסב את תשומת-לב הכנסת ולומר עליה מלים אחדות.

סעיף 11(ז) לחוק המעבר, שאנו מציעים שלא לבטל, הוא הסעיף הידוע כסעיף המשמעת הקואלי-ציונית. סעיף זה נתקבל בשנת 1962, והוא נועד אז לציד ב„שיניים“ את העקרון של האחריות המשותפת של הממשלה, על-ידי שהוא קובע שרואים חבר ממשלה כמתפטר אם הוא עצמו הצביע נגד הצעת הממשלה או נמנע מהצבעה על הצעת הממשלה, או אם בעניינים מסויימים מוגדרים הסיעה שהוא חבר בה הצביעה נגד הצעת הממשלה או נמנעה מהצבעה.

סעיף זה הועתק מלה במלה להצעת החוק שעברה קריאה ראשונה. זה היה סעיף 22 להצעת החוק. אנו באנו לידי מסקנות: המסקנה האחת היא שטרם הגיעה השעה לבטל את הסעיף הזה, ושסעיף זה הוא סעיף נחוץ. ואף-על-פי שלא הופעל במשך השנים מאז נחקק בשנת 1962, הרי אין כל ספק שעל-ידי נעצם קיומו מנע הפרות של עקרון האחריות המשותפת של הממשלה. יחד עם זאת, היינו סבורים שכאשר אנו באים לחוקק חוק יסוד על הממשלה, חוק שנועד להיות פרק בחוקת המדינה, אם לא לצמיתות, הרי לדורות, על כל פנים לשנים רבות – הרי מוטב שלא לכלול את הסעיף הזה בחוק היסוד. הדרך שבה בחרנו ללכת היא לא לכלול סעיף זה בחוק היסוד, לא לשנות אותו, לא לתקן אותו, להשאיר אותו קיים ועומד כמות שהוא בחוק המעבר. נוכל לחזור לדון בעניין כעבור זמן, כאשר מישו מחברי הבית או הממשלה יהיו סבורים שאין עוד צורך בסעיף זה, הוועדה סבורה שיש צורך בסעיף הזה, אם כי מקומו לא דווקא בחוק יסוד: הממשלה. נראה לנו שבחוק יסוד: הממשלה דינו לקבוע, כפי שקובעים אנו בסעיף 4, ש„הממשלה אחראית בפני הכנסת אחריות משותפת“.

יוסף שופמן (גח"ל):

אבל יש הסתייגויות.

חיים יוסף צדוק (י"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):
נשמע אותן. כשאני אומר: הוועדה, הכוונה היא לוועדה פה אחד או לרוב חברי הוועדה.

לחוק זה יש מספר ניכר למדי של הסתייגויות, ואני מבקש לדון בהן. כפי שאמרת, נדמה לי שרצוי שהדיון לגבי הסעיפים 1 ו-29 יתקיים במשולב.

הי"ר א. תלמי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון על ההסתייגויות. ההסתייגויות הן רבות, החוק הוא חוק יסוד, ומאחר שהעניין הוא רציני, נדון בכל סעיף לחוד, פרט לסעיף 1 הקשור בסעיף 29.

וכנראה מתוך ביישנות - אותה ביישנות שגם הכריחה להעביר את חוק המשמעת הקואליציונית ולהשאיר אותו בין הסעיפים שאינם נמחקים מחוק המעבר - מתוך אותה ביישנות העבירו לסעיף 29 המרוחק את המשפט: "הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדיון על רשות אחרת". כנסת נכבדה, זאת היא הרחבה מרחיקה לכת. היא אומרת שכל דבר, אם אין חוק מפורש שמוציא אותו מידיה, יכולה הממשלה לטפל בו בלי כל אישור, בלי כל בעיה. ואם, מצד שני, אין אנחנו יודעים מהן סמכויותיה של הכנסת, הרי סמכות כזו של הממשלה היא מסוכנת ואין לה כל יסוד. אני מציע למחוק את סעיף 29, ולומר בסעיף 1: "הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה והיא פועלת בשם המדינה בהתאם לכל דין". זאת אומרת, שגם הממשלה כפופה לדינים ורק בהתאם לדינים של המדינה היא רשאית לפעול.

בשעה שנהפוך את המגילות הבודדות של חוקי היסוד שלנו לחוקה אחת, נדון בהרחבה מה הן הסמכויות של כל רשות ורשות, אבל אם היום אין אנחנו יודעים מהי סמכותה של הכנסת, ואין יודעים, לאמיתו של דבר, מהי סמכותם של בית-המשפט, כי בחוק בתי-המשפט ובחוק השופטים אין הגדרה מה הם בתי-המשפט - אמנם אלה עדיין אינם חוקי יסוד - , נשאר החוק היחיד הזה, חוק יסוד: הממשלה, ובו נאמר שכל מה שאיננו נתון במפורש לסמכותה של רשות אחרת - אני, הממשלה, מטפלת בו.

יושב-ראש ועדת-המשנה לחוקי יסוד אמר כאן מקודם, שיש "לאקונה", שהממשלה לא תמיד יכולה לפעול בכל מיני עניינים. אני מוכרח להודות, שבמשך אותן שלוש-עשרה שנים שאני נמצא בכנסת, לא שמעתי שפעולה כל-שהיא של הממשלה נמנעה מפני שהיתה מנועה בחוק, מפני שהחוק לא הסמיך אותה. ואם היה כך, מדוע לא באה הממשלה ולא ביקשה את סמכות מן הכנסת? - אבל מקרה כזה לא היה, כי אילו היה, היו פונים לכנסת בבקשה: תנו לנו סמכות לפעולה זו או זו. הממשלה לא פנתה, משמע שלא היתה זקוקה. למה נעשה עכשיו את היוצא מן הכלל, את היוצא דופן בחוק יסוד: הממשלה, ושם נרחיב את סמכותה מעבר לכל הגבולות, בשעה שלכנסת מתייחסים קצת בזלזול, אומרים: כנסת - מה זה? - בית-הנבחרים. מה הן הסמכויות? - חפשו בחוקים. ובחוקים לא נאמר על הכנסת, נאמר על המועצה הזמנית, והמועצה הזמנית העבירה סמכויות לאסיפה המכוננת, והאסיפה המכוננת הפכה להיות הכנסת, ושם תחפשו את סמכויות הכנסת. יבואו ויאמרו לנו: כש-נהפוך את המגילות לחוקה, אז נתקן את המעוות הזה. אני מציע, להיפך, ביחס לממשלה: כשנגיע לחוקה, אז נדע מה הן הסמכויות שניתן לממשלה לעשות רשויות אחרות של המדינה.

אני מבקש לקבל את הסתייגויותי.

הי"ד א. תלמי:

חבר-הכנסת אונא נימק את הסתייגויותיו, ואחריו חבר-הכנסת שמואל תמיר.

משה אונא (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מה הייחוד של חוק-יסוד שאנו מחוקקים אותו? - הרי תחום החקיקה

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת המסתייגים את סעיף 100(ד) בתקנון הכנסת האומר: "גרשמה הסתייגות לסעיף מסוים, יקבל המסתייג רשות הדיבור לחמש דקות להנמקת ההסתייגות". אשמח אם חברי הכנסת יזכרו זאת.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אונא, להנמקת הסתייגותו לסעיף 1. חבר-הכנסת אונא איננו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שופמן, להנמקת הסתייגותו לסעיף 1 ולסעיף 29.

יוסף שופמן (גח"ל):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה. זכינו לחוק שלישי בסידרת חוקי היסוד. אחרי חוק יסוד: הכנסת, חוק יסוד: נשיא המדינה, מובא עכשיו חוק יסוד: הממשלה.

סעיף 1 יחד עם סעיף 29 קובעים את סמכויותיה של הממשלה. כאן אנו נתקלים בחופעה, שלפי דעתי היא מאד בלתי-סימפתית, ונובעת דווקא מן ההסדר הקיים אצלנו, שלא קיבלנו חוקה בבית-אחת, אלא אנו מקבלים אותה פרקים פרקים.

אם ניקח את חוק יסוד: הכנסת, הרי בסעיף הראשון נאמר: "הכנסת היא בית-הנבחרים של מדינת ישראל". מה הן סמכויות הכנסת? בחוק יסוד: הכנסת לא נמצא לכך את התשובה. צריך לחפש זאת בכל מיני חוקים. בפקודת סדרי השלטון המשפט, בסעיף 5, נאמר שתקציב הממשלה הזמנית ייקבע על-ידי פקודה של מועצת המדינה הזמנית. בסעיף 7 נאמר: מועצת המדינה הזמנית היא הרשות המחוקקת. ואז אנחנו צריכים לעבור לפקודת המעבר לאסיפה המכוננת, שבה נאמר שלאסיפה המכוננת יהיו כל הסמכויות שהעניק החוק למועצת המדינה הזמנית, כל עוד לא החליטה האסיפה המכוננת החלטה אחרת בעניין זה. בחוק המעבר, תש"ט, בפרק ראשון, נאמר: "לבית-המחוקקים במדינת ישראל ייקרא, הכנסת". לאסיפה המכוננת ייקרא הכנסת הראשונה". ולהלן נאמר שכל הזכויות של מועצת המדינה הזמנית, מאחר שהן עברו לאסיפה המכוננת, עברו לכנסת. אם כך, מה הן סמכויותיה של הכנסת? - מחוק יסוד: הכנסת אי-אפשר ללמוד זאת. יש לחפש בכל מיני חוקים, ואין זה מקרה שכן קרה, כי בכנסת השלישית, כשנתקבל חוק יסוד: הכנסת, הגשנו הצעות איך להגדיר את סמכויותיה של הכנסת, ואותם החוגים אשר כיום רוצים לקבוע בצורה נרחבת כל-כך את סמכויותיה של הממשלה בחוק יסוד: הממשלה, התנגדו אז לכל הצעותינו, ואנו הבאנו אותן כהסתייגויות במליאה, אלא שהן נדחו במליאה, וכך יצא החוק המשונה האומר רק "שהכנסת היא בית-הנבחרים", אבל מה סמכויותיו של בית-הנבחרים הזה - זאת אי-אפשר לדעת ולהבין מחוק יסוד: הכנסת. אלא צריך לחפש בכל מיני חוקים, אשר בינתיים מתבטלים סעיפים סעיפים, ועוד עלול לקרות שבעטות יבטלו שם גם סעיף הקובע את סמכויותיה של הכנסת, תוך כדי ביטול כל הסעיפים שעוסקים בהן עכשיו בחוקים שונים, גם בחוק יסוד: הממשלה.

לעומת יחס כזה לרשות המחוקקת של המדינה, אנחנו באים עכשיו לחוק יסוד: הממשלה, וכאן כבר קובעים בצורה מפורשת ומאד רחבה מה הן הסמכויות. בסעיף הראשון נאמר שהממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה. ניחא. אבל בסעיף 29, קצת בריחוק מקום,

ארת את מהות הממשלה ; היא אינה מציגה את הממשלה כמוסד החשוב והקובע במדינה. וכיוון שכזאת היא הממשלה, מחייב הסעיף נוסח אחר. הממשלה היא בעיקרה למעשה מוסד המנהל את ענייני המדינה. הגת המדינה היא בידי הממשלה. ואין מדינה בלי הגת. זה העיקר, וזו מהות הממשלה. ומכאן נובעת הסמכות שהיא הרשות המבצעת. מפני שהיא נוהגת את המדינה, מפני שיש צורך במוסד הנוהג את המדינה, היא הרשות המבצעת. ההגדרה, שהממשלה היא הרשות המבצעת, ממעיטה את דמותה של הממשלה. כאשר אני מדבר על ביצוע, הרי האסוציאציה היא שיש מיישמו שמהלטי ויש מי שמבצע. בחוקים אנו רגילים לכתוב: השר הממונה על ביצוע החוק יתקין תקנות. כלומר, הוא אחראי לכך, שהדברים הנאמרים בחוק אמנם יבוצעו כהלכה. הכנסת מחליטה, והממשלה פועלת על פי החלטות אלו. אין זה היחס הנכון. על כן צריך להיאמר כאן, שהממשלה היא אשר צריכה להחזיק בידה את ההגת המדינה, ובתור כזו היא המבצעת.

חיפשתי בהרבה מאוד חוקות ולא מצאתי אף באחת מהן הגדרה כזאת, כפי שהרוב מציע. בחוקות אחרות נאמר שכוח הביצוע נתון בידי הנשיא או בידי מי שהיא הרשות המבצעת. זה דבר אחר לגמרי. כי שם נאמר שהכוח — כלומר הכוח הנובע מהתפקיד — הוא כוח הביצוע.

על כן אני מציע שההגדרה תאמר שני דברים המאפיינים את הממשלה : הממשלה היא הרשות הנוהגת את המדינה ומחזיקה בידה את כוח ביצועה. נאמר שהמלה „נוהגת“ קשורה עם אסוציאציה של מנהיג, שיש לו צליל לא-נעים באוזנינו. נראה לי שטענה זו אינה חזקה, ולא היתה צריכה להרתיע אותנו. אבל אם בכל זאת סבורה הכנסת שהגדרה זו אינה רצויה, אני מציע לחלופין, שייאמר בסעיף 1 : הממשלה היא הרשות אשר בידה מופקד כוח הביצוע של המדינה. נראה לי שבכך יש משהו מהבטוי האומר מהי מהות הממשלה. אמנם גם הגדרה זו היא מקוטעת, אבל לפחות היא יותר שלמה מההגדרה שמציע הרוב בוועדה.

על כן אני מציע לקבל את הסתייגותי, או לפחות את האלטרנטיבה.

הי"ר א. תלמי :

חבר-הכנסת תמיר ימק את הסתייגותו.

שמואל תמיר (המרכז החופשי) :

אני מוותר על ההנמקה, לא על הסתייגותי.

הי"ר א. תלמי :

חבר-הכנסת תמיר מוותר על הנמקת הסתייגותו.

לסעיף 29 הסתייגויות לחברי-הכנסת ארזי, קלינגהופר וטיאר. מי ינמק ?

יוסף שופמן (גח"ל) :

כל אחד מהמסתייגים. אני כבר נימקתי.

הי"ר א. תלמי :

חבר-הכנסת קלינגהופר ינמק הסתייגותו.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יש לי שתי הסתייגויות : האחת, ראשית, לסעיף 29, והאחת, אלטר-נטיבית, לסעיף 1. אני מבקש להתחשב בכך בהקצבת הזמן.

הקונסטיטוציונות איננו ולא היה ריק אצלנו, ואיננו ממלאים חלל שהיה צריך למלא אותו. הייחוד של חוק-יסוד הוא, שמגמתו לקראת חוקה, כלומר, שהוא בא לקיים את החלטת הכנסת הידועה, שהכנסת קיבלה על עצמה לחוקק חוקי-יסוד שיתאחדו לאחר זמן-מה לחוקה. בחוקי-יסוד צריך לבוא לידי ביטוי שזה חלק של חוקה, ואופיו זה של החוק צריך לבוא לידי ביטוי בו.

בחוקים הקונסטיטוציוניים, שהיו לנו עד עכשיו, מלבד חוקי-יסוד — אם כי, כפי שאראה, גם בהם במי-דה רבה — הדגשנו את הצד הפורמלי של הדבר, ורק במידה מצומצמת נכנסנו לצד המהותי והתכני. כאן, בחוקי-יסוד : הממשלה, בוודאי צריך היה להיות ביטוי לדבר הזה, שאנחנו עוברים את שלב החקיקה הקו-נסטיטוציונית כפי שהיינו רגילים אליו עד עכשיו, מלבד שני חוקי-יסוד, ועוברים לתחום של החקיקה שמגמת פניה היא לקראת חוקה. בשני חוקי-יסוד — חוק-יסוד : הכנסת וחוק-יסוד : הנשיא — עשינו צעדים מסו-יים לקראת מגמה זו. אבל כפי שנראה לי, אלה הם צעדים הססניים. כשקבענו — כפי שהוזכר על-ידי קוד-מי — בחוק-יסוד : הכנסת, שהכנסת היא בית-הנבחרים של המדינה, הרי בהגדרה זו ובכותרת השוליים „קביעת המהות של הכנסת“ — נוהגנו היטב מלומר משהו על מהותה של הכנסת. נאמר שהכנסת היא בית-הנבחרים. אבל מה פירוש הדבר הזה לא נאמר.

בחוק-יסוד : נשיא המדינה, נאמר בסעיף 1 : „בראש המדינה עומד נשיא“. בזה ישוב עקפנו את השאלה הי-סודית, מה צריך להתבטא בכך, שבראש המדינה עומד נשיא. אם כי אחר-כך, בסעיפים שונים של חוק-יסוד : נשיא המדינה, נאמר משהו מפורט יותר על התפקידים והסמכויות. אבל אנחנו רואים כאן, כך נראה לי, מין הסנסנות, הייתי אומר, לאחוז את השור בקרניו ; כלומר, לומר בחוק-יסוד בצורה מפורשת ובצורה מפורטת, מה הן הסמכויות של המוסדות המרכזיים, מה מהותם של המוסדות המרכזיים במדינה, גם כאשר הם עומדים בפני עצמם, וגם ביחסם ההדדי.

בחוק-יסוד : הממשלה נעשה נסיון — במידה מסו-ימת מרחיק-לכת קצת יותר מאשר בשני החוקים הקוד-מים — לומר משהו על מהות הממשלה בממשל שלנו. אבל לעניות דעתי גם הוא הגיע עד מחצית הדרך ולא הגיע עד לסופה ; כלומר, עד לאותה נקודה שבה אמנם יובן על-ידי כל מי שקורא את החוק, מה מהותו של המוסד ומה מקומו במערכת המוסדות.

סעיף 1, שממנו אני מסתייג, אומר : „הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה“. בחוק-יסוד : הממ-לה, הכנסנו סעיף חדש, שלא היה בחוקים שעסקו בענייני הממשלה עד עכשיו, סעיף הבא להציג לפנינו את מהות הממשלה ; לומר מהו טיבו של מוסד זה בין מוסדות המדינה. זהו אמנם סעיף דקלרטיבי, ולפי ניסו-ח היום לא נראית לי כצודקת הגדרתו של חבר-הכנסת שופמן, שהוא קובע סמכויות. זהו סעיף דקלרטיבי. אבל נראה לי שכאשר אנו מעמידים אותו בראש החוק, ומשמעותו היא באמת כפי שנאמר כאן, שהוא בא להציג לפנינו את מהות הממשלה, אנו חייבים לתת לו את המשמעות המלאה ואת התוכן המלא. איננו יכולים להתייחס אליו כאל דבר של מה בכך, דבר שאין לדייק בו במידה מקסימלית.

נראה לי שההגדרה שמציע רוב הוועדה אינה מת-

הרחבים שציינת קודם, לפעול בכל מיני עניינים בלי להגדיר אותם כלל. הענקת סמכות כזאת, שהיא נטולה כל זיקה וקשר ליסודות מטריאליים-תוכניים כלשהם, כמוה כשלילת שלטון החוק במדינת ישראל. הסייג המתבטא במלים, "בכפוף לכל דין" - מלים שהן כח-בית בסעיף 29 - איננו משנה את הדבר ואיננו מתקן אותו. הוא רק מורה שמעשי הממשלה אסור שיסתרו ויפרו דין כלשהו. אילו כתוב היה במקום, "בכפוף לכל דין" - "בהתאם לכל דין", אזי היתה זו הפנייה לדברים אחרים הקובעים סמכויות של הממשלה, ולזה אפשר היה להסכים. כי הוראה כזאת לא היתה פוגעת בשלטון החוק. אבל רוב חברי הוועדה התנגדו בתוקף לשינוי כזה בנוסח הסעיף. הם עמדו על כך שלא נסתפק בהפנייה לדברים אחרים, אלא שסעיף 29 עצמו ישמש מקור הסמכות. התוצאה היא שמעניקים לממשלה סמכות רחבה עד מאוד, סמכות שאיננה מוגדרת ואינה מפורטת כלל מבחינה עניינית-תוכנית, ושמהווה ניגוד מוחלט לכל הקונצפציה של שלטון החוק.

הנימוקים שנשמעו בוועדה לתמיכה בסעיף 29 היו בעיקר בכיוון אחד, והוא: שכוח כזה דרוש לממשלה על מנת שתוכל לפעול בשעת הצורך להשגת מטרות שהן חיוניות למדינה, במיוחד בתחום הבטחון וקיום יחסים עם מדינות אחרות. סבורני שעניינים אלה אינם נכונים. עד כמה שמדובר ביחסים בין המדינה ותושביה בעניינים מסוג זה, הרי יש סמכויות ויש רשויות מסוימות לפי חוקים לא-מעטים המאפשרים לצבא ולשירות הבטחון לפעול בכל מקרה ובכל מצב העשויים להתרחש או להתהוות. אשר ליחסי החוץ ולשמירת הבטחון כלפי חוץ - יש כיסוי משפטי מלא לפעילות בתחומים אלה במשפט הבינ-לאומי המנהגי, שנקלט ונכלל במערכת המשפט הישראלי בציונות הממשל המקובל. הנורמות של המשפט הבינ-לאומי המנהגי, שנקלטו אצלנו באמצעות המשפט המקובל, אינן מעניינות לממשלה יפוי-כוח סתמי ובלתי-מוגדר, כמו שנעשה בסעיף 29. הן מגדירות את הסמכויות לצורך עניינים מפורטים וספציפיים. אבל עניינים אלה הם רבים ומגוונים, ובשום אופן אין לומר שקיים כאן איזה חלל ריק משפטי ושהממשלה מנועה למלפול לפי צרכיה ויעדיה החיוניים. אינני חסיד של המשפט המקובל הלא-חרות. הייתי מעדיף שהדברים ייכתבו בחוק של הכנסת. אבל זה יכול היה להיעשות בהתאם לעקרונות שלטון החוק, ולא כפי שנסמכים לעשות זאת בסעיף 29 לחוק-יסוד: הממשלה. בהשוואה לסעיף 29, המשפט המקובל הוא הרע במיעוטו, ועצם קיומו וחלותו מפריך את הטענה שתקיקה כלשהי נחוצה כדי להתגבר על חלל ריק הקיים כביכול במסכת הסמכויות של הממשלה.

גבתי היושבת-ראש, בוועדה נעשו השוואות בין ההסדר המוצע בסעיף 29 והפרוגטיבה של הכתר הבריטי שמכוחה פועלת ממשלת בריטניה בתחומים שלא הוסדרו עלי-ידי החוק החרות. בוועדה היו שטענו, שכמו שהפרוגטיבה באנגליה איננה פוגעת בשלטון החוק - כך גם אצלנו שלטון החוק לא יפגע כתוצאה מסעיף 29. צר לי לומר שההשוואה איננה קולעת ואינה משכנעת. באנגליה הפרוגטיבה היא שארית השלטון האבסולוטי של המלך מזמנים עברו, והיקפה הלך והצטמצם עקב התרחבותו של הדין החרות. במידה שמש-תמישים עדיין בכוחות פרוגטיביים של הכתר הלכה

ההצעה שאני מציע בהסתייגותי לסעיף 29 היא למחוק סעיף זה כליל. סעיף 29 מורה כי הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדן על רשות אחרת. אם הוראה זו תתקבל, הרי יהיו לכן השלכות מרחיקות לכת, שכן היא נוגעת לעצם מהותו של המשטר במדינת ישראל.

אין לך בכל חוק-היסוד שלפנינו שום סעיף אחר שמבחינת מידת החידוש הטמונה בו יוכל להשתוות לסעיף 29. החידוש הוא בכך שניתן כאן לממשלה באופן סתמי וכולל הכוח לפעול בדרך חופשית בעניינים המצויים בחלל המשפטי הריק, כלומר: בכל עניין ששום דין אחר איננו מרשה ואיננו מאפשר לפעול בו. ההגבלה היחידה לסמכות רחבה וסתמית זו של הממשלה תהיה בכך, שאם הממשלה תרצה לפעול לפי הוראה זו, תהיה חייבת להימנע מכל פעולה המוטלת בדן על רשות ציבורית אחרת. לכן קראו לסמכותה זו בדיון בוועדה "סמכות רידוארית". אבל הביטוי, על אף היותו מנקודת-ראות של ההגיון הפורמלי ביטוי נכון, עלול להטעות. הוא עלול לעורר את הרושם שהסמכות תקיף רק עניינים שהם מעטים ושחשיבותם משנית בלבד. יש להזכיר מפני מסקנה כזאת. העניינים המצויים בחלל המשפטי הריק, שהיוו מעתה ואילך נתונים לסמכות הממשלה, הם רבים, ובחלקם הלא-מבוטל יכולים הם להיות בעלי משקל בלתי-משוער. דבר זה יוסיף כמובן על חומרת המצב שיווצר. עצם החומרה של הסדר זה נעוצה בכך שהוא עומד בניגוד מוחלט לעקרון שלטון החוק, ואת זה אסביר עכשיו בכמה הערות.

שלטון החוק פירושו איננו שדי בכך שלכל פעולה רשמית יהיה כיסוי פורמלי בחוק. אילו היה כן הדבר, הרי לא היה מקום להתנגד לסעיף 29, שכן הוא ייצור את הסמכות הקדוה, "רידוארית" של הממשלה וישמש לה מקור. אבל משמעות כזאת איננה המשמעות המקובלת של שלטון החוק. היא היתה מרוקנת את רעיון שלטון החוק מתוכנו. גם במשטרי רודנות יש חוקים, אלא שהם נותנים לרודן יפוי-כוח בלתי-מוגבל לעשות כל דבר העולה על דעתו. הלזה ייקרא מדינת חוק?

במה נבדל איפוא משטר של שלטון החוק מן השיטה של חוקיות פורמלית גרידא, שאין לה דמות ודיוקן של שלטון החוק? ההבדל הוא בזה, שבמדינה הדוגלת בשלטון החוק המחוקק איננו מוסר לרשויות הביצועיות של המדינה סמכויות בלי לפרט לאילו עניינים הסמכויות מתייחסות. אחת התכונות הבסיסיות והראשוניות המאפיינות שלטון חוק - או מדינת חוק, אם מובנה הוא מדינה של שלטון חוק - היא שבית המחוקקים, בבואו להעניק סמכות כלשהי לרשות פלגית, איננו מסתפק במתן סתמי של יפוי-כוח, אלא רואה חובה לייחד לסמכות ספציפיקציה עניינית. הוא מקפיד לציין את העניין או העניינים שלגבי או לגביהם הרשות המוסמכת תהיה רשאית לפעול. הוא, המחוקק, מגדיר את הסמכויות הגדרה תוכנית, מטריאלית. אם אינו נוהג כך - הרי סוטה הוא משלטון החוק סטיה חמורה, העלולה לערער את יסודותיו ועצם קיומו של שלטון החוק במדינה.

לפני תופעה חמורה כזאת, רבותי חברי הכנסת, עומדים אנחנו כשאנו עוסקים בסעיף 29 לחוק-יסוד: הממשלה. הוא ממלא את ידה של הממשלה, בגבולות

זה מוסדר. אבל אנו מקווים שיום אחד, עם עבור שעת-החירום, ניפטר גם מתקנות-שעת-החירום. אז לא יהיה שום חוק שיסדיר למשל הטלת צנורה או מעצר אד-מיניסטרטיבי. אבל אם יישאר סעיף 29 כמו שהוא, אפשר יהיה בהחלט לעטות שהממשלה מוסמכת לעשות פעולה כזו בשם המדינה מפני שזה אינו מוסדר בכל חוק ומפני שלא יהיה שום חוק המסדיר סמכויות או המעניקן לרשות כלשהי. והרי לא יכול לעלות על הדעת שאנו מתכוונים להקנות סמכויות כאלו לממשלה, ללא חוק מחייב, קפדני, קפדני וברור.

גם היום, אילו היה סעיף זה בתוקפו, יכלה הממשלה למשל להקים מוסד ה"אומבדוסמן", מדעת עצמה, מפני שזה אינו כפוף לכל חוק ומפני שהחוק אינו מסדיר זאת והרי בנושא זה אנו דנים בכנסת כבר חודשים ושנים. האם באמת רוצים אנו לתת לממשלה את האפשרות להיכנס לכל הסדקים שהחוק טרם הסדיר?

לכן אני מציע שהממשלה אכן תהיה מוסמכת לעשות בשם המדינה פעולות, אבל רק פעולות כאלה שהחוק קבע שעשייתן מותרת. אם יש חוק תקציב, הקובע שמותר לה לממשלה להוציא כסף לקניית מצרכי מזון, לתמיכה בחקלאות, למתן סובסידיות – זהו החוק המאפשר לממשלה לפעול בשטחים אלה – תפעל הממשלה בתחומי ובמסגרתו. וכן חוקים אחרים שמעניקים לה סמכויות אחרות – תשתמש בהן הממשלה. אבל באין חוק ובאין הגדרה משפטית המאפשרת לממשלה לעשות פעולות – אל יותן לה למלא חלל ריק. ניתן לממשלה שטר מוגדר; אל יותן לה שטר בלאנקו. משטר חוק אינו עושה כך מדעת.

ה"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי.

ראובן ארזי (מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יש לברך על כך שהתקדמנו בקבלת חוק-יסוד חדש, ועם זאת יש להביע שמאלה שהפרקים הבאים יתקבלו בקצב מיר יותר. העובדה שהכנסת מחליטה פרק-פרק פוגעת לא במעט בהשלמת חוקה. והנה יש לנו היום דוגמה ממשית עד כמה חוסר הפרקים האחרים של החוקה מכביד על קבלת אולם הפרקים שהכנסת מחליטה עליהם.

הנה, אילו היינו צריכים לדון היום על הסמכויות – גם על הכנסת, גם של בתי-המשפט, גם של הממשלה – היה קל יותר להגדיר הגדרות. ודאי שהיינו קובעים שהכנסת היא הרשות המחוקקת, הממשלה היא הרשות המבצעת, ומערכת בתי-המשפט היא הרשות השיפוטית. אילו היינו סבורים שצריך לקבוע סמכויות לרשות אחת, הרי בוודאי היינו מגדירים את הסמכויות של שאר הרשויות. אין להניח שהיינו קובעים סמכויות לרשות המבצעת מבלי לקבוע סמכויות לרשות המחוקקת ולרשות השיפוטית.

בהצעה שהובאה על-ידי הממשלה נאמר, כי "הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה, והיא עושה בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בחוק על רשות אחרת". הוועדה מצאה לנכון לחלק את הסעיף. נראה לי שעל-ידי חלוקת הסעיף לשניים לא הקלה על אלה אשר היו סבורים שמספיקה רק הרישה של הסעיף הזה, אלא הכבידה

למעשה, הרי היתה ויש על כך ביקורת מצד גורמים החרדים לשמירת שלטון החוק. על כל פנים, אין להשוות את הפרוגרטיבה המלוכנית באנגליה, הנתונה זה דורות להליך של חיסול הדרגתי והמוגבלת היום לתחומים המוגדרים היטב מבחינה מטריאלית-עניינית, עם ההוראה שעומדים אצלנו לקבוע בסעיף 29 לחוק יסוד: הממשלה, שאין לה כל שרשים בהיסטוריה שלנו, שאיננה מגדירה את הסמכויות של הממשלה מבחינה תוכנית, ושמבטאת מנגמה בכיוון של הרחבת הכוחות השלטוניים של הרשות המבצעת על-פי נוסחאות תחתיות שהן פסולות בהחלט מנקודת ראות שלטון החוק, ולא בכיוון של צמצום כמו באנגליה.

לסיכום, גברתי היושבת-ראש: אם סעיף 29 יתקבל, הרי יהיה זה מפנה לרעה בהתפתחותו הקונסטיטוציונית וירחיק אותנו מן הדרך המובילה לביצוע של טון החוק במדינה ותיווקו מרחק רב מאוד, מפנה שישמש נושא לביקורת שלילית, אשר תראה אותו כנקודת-התורפה במשפט הקונסטיטוציוני שלנו.

מן הטעמים שהבאתי, אני מציע למחוק את סעיף 29. אם הסתייגוטי זו לא תתקבל – הרי הצעתי היא שתתקבל הסתייגותו של ידידי חבר-הכנסת שופמן, להוסיף בסעיף 1 את המלים, "והיא פועלת בשם המדינה בהתאם לכל דין". אני מציע שיהיה כתוב, "בהתאם לכל דין", ולא "בכפוף לכל דין", כמו שכתוב בסעיף 29. על ההבדל המהותי בין שני הביטויים כבר עמדתי במקצת, ולא אפרט אותו עוד, בהתחשב בזמן שניצלתי.

ה"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האונגר, ואחריו לחבר-הכנסת אברני.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. עיקר חשיבותו של הנושא הוא לא מבחינה אקטואלית מיידית, אולם רב ערכו מבחינת קביעת אופיים של דברים ואקלימו של משטרנו. אינני חושש שעשוי לקום בקרוב שלטון בישראל אשר ישתמש לרעה באפשרויות הגלוי מות במתן סמכות ורודואלית, על-ידי כך שימלא את החלל הריק במעשי חקיקה אדמיניסטרטיביים או במעשי מינהל שאין להם אחיזה בחוק. אבל אנו דנים בחוק-יסוד, אשר, כפי שאמר לנו יושב-ראש ועדת המשנה, עניינו לא לשעה, אלא לדורות. אופיה של מדינה הקרויה מדינת חוק הוא בכך שהזכות של השלטון להטיל על האזרח חובות ולהתערב בחייו מעוגנת בחוק כלשהו. חייבים להיות סמוכין להטלת חובה כזאת. יש סמוכין להתערבות כזאת – מותר לו לשלטון לעשות כן; אם אין סמוכין לכך – אסור לו להתערב בחייו של האזרח. זהו ההבדל בין מדינה שהחוק שולט בה לבין מדינה הנשלטת באופן אוטוריטטיבי.

לפיכך, אם חבר-הכנסת צדוק מצביע על חוקים שאין ביצועם מוסדר, או עניינים שאינם מוגדרים – הבה נגדיר אותם. אבל אל נא נאפשר מילוי של חלל ריק בכיכול על-ידי מתן סמכות בלתי-מוגבלת לממשלה. אל ינתן גושפנקה חוקית לשימוש אפשרי לרעה. הפירצה תקרא למישהו.

אביא דוגמה: תקנות-שעת-חירום מעניקות היום לממשלה סמכויות רחבות בשטח הצנזורה; יש רשויות אחרות המוסמכות לעצור באופן אדמיניסטרטיבי כיום

היז"ר א. תלמי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חברי הכנסת שדיברו לפני עמדו על הצד העיוני של הסתייגותם, ואני תמים דעים עם מרבית הדברים שהשמיעו חברי הכנסת קלינגהופר, האונור וארזי, אולם נראה לי שהסעיף הזה, שיש לו טעם בלתי-סימפאתי, אולי לא רק טעם, אולי עוד משהו בלתי-סימפאתי, יש מאחוריו לא רק חומרה עיונית-תיאורטית. הוא מציין ומסמל מגמה מדינית מובהקת ביותר, שגם עליה עלינו לתת את הדעת. הוא מוליך את כולנו לאותו סגנון שבו הכל אסור פרט למה שמותר, ולא לאורח חיים שבו הכל מותר פרט למה שאסור. כל ספיי-הסל האלה, כל הסעיפים הכוללים האלה, בסופו של דבר הם מסווים מגמות מסוג זה. אני מבין שביום הכיפורים, אחרי שמונים את כל החטאים עם פירוש מפורט מאוד, ליתר בטחון מונים אותם גם בשתי-יזערי, חטאים שהעונש שלהם הוא כזה וכזה וחטאים שהעונש שלהם הוא אחר, קוצ' רים את כל השטח. זה מתאים ליום הכיפורים, אולם כאשר מדובר בהאצלת סמכויות, בהענקת כוח, אני רוצה לשאול את יושב-ראש הוועדה, שהוא גם פרקליט מנוסה ומכובד: האם אין זה נכון שפרקליט אחראי איננו נלהב לקבל יפוי-כוח כזה, ללא ספציפיקציה, ומעדיף שיאמרו לו בדיוק מה הוא מוסמך לעשות ועד היכן? רק מי שיש לו תיאבון מופרז - חוטף.

הכיוון הזה לצנטרליזציה בא לידי ביטוי בימים אלה גם בחוקים נוספים. הוא יבוא מחר לידי ביטוי בחוק המושבים; הוא בא אתמול לידי ביטוי בשניונים לחוק מס הכנסה; הוא מתבטא ביחס לכנסת וברצון לרשת סמכויות רבות הנתונות באופן טבעי בתחומה של הכנסת, ומה שחמור מכל, גברתי היושבת-ראש - ועל כך אולי עיקר דאגתי - שכל זה קורה בימי חירום, שעה שהציבור אינו פנוי לתת את דעתו לבעיות אלו, שעה שהעתונות, מטבע הדברים, תפוסה בנושאים דחויים פים ביותר הממלאים את עמודיה, וכל הסוגיות שאנחנו כאן נותנים עליהן את דעתנו אינן מגיעות כלל לבידור ולתהודה ציבוריים. הממשלה, או סיעות הרוב, חוטפות חוק אחרי חוק, אפילו בענייני יסוד, תחת ענני העשן של ימי חירום קשים, כאשר הפרט, וגם הגופים הציבוריים, שקועים בבעיות השעה. אינני חושב, שההגיונות הציבורית מצדיקה לנסות להעביר סוגיות כל כך יסודיות בימים אלה ובצורה חטופה וחפזה כזאת. אני אומר: חטופה? לגבי הציבור, לא לגבי הוועדה. אני יודע שבועדה היה דיון. אני מתכוון לומר: חטופה - לגבי הציבור, לגבי העתונות והגופים הציבוריים. על כן הסתייגותנו, נוסף ליסוד העיוני שכבר נזכר.

היז"ר ד. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו - לחבר-הכנסת טובי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יושב-ראש הוועדה הקדים ואמר שזהו חוק לדורות. אני רוצה להביע את פליאתי על כך שהכנסת, בבואה לקבל חוק לדורות, פניה הן כפי שהן ברגע זה. אפשר היה

כי אילו היינו משאירים את הסעיף בנוסחו הראשון, אפשר היה להבין שהכוונה היא לכך שהממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה, והיא עושה בשם המדינה כל פעולה שרשות אחרת אינה עושה אותה, כלומר - הרשות המחוקקת או הרשות השיפוטית. אולם אם מחלקים את הסעיף לשניים, נשאלת השאלה: לאיזו רשות אחרת מתכוונים כאן? אם נחוצה רשות לביצוע פעולה מסויימת, הרי יש בידי הממשלה האפשרות להביא לכנסת חוק באותו נושא. אם הרשות הזאת איננה דרושה, כלומר אין פעולה מוגדרת, לשם מה נחוץ הסעיף הנותן לממשלה לבצע את הפעולה של אותה רשות שאיננה קיימת, וגם לא ידוע מה היתה אותה רשות עושה אילו היתה קיימת?

לי נראה שסעיף 29 גורע ואינו מוסיף אליבא דאלה הרוצים - וגם אני בתוכם - לתת לממשלה אפשרות לבצע את המוטל עליה במסגרת החוק. ההגדרה, האז' מרת, הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה, היא הגדרה רחבה, ואין צורך בהגדרה נוספת, שהיא בעצם הגדרה שלילית. אין היא קובעת סמכויות, אלא מגדירה באופן שלילי, שאם פעולה מסויימת איננה מוטלת על רשות אחרת, מוסמכת הממשלה לעשותה. לשם מה ההגדרה השלילית הזאת?

יושב-ראש הוועדה אמר, כי יש פעולה חשובה מאוד, אישור אמונות בין-לאומיות, שלא ידוע איזו רשות צריכה לבצע אותה. בעניין זה היה פסק-דין של בית-המשפט העליון, שנימוקיו ניתנו בסוף 1968, במשפט מפורסם, משפטו של קמייאר, שהיה קשור בהסגרת אדם לממשלת שווייץ. במשפט זה אמר השופט כהן: בישראל הכנסת היא הרשות המחוקקת והממשלה היא הרשות המבצעת. יצירתם של יחסים בין-לאומיים, לרבות עשיית הסכמים בין-לאומיים, היא עניין לרשות המבצעת". לא היה לבית-המשפט העליון כל ספק בכך שהממשלה יכולה לבצע את הפעולה. יתר על כן, הוסיף על כך השופט לנדוי ואמר, שלמרות שבחוק הנשיא כתוב שהנשיא צריך לאשר את האמונות שה-נסת מאשרת, כלומר, שגם הכנסת יכולה לאשר אמונות בין-לאומיות, אין זה שולל אישור אמונות על-ידי הממשלה. והשופט לנדוי מדגיש: "כל פירוש אחר יביא לתוצאה הבלתי-נסבלת, שאין במדינה שום רשות המוסמכת לאשר אמונות שלא אושרו על-ידי הכנסת". אין סכנה שבית-המשפט לא יאשר פעולה שהממשלה תבצע, אם זו פעולה בגדר החוק, ואינני חושב שהסעיף הזה מתכוון לכך שהממשלה תוכל לבצע פעולות שלא כדון.

ועוד הערה. עדיין אין בישראל חוק-יסוד: בעניין זכויות וחובותיו של האזרח. פעולה מסויימת שלא הוגדרה בחוק ולא הוגדרה בו הרשות המוסמכת לעש' ייתה, יכולה להיות גם פעולה המגבילה את זכויות האזרח, או מטילה עליו חובות שלא כחוק. זה יוצר פתח למצב חוקי בלתי-רצוי. אינני מטיל שום דופי בדמוקרטיה הישראלית, להיפך, לדעתי מותר לנו להת' פאר במשטר הדמוקרטי שלנו, אבל דווקא משום כך סבור אני שטובת הדמוקרטיה תובעת להימנע מלהו' סוף סעיף העלול להתפרש שלא כהלכה, ובפרט מאחר שסעיף זה הוא מיותר. יש לממשלה די סמכויות לבצע את המוטל עליה על-ידי הרשות המחוקקת. סעיף 29 אינו דרוש, ולכן אני מציע למחוק אותו.

כאשר אומרים שלממשלה מותר כל דבר אלא אם החוק מגביל אותה, אנחנו יוצרים מצב שבו תהיה הממשלה מעוניינת שלא תהיה חקיקה, מפני שכל זמן שאין חקיקה, תהיינה הסמכויות של הממשלה רבות יותר. ואילו האופוזיציה, שאין לה אפשרות לחוקק חוקים, היא תהיה המעוניינת בחקיקה נרחבת ככל האפשר.

כבוד היושבת-ראש, דבר זה חמור מאוד. אין אנחנו אומרים שאנחנו מעוניינים בממשלה חלשה. להיפך, אנחנו רוצים ממשלה חזקה. כל טענתנו כלפי הממשלה הנוכחית היא, שאינה חזקה די צורכה, שאינה מסוגלת לא להחליט ולא לבצע. אבל אנחנו רוצים ממשלה חזקה שתפעל במסגרת החוק.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הערה מוקדמת בעת הגשת ההסתייגות הראשונה שלנו לגבי הצעת חוק יסוד: הממשלה. רצוני להעיר הערה כללית לגבי חקיקת חוקי-יסוד — וזה נאמר גם על דעת חברי כנסת אחרים — והיא: הפגם היסודי בחקיקת חוקי יסוד כאלה הוא ההחלטה הקודמת של הכנסת על חקיקת חוקי-יסוד פרקים-פרקים. העדרה של חוקת-יסוד אחת-דה וכוללת יוצר חלל ופרצות במערכת סדרי השלטון ויסודותיו הדמוקרטיים. החקיקה פרקים-פרקים לא רק שאינה מתקדמת בקצב הדרוש וההכרחי ונמשכת בעצלתיים, אלא אף יוצרת לפעמים סתירות, ותחיקה אחת נכנסת לתחומי תחיקה שניה. המשמעות העיקרית של העדר חוקת יסוד כוללת היא השארת פרצות לפגיעות בחיים הדמוקרטיים ובעיקר בזכויות האזרח, שעד היום אין חוק המגדיר אותן.

אנו חושבים, שחקיקת חוקי-יסוד כזה כמו חוק יסוד: הממשלה, הבא להעניק סמכויות בלתי-מוגבלות — לפי סעיף 29 שאנחנו מסתייגים ממנו — היא פגומה ומסוכנת שבצנתיים נוכח העדר חוקי-יסוד המבטיח זכויות האזרח במדינה.

תבענו ונמשיך לתבוע חוקת-יסוד, שתבטיח זכויות יסוד אלה, שתבטיח את שוויונו של האזרח ושוויון זכויותיו ללא הבדל לאום, גזע ודת. לצערנו נדחק תפקיד זה לקרן-זווית, ואנו נמשיך לפעול בכנסת לחוקת יסוד כוללת, שתגדיר את זכויות-היסוד של האזרח ותעזור להדוף הסתערויות חוזרות ונשנות על יסודות החיים הדמוקרטיים וזכויות האזרח ושוויונו.

אנו מחייבים את ההצעה למחוק סעיף 29. אם לא תתקבל הצעה זו, אנחנו מציעים להחליף את המלים „פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדיון על רשות אחת” במלים „פעולה שהוסמכה כדיון לעשותה ושעשייתה אינה מוטלת בדיון על רשות אחת”. חברי הכנסת, ההוראה המוצעת על-ידי הרוב בוועדה היא הוראה כוללת ובלתי-מסויגת, הפוגעת למעשה בסדרי החיים הדמוקרטיים הפרלמנטריים, בסדרי השלטון על פי החוק, שהכנסת מחוקקת אותו כיסוד לפעולת הרשות המבצעת. סעיף זה הוא העקמת סמכויות בלתי-מוגדרות, דבר היוצר תנאים הפוגעים ברשות המחוקקת עצמה, בכנסת, שבפניה אחראית הממשלה. ההגדרה בסעיף מעניקה סמכויות שאין להן כל בסיס חוקי וכל בסיס מוגדר, ובכך טמונות סכנות רציניות למשטר דמוקרטי-פרלמנטרי. סמכויות בלתי-מוגדרות כאלה יוצרות תנאים

לקוות, אפשר היה לדרוש, שלכל הפחות כאשר הכנסת מקבלת חוק לדורות תהיינה השורות מלאות, שחברי הכנסת יקשיבו לכל ההנמקות, ושיצביעו כפי שיצביעו אחרי ששמעו בעצמם את ההנמקות והחליטו בעצמם מה נכון ומה לא.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

תהיה רגוע — זה לא יהיה לדורות.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, הסעיף הזה, שאנחנו מדברים עליו, הוא הסעיף המכריע בחוק. הוא הקובע את תפיסת מהות המשטר בארץ.

בחוקה של ארצות-הברית של אמריקה נאמר: The executive power shall be vested in a President of the U.S. זהו, כביכול, סעיף כולל מאוד, ברוח הסעיף הראשון בחוק שלפנינו. אולם מיד לאחר-מכן באה בחוקה האמריקאית הגדרה מפורשת מאוד לגבי סמכויותיו של אותו נשיא ארצות-הברית, פירוט והגדרה, החסרים לחלוטין בחוק שלפנינו. יתר על כן, הסעיף הזה בחוקת ארצות-הברית הוא חלק מחוקה כוללת, בה מובטחות זכויות האדם וזכויות האזרח בצורה מרחיקת-לכת, ואילו כאן דורשים מאתנו לקבל סעיף הנותן לממשלה סמכות כמעט בלתי-מוגבלת, וזאת במדינה שאין בה כל הבטחה שהיא לזכויות האדם ולזכויות האזרח.

זאת ועוד: בחוקה של ארצות-הברית מוקנות לבית-המשפט העליון של ארצות-הברית סמכויות מרחיקות-לכת לבטל חוקים ולבטל מעשים של נשיא ארצות-הברית, כאשר בית-המשפט מוצא שאותם חוקים ואותם מעשים אינם תואמים את החוקה. ואילו כאן אין הגבלה כזאת, אין סמכות כזאת לבית-המשפט, ונראה שגם אין כוונה להקנות סמכות כזאת לבית-המשפט בחוק-היסוד של בתי-המשפט המובטח לנו. כאן, בסעיף זה, אנחנו נדרשים להקנות לממשלה סמכויות שאין עליהן שום ערעור. למעשה תהיה הממשלה הסמכות העליונה במדינה — לא אחת משלוש הרשויות, כי אם הרשות העליונה, מעל לכנסת ומעל לבית-המשפט.

לא אחזור על מה שאמרתי כל קודמי, שפה עומדת תפיסה מול תפיסה — התפיסה של הפרדונטיבה של המלך או הסמכות של הרודן, שמותר לו הכל, אלא אם הדבר מוגבל בחוק, כנגד התפיסה של המדינה, שבה הריבון האמיתי הוא האזרח, ושבה לאזרח מותר הכל, אלא אם הוגבל על ידי החוק, ואילו לממשלה לא מותר דבר אלא אם הוקנתה לה סמכות כחוק. זו ההכרעה, ואני מציע לכנסת לשקול את הדבר בכובד-ראש.

ועוד נקודה. במשטר שלנו, השונה מהמשטר של ארצות-הברית בכך שלממשלה תמיד יש רוב בכנסת — אצלנו לא תיתכן בכלל ממשלה שאין לה רוב בכנסת, זולת ממשלת מעבר — מה מונע ממנה, כאשר היא מוצאת, כביכול, לאקונה בחוק, לבוא לכנסת ולחוקק את החוק? כולנו יודעים שפה כבר נחקקו חוקים תוך עשרים-וארבע שעות. מה מפרע לממשלה, בכל עת שהיא, לבוא לכנסת ולדרוש דין שיסמין אותה לעשות כפי שהיא רוצה? יש לה האפשרות הטכנית והפוליטית לעשות זאת בכל עת שהיא רוצה, בניגוד לנשיא ארצות-הברית, שלו אין תמיד רוב בשני בתי הקונגרס, ולעתים קרובות אין לנשיא רוב לעניין מסויים. לעומת זאת,

אם הסעיף שאנחנו מציעים אותו, סעיף 29, מתיישב עם שלטון החוק. אני חושב שאם קובעים בסעיף הזה שני דברים: א. שאין הממשלה יכולה לפעול בשום תחום בעניין אשר על-פי דין כל-שהוא נתון לסמכותה של רשות אחרת (ורשות אחרת, חבר-הכנסת ארזי, זו לא רק הרשות המחוקקת והרשות השיפוטית, אלא כל רשות מקומית, מבקר המדינה, כל רשות מכל סוג שהוא מדרשויות המדינה, שחוק מן החוקים מעניק להן סמכות); ב. בכל תחום שאיננו נתון לאיזו רשות אחרת, הממשלה - אנחנו אומרים - רשאית לפעול, מוסמכת לפעול, לפעמים חייבת לפעול, וגם אז סמכותה מסוייגת, מפני שהיא צריכה לפעול „בכפוף לכל דין“.

מצב זה מקביל לחלוטין למצב הקיים באנגליה בתחום הקרוי שם הפרוגרטיבה של הכתר, ואין אני מקבל את הנמקתו של חבר-הכנסת קלינגהופר, שהפירוגרטיבה של הכתר היא דבר שאיננו מתיישב עם העקרון של שלטון החוק. אם יש מדינה בעולם שהיא מדינה מובהקת של שלטון החוק, הרי זוהי אנגליה, שבה קיים התחום הזה, שקוראים לו הפרוגרטיבה של הכתר.

בצדק אמר חבר-הכנסת קלינגהופר, שכלל שרבה החקיקה החרותה על-ידי המחוקק, כן מצטמצם ומצטמק התחום של הפרוגרטיבה של הכתר. גם אצלנו כך. בכל תחום שחוקקנו, ובכל תחום שחוקק בעתיד נוקבע לגביו הסדר חוקי מפורש, יצטמק וילך התחום של סעיף 29. אבל שום מחוקק אינו חכם עד כדי כך, שיוכל לומר: אני, על-ידי החקיקה שלי, מיציתי לחלוטין את כל התחומים, ולא נשאר עוד שום תחום שבו המדינה כמדינה חייבת לפעול, וחיוני לה שתפעל בו, ושהוא עוד לא הוסדר על-ידי חוק מפורש. וחיוני הדבר שבאותו תחום, שהוא מצומצם כיום, ושגם יצטמצם וילך ככל שנתקדם בחקיקה שלנו, תהיה רשות במדינה שתהיה מוסמכת לפעול בו בשם המדינה.

אומר חבר-הכנסת האוזנר: לא ניתן לממשלה למלא חלל ריק. ואני אומר: אל ניצור מצב שקיים בו חלל ריק. חלל ריק הקיים בחוק - מן הדין ומן ההכרח למלא אותו. צריך על-ידי חקיקה לחתור לכך שהחלל הריק יהיה צר ככל האפשר, אבל עוד לא נולד החכם אשר מוכן לומר: די, כיסינו את כל השטח. באותו תחום מצומצם, שבו נשאר עדיין חלל ריק, מן הדין שתהיה רשות שתוכל לפעול.

איני חושב שיש יסוד כלשהו לטענה שנפגם במשהו הכלל, שבמדינה שלנו, כמדינת חוק, הכל מותר מלבד הדברים שהחוק אסר עליהם. כלל זה הוא נר לרגלנו, תמיד יהיה וישיאר. אנו מדברים על התחום שבו יש צורך כי בשם גוף משפטי הקרוי „מדינה“ יהיה מי שיוכל לפעול. ככל שדבר זה איננו מוסדר על-ידי חקיקה מפורשת, צריך לומר שהממשלה היא המוסמכת לכך.

אני כולי תמיהה על דברי חבר-הכנסת שמואל תמיר, שכביכול מתחת לערפל של שעת חירום, כאשר טבעי שתשומת-לב הציבור איננה נתונה לבעיות קוני-סטיטוציוניות, מנסים „להגניב“ הוראות קונסטיטוציוניות חמורות. אני מבין שמתנגדים להצעה, חולקים עליה ומתווכחים עליה. אבל אני חושב שדי בעובדה שסעיף זה, כפי שהוא מוצע עכשיו לכנסת, הוצע על-ידי הממשלה - עם כל הוויכוח שאפשר לערוך סביבו - עוד בשנת 1966, כאשר לא היתה שעת חירום, ולא היה אותו „ערפל“, כביכול, שחבר-הכנסת תמיר מדבר

לשלטון המנוגד לשלטון החוק והסדר, ויצרות תנאים לשלטון דיקטטורי, העלול לפגוע בחירויות ובזכויות האזרח במדינה. זהו סעיף המעניק זכויות נרחבות, אשר בתנאים מסויימים יהווה פירצה ופגיעה בסדרי השלטון הדמוקרטי.

על כן הגשנו את ההסתייגות שאנו מציעים. נתמוך תחילה בהצעה לחוק את הסעיף, ונבקש את הכנסת לקבל את ההסתייגותנו, אם הצעה זו לא תתקבל.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת-המשנה לחוקי יסוד.

חיים יוסף צדוק (י"ד ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שמענו מפי חבר-הכנסת אונא, בהנמקת ההסתייגות, טענה שהסמכות כוונת שהוענקו לממשלה בחוק זה הן מעטות מדי וחשיבות מעמדה של הממשלה לא הודגשה די צרכה. לעומת זאת, שמענו מפי כמה מסתייגים טענה שכאן אנו באים להעניק לממשלה סמכויות רחבות מדי. לפני שאעמוד על משמעותו של הסעיף המוצע, הייתי רוצה להעמיד על דיוקם כמה דברים שנאמרו תוך כדי הנמקת ההסתייגויות.

ובכן, נאמר מפי חבר-הכנסת שופמן, שבכלל אנחנו חיים במצב שאין אנו יודעים מה הן הסמכויות של הכנסת, והסמכויות של הכנסת לא הוגדרו בשום חוק. אני רוצה לקבוע שהסמכויות של הכנסת בתורת הרשות המחוקקת של המדינה, בתורת הרשות הקובעת את התקציב של המדינה, בתורת הרשות שבלעדי חקיקתה אי-אפשר להטיל מיסים במדינה, בתורת הרשות שמכוח אמונה בכלל קיימת הממשלה - כל הסמכויות האלה כתובות וחרותות, מקצתן בפקודת סדרי השלטון והמשפט ומקצתן בחוקים אחרים, לרבות החוק הזה שמנחם לפנינו היום. דווקא מפני שאנחנו חיים במשטר של חוקה גמישה, שבו הכנסת היא הרשות הריבונית העליונה, - מעמדה של הכנסת איתן יותר, חזק יותר, כפיפותה של הממשלה לכנסת רבה יותר מאשר במשטר שיש בו חוקה, אשר קובעת באופן נוקשה את התחומים של כל אחת מן הרשויות, לרבות הפרלמנט. הכנסת יכולה בכל עת לחוקק כרצונה. הכנסת קובעת את התקציב של המדינה, עצם קיומה של הממשלה תלוי באמון הכנסת, ובלעדי הכנסת וחקיקתה ותקציבה אין הממשלה יכולה - בהסדר הקונסטיטוציוני שלנו - להתקיים אפילו שעה אחת.

אומר חבר-הכנסת תמיר, שהנה הולכים ומצמצמים את סמכויות הכנסת. אבל דווקא בהצעת חוק זו, שאני מביא היום לפני הכנסת, יש כמה וכמה דברים אשר עד עתה יכלה הממשלה להשתמש לפי החלטתה בלבד, ומהיום והלאה יהיו הם טעונים אישור של הכנסת. למשל: אנחנו קובעים ששינויים בחלוקת התפקידים בין חברי הממשלה יהיו מעתה טעונים אישור של הכנסת; הוספת משרדים או איחוד משרדים של גריעה ממשרדים, שעד עכשיו היתה פרוגרטיבה של הממשלה בלבד, תהיה מעתה טעונה אישור של הכנסת, ובעצם בחוק זה, שחבר-הכנסת תמיר מתריע עליו שהוא בא כביכול לצמצם את סמכויות הכנסת, - בחוק זה הרחבנו את סמכויותיה של הכנסת כהנה וכהנה.

אומר חבר-הכנסת קלינגהופר, שהוא מטיל ספק

חבר-הכנסת קלינגהופר אמר לנו שכללי המשפט הבין-לאומי נקלטו אצלנו באמצעות המשפט המקובל האנגלי. אני אינני חושב כי בשנה העשרים ואחת לקיום המדינה עליו להיות גיוונים לגבי סמכויות יסוד של המדינה ממקורות שנקלטו אצלנו בעקיפין מן המשפט הבין-לאומי באמצעות ה-Common Law האנגלי. כאשר שר המשפטים שלנו, או היועץ המשפטי, מתבקשים לחוות דעה לגבי עניינים מסויימים - בידי מי מסורה סמכות מסויימת מטעם המדינה? - תשובתם היא כי הסמכות נמצאת בידי הממשלה מטעם המדינה. אני חושב שמסקנתם זו היא נכונה. בכמה מקרים בתי המשפט, אחרי מאבק משפטי, קיבלו את העמדה הזאת. אבל אני חושב שהגיע הזמן ששר המשפטים והיועץ המשפטי, כאשר הם נדרשים לתת חוות-דעת, לא יצטרכו ללכת בדרך עקיפין ולטעון, למשל, שלממשלה נתונה סמכות מסויימת מפני שאותה סמכות מסורה בבדיטניה לכתר הבריטי לפי כללי ה-Common Law והממשלה היא היורשת של הפרונוגטיבה של הכתר הבריטי. הגיע הזמן שנסדיר את הדברים הללו בחוק שלנו ונאמר אותם במפורש.

חבר-הכנסת קלינגהופר, שופמן ואחרים מציעים לומר במקום, בכפוף לכל דין" - ,בהתאם לכל דין" ; וחבר-הכנסת האוזנר מציע לומר שהממשלה יכולה לעשות כל דבר שהמדינה רשאית לעשות. אני חושב שניסוחים אלה הם מה שקוראים באנגלית "begging the question" ; הם מתיימרים לענות על הבעיה על-ידי העמדת אותה בעיה ; אינם בגדר פתרון או תשובה לבעיה.

כשאנחנו נדרשים לתת תשובה לשאלה מי מוסמך לפעול בשם המדינה בתחומים שטרם הוסדרו על-ידי חוקים מפורשים - מה הועילו חכמים בתקנתם כשהם באים ואומרים שאפשר שהממשלה תעשה אותם דברים ,בהתאם לכל חוק" ? עצם הצורך בחקיקה קיים מפני שהדברים טרם הוסדרו על-ידי חוק.

ובכן, אנו חושבים שסעיף זה הוא סעיף חיוני, הוא נחוץ כדי שהממשלה תוכל לפעול מטעם המדינה בתחומים חיוניים למדינה ושטרם הוסדרו על-ידי חוק מפורש. כל פעולת חקיקה אשר במרוצת הזמן תסדיר תחום מן התחומים, ממילא תצמצם את התחום של הסמכות הזאת שאנו מעניקים לממשלה בסעיף 29. אבל אני מוכן לומר מיד שהצורך בסעיף זה לא יתבטל לעולם, כי אין חכם שיוכל, על-ידי חקיקה מפורשת, למצות את הכל, ותמיד יישארו תחומים שבהם חייבת הממשלה לפעול ואין לנביהם הסדר תיקוני מפורש, ואנו חייבים להסמיך אותה לכך.

אני מבקש לדחות את ההסתייגויות.

היו"ר ר. הקטיין :

שמענו את הנמקת ההסתייגויות לסעיפים 1 ו-29. ההצבעה עליהם תיערך בנפרד. ובכן, נתחיל בהצבעה.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת מ. אונא לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי של חבר-הכנסת מ. אונא לסעיף 1 לא נתקבל.

עליו - דיה עובדה זו כדי לסתור לחלוטין את הטענה הזאת. אני חושב שבעצם טענה זו יש משום נסיון לערפל את המוחות. יש ויכוח, נתווכח על כך וגדון בעניין לגופו, ואל ננסה להשתמש בנימוקים שבבירור אין להם שחר.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

תסכים שהיום הציבור והעתונות לא יתנו דעתם לכך. אין צורך לרוץ ולמהר.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

האם זוהי סיבה שניגור ממלאכת החקיקה ולא נעשה את עבודתנו? אנו נתווכח, נחליף דברים, ובסופו של דבר הבית הזה יחליט, ומה שיחליט - יקום. אגב, אני מניח שהציבור הרחב, עם כל היותו נתון לבעיות השעה ולבעיות החירום, ער במידה מספקת כדי לעקוב אחרי מלאכת החקיקה שלנו בכל התחומים, ובעיקר בתחום הקונסטיטוציוני.

ומכאן אני מגיע להסתייגותו של חבר-הכנסת אונא אשר מציע לומר בסעיף 1: ,הממשלה היא הרשות הנוהגת את המדינה ואוחזת בידה את כוח ביצועה". אני חושב שחבר-הכנסת אונא הרחיק לכת בהסתייגותו. בהסדר הקונסטיטוציוני שלנו אין שום רשות שאפשר לומר עליה שהיא נוהגת את המדינה ; ואם יש רשות כזו - הרי היא הכנסת. הסתייגות זו יש בה כדי להרחיב את מעמדה של הממשלה מחוץ לתחום הלגיטימי, והוא - שהממשלה היא הרשות המבצעת.

חבר-הכנסת אונא מציע לחלופין ש,הממשלה היא הרשות אשר בידה מופקד כוח הביצוע של המדינה". אחת מן השתיים: אם חבר-הכנסת אונא בא לומר במלים אחרות את מה שאנחנו אמרנו במלים הפשוטות, שהממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה, הרי לדעתנו הנוסחה שלנו קולעת יותר ; ואם חבר-הכנסת אונא רוצה בסעיף זה ליצור מקור נוסף של סמכות לממשלה, הרי אין אנו גורסים זאת. אינני גורס הענקת סמכות בעקיפין. אני חושב שהסעיף הראשון נועד להיות סעיף דקלרטיבי הקובע את מעמדה של הממשלה ואת מקומה במערכת הרשויות של המדינה. כאשר אנו אומרים ש,הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה" - הרי אמרנו דבר קצר, קולע, בהיר ופשוט. חבר-הכנסת טיאר ויתר על הגמקת הסתייגותו, ולכן לא אשיב עליה.

אני רק חוזר ומסכם את עניינו של סעיף 29 כן: חייבים להשיב על השאלה, ואין מנוס ממחן תשובה, ואין להתחמק מכך: בעניינים שלא נתייחדו להם רשויות מפורשות, מי פועל בשם המדינה?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

שום רשות, עד שיהיה חוק.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

מי כורת אמנות בין-לאומיות?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

הכנסת תקבע.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

מי בשם המדינה מתקשר בהסכמים שונים?

מן הדברים הנאמרים בחוק אפשר להבין כי ביטוי ליחסים האלה, הנקראים בשם אחריות, בא לידי מימוש בהבעת אמון או אי-אמון של הכנסת לממשלה. אם הכנסת מקבלת את הממשלה כאחריות כלפיה, הרי היא מבטאת אמון; אם לא - היא נוטלת ממנה את האמון. האומנם יכול זה להיות הביטוי של אחריות הממשלה כלפי הכנסת? לדעתי, נודמה לי שלכל הדעות, אין זה הביטוי המלא של האחריות הזאת, ועל כן צריך לומר - כפי שהיה מתפרש מפירוש כזה - שאין הסעיף הזה פירוש לסעיף הקודם. איננו ביטוי לאקט חד-פעמי של הבעת אמון או הבעת אי-אמון. בו צריך להיאמר דבר-מה על רציפות היחסים בין הממשלה והכנסת.

רצוני להוסיף עוד דבר. אנחנו רוצים לקבוע בסעיף זה את היחס התקין של הרשות המחוקקת כלפי הרשות המבצעת, או להיפך: את היחס התקין של הרשות המבצעת כלפי הרשות המחוקקת. וכאן עלינו לזכור שהיחס הזה יהיה תקין אם הממשלה ממלאת חובות מסוימות כלפי הכנסת. הכנסת אינה יכולה לפעול בלי פעילות ענפה של הממשלה, המכוונת לא כרשות מבצעת כי אם כרשות העומדת ביחס מסויים כלפי הרשות המחוקקת.

האחריות מתבטאת בזה שהממשלה לא רק מבצעת את החוקים, אלא אף עושה פעולות מוגדרות וקבועות ועל-ידי זה היא מאפשרת לכנסת לפעול בצורה תקינה. אילו היו הדברים כך שאחריות הממשלה מתבטאת בביצוע החוק, הרי עלול היה להיווצר מצב שהכנסת בכלל לא תוכל להגיע לכלל מימוש תפקידה, כלומר - חקיקת חוקים וביקורת על הביצוע. על כן נראה לי שאם רוצים אנו לתת לסעיף זה עור וגידים, עלינו להוסיף לו חלק שני האומר מה שנאמר בהסתייגותי, והקובע לפחות את הפעולות היסודיות שהממשלה צריכה לעשות כדי שהכנסת תוכל לפעול. ואז מקבל הביטוי של אחריות הממשלה כלפי הכנסת ממשות ורציפות. בלעדי זה אינני חושב שנתנו לסעיף זה את משמעותו הממשית.

צריך לומר שהממשלה תציע לכנסת תכנית פעולה, שיהיה ברור על מה יש לחוקק חוק ובמה יש לפעול; היא תגיש לה הצעת תקציב, כי זוהי הפרוגנוזיבה היסודית של הפרלמנט, ובלי שיוגש התקציב לא יוכל לממש אותה; היא צריכה גם להגיש דין-וחשבון, שאם לא כן אין לכנסת כל אפשרות להגיע לביקורת על מעשיה.

בסעיף 15 נאמר: „משורהכבה הממשלה, תתייצב לפני הכנסת, תודיע על קווי היסוד של מדיניותה, על הרכבה ועל חלוקת התפקידים בין השרים, ותבקש הבעת אמון; כאילו בזה אנחנו אומרים שהממשלה תגיש לכנסת תכנית פעולה. לי נראה שדווקא סעיף זה, הקובע את חובותיה החד-פעמיות של הממשלה לפני הבעת האמון, תובע שיהיה סעיף נוסף הקובע את רציפות היחסים בין הממשלה והכנסת, ועל כן אני מציע להוסיף סעיף קטן (ב) לסעיף 4.

היו"ר ד. הקטין:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת-המשנה לחוקי יסוד.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בפני הוועדה עמדה השאלה, באיזו דרך נלך; האם נלך בדרך של

בעד התיקון של חבר-הכנסת י. שופמן
 לסעיף 1 ולסעיף 29

נגד

התיקון של חבר-הכנסת י. שופמן לסעיף 1
 ולסעיף 29 לא נתקבל.

ההצעה האלטרנטיבית של חבר-הכנסת י. שופמן
 למחוק את סעיף 29 לא נתקבלה.

התיקון של חבר-הכנסת א. טיאר לסעיף 1
 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

בעד התיקון של חבר-הכנסת י. ה.
 קלינגהופר, י. שופמן, ד. ארזי וא. טיאר

לסעיף 29

נגד

התיקון של חבר-הכנסת י. ה. קלינגהופר, י. שופמן,
 ד. ארזי וא. טיאר לסעיף 29 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי של חבר-הכנסת י. ה.
 קלינגהופר לסעיף 29 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ג. האוונר לסעיף 29
 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לסעיף 29
 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת מ. וילנר לסעיף 29
 לא נתקבל.

סעיף 29, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד. הקטין:

לסעיפים 2 ו-3 אין הסתייגויות. אני מעמידה אותם
 להצבעה.

הצבעה

סעיף 2 נתקבל.

סעיף 3 נתקבל.

היו"ר ד. הקטין:

לסעיף 4 - הסתייגות לחבר-הכנסת אונא. רשות
 הדיבור לחבר-הכנסת אונא להגמקת הסתייגותה.

משה אונא (מפד"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הנוסח של
 הסתייגותי, כפי שהוא רשום בלוח ההסתייגויות, הש-
 תבש. הוא צריך להיות: „הממשלה תציע לכנסת את
 תכנית פעולתה, תגיש לאישורה את הצעת תקציבה
 ותמסור לכנסת דין-וחשבון על פעולותיה“. אני מבקש
 לתקן את הנוסח.

גם בסעיף זה, האומר, לפי הצעת הוועדה, „הממ-
 שלה אחראית בפני הכנסת אחריות משותפת“, נשאר
 הניסוח המוצע בתחום הפרמלי גרידא. אם אנחנו
 מדברים על אחריות הממשלה, הרי זו אחת ההכרזות
 הקונסטיטוציוניות החשובות ביותר, כי היא קובעת את
 מהות המשטר הפרלמנטרי, בו הממשלה אחראית כלפי
 הפרלמנט, ואצלנו - כלפי הכנסת.

ואני שואל: האם אפשר להסתפק בכגון זה, בהכ-
 רה סתמית כזו? והרי צריך להוסיף ולשאל במה מת-
 ממשת אחריות זו? האם אחריות זו של הממשלה כלפי
 הכנסת אינה מטילה שום חובות שאפשר להגדיר, שום
 חובות ממשיות ומוחשיות של הממשלה כלפי הכנסת?

פעולה, שהיא צריכה לדווח לכנסת, וצריכה להביא הצעת תקציב. למעשה, אם נקבל סעיף זה, אפשר יהיה לטעון שסעיף זה מתיימר להיות סעיף הממזה את חובות הממשלה כלפי הכנסת, בעוד שסעיף זה אינו ממזה כלל ועיקר, אלא יש עוד על הממשלה חובות כלפי הכנסת כהנה וכהנה.

לכן, מתוך החשש שמא על-ידי קביעה מפורשת של הדברים האלה נקטין את תחום החובות של הממשלה כלפי הכנסת, אני מבקש שלא לקבל את ההסתייגות.

היז"ר ר. הקטין:

הכנסת תעבור להצבעה.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת מ. אונא לסעיף 4 לא נתקבל. סעיף 4, בנוסח הוועדה, נתקבל.

חופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
לסעיף 4 יש הסתייגות לחבר-הכנסת קלינגהופר.

היז"ר ר. הקטין:

לא, אין לחבר-הכנסת קלינגהופר הסתייגות לסעיף 4. לסעיף 5 הסתייגות לחבר-הכנסת טיאר. חבר-הכנסת טיאר אינו באולם.
רשות הדיבור לחבר-הכנסת שופמן, להנמקת ההסתייגות, המשותפת לו ולחבר-הכנסת מיקוניס.

יוסף שופמן (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. סעיף 5 דן בהרכב הממשלה, וקובע שראש הממשלה חייב להיות חבר כנסת. שרים יכולים שלא להיות חברי כנסת. אני מבקש להגביל אפשרות זו כך, שלפחות שני שלישים של חברי הממשלה יהיו חברי כנסת, ולא יותר מאשר שליש חברי הממשלה יכולים להיות שאינם חברי כנסת.

וגימוקי הם אלה: אין אנו מתנגדים באופן עקרוני לכך שהממשלה תוכל להוסיף לתוכה אנשים מחוץ לכנסת. אנו מבנים שלפעמים יש צורך במומחה, או יש צורך בהזמנת איש מחוץ לכנסת מתוך שיקולים וחשובים שלא כדאי להיכנס אליהם עכשיו. אבל שיטת הממשל שלנו היא שיטה פרלמנטרית. אין היא השיטה הנשיאותית, כפי שהיא קיימת בארצות-הברית ובצרפת. בארצות-הברית השרים בכלל אינם חברי הקונגרס. כאשר חבר קונגרס מתמנה כשר, הוא צריך לעזוב את הקונגרס. אבל שם השיטה אחרת לגמרי. אין קשר בלתי-אמצעי בין הנשיא והשרים שלו ובין הקונגרס. לאמיתו של דבר, השרים אינם שרים, הם רק מזכירים של הנשיא. והוא התואר שלהם. הם כולם "secretaries" — secretary of defence, secretary of state, והוא הדין בצרפת. אצלנו השיטה היא פרלמנטרית מיסודה. ראש הממשלה על-פי דוב הוא גם ראש הסיעה הגדולה בכנסת — אם לא מבחינה פורמאלית, הרי למעשה — והוא חייב להיות חבר כנסת. השרים יש להם קשר הדוק עם הכנסת. רק כיוצא מן הכלל אפשר להסכים שלא חברי כנסת יכהנו בממשלה. אין אנו רוצים למנוע אפשרות כזאת. אלא רצוננו להגביל את המספר. כי אם יגדל יתר על המידה מספרם של שרים שאינם חברי כנסת, תאבד הממשלה את צביונה הפרלמנטרי ותעמוד

פירוט התפקידים של הממשלה וחובותיה כלפי הכנסת, או שנושאיר את העניין ללא הגדרה כנובע מעצם כפיפותה של הממשלה לכנסת ומעצם היותה של הממשלה תלויה באמון הכנסת. באנו לכלל מסקנה שככל שנוסח להגדיר את החובות ואת התפקידים, ניכנס לכלל סכנה של טיעון שרשימת התפקידים והחובות היא ממצה, ואין זולתם.

אני חושש שחבר-הכנסת אונא, מתוך כוונה טובה להגדיר דברים אחדים שהממשלה חייבת בהם כלפי הכנסת, עלול להגיע, על-ידי הסעיף שהוא מציע, למצב שאפשר יהיה לטעון כי בשלושה דברים אלה — תכנית פעולה, דין-וחשבון והצעת תקציב — מתמצה התפקיד של הממשלה כלפי הכנסת.

אגב, כשמדברים על תכנית פעולה, כבר הזכיר חבר-הכנסת אונא כי בסעיף 15 לחוק נאמר כי כאשר הממשלה מתייצבת לפני הכנסת כדי לקבל אמון, היא חייבת להביא לפני הכנסת קווי-יסוד של מדיניותה. קווי-יסוד של מדיניות — זוהי תכנית פעולה של הממשלה לתקופת כהונתה. מה נועיל על-ידי האמירה הכללית, שהממשלה צריכה להביא לפני הכנסת תכנית פעולה? כל כמה זמן היא צריכה להביא לפני הכנסת תכנית פעולה, כל ארבע שנים, כל שנתיים, כל שנה? אנו יודעים שתכניות הפעולה של הממשלה הן לחם-חוקה של הכנסת. פעם בארבע שנים מתווכחים בכנסת על קווי-היסוד, פעם בשנה על תכנית הפעולה של הממשלה כולה ועל תכנית פעולתו של כל משרד. בנוסף על כך, כאשר מתעוררת בעיה ספציפית — יהיה זה חינוך, או תהיה זו טלוויזיה — אנו שומעים בכנסת מפי הממשלה מהי תכנית הפעולה שלה באותו תחום, והכנסת מחליטה.

אני חושב כי על-ידי האמירה הכללית, שהממשלה תביא לפני הכנסת תכנית פעולה — לא אמרנו ולא כלום. להיפך, אפשר יהיה לומר שעל-ידי הבאה חד-פעמית של תכנית פעולה, יצאה הממשלה ידי חובתה. ולא היא.

אשר לתקציב, יש בחוק שלנו קביעה מפורשת, האומרת שתקציב המדינה נקבע על-ידי חוק של הכנסת. כל זמן שהכנסת לא קבעה חוק תקציב לשנה מסוימת, אין תקציב. ברור שכדי להגיע לחקיקת חוק תקציב ולתקציב, חייבת הממשלה להביא לפני הכנסת הצעת תקציב. מתי תביא, איך תביא את הצעת התקציב — אין זה עניין להסדר בחוק קונסטיטוציוני; זהו עניין להסדר תקנוני. בחוק קונסטיטוציוני מספיקה הקביעה הקיימת בחוק שלנו — שתקציב המדינה נקבע על-ידי חוק של הכנסת.

אגב, אני מבקש לשים לב שלפי הנוסח של חבר-הכנסת אונא לגבי התקציב, כאשר הוא אומר שהממשלה תביא הצעת תקציב לאישורה של הכנסת, יכול הנוסח להתפרש שמשמעות הוראה זו היא, שבידי הכנסת רק הבחירה לאשר או לא לאשר. ולא היא. הממשלה מביאה הצעת תקציב, והכנסת חופשית לקבלה, לא לקבלה, להכניס בה שינויים להגדלה, להקטנה וכהנה וכהנה. והכל שאין תקציב אלא על-פי חוק של הכנסת — הוא כלל הקבוע בחוק שלנו.

אם כן, אני מייצג כאן עמדה שלכאורה נראה שאין מבקש שלא לקבל סעיף האומר דברים שהם מובנים מאליהם, שהממשלה צריכה להביא לפני הכנסת תכנית

אחד יחלוש על כל הנושאים הנוגעים למשרדים הללו במסגרת של משרד האוצר. הוא הדין במשרד הפיתוח.

ראובן ארזי (מפ"ם):
כמה השארת?

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

גם אחרי ההפחתה הזאת של שמונה משרדים, חבר-הכנסת ארזי, עוד נותרים, מלבד שלושה שרים בלי תיק, 11 משרדים, וזה מספר עצום למדינה כשלנו: משרד ראש הממשלה, החוץ, הבטחון, הפנים, האוצר, התיירות, התחבורה, העבודה, הבריאות, החינוך והמשפטים.

נראה לי שההוצאה הכספית הרצינית הכרוכה בקיומו של משרד נפרד, ומה שחמור יותר: הסרבול הביורוקרטי - ואני אומר זאת ברוח רעה, "ביורוקרטי" כמשמעות המלה - מטבע הדברים, עם המשיכות לעבר ברים שונים, עם הסידורים האינטרדפרטמנטליים, המי-תרים, המעיקים והמכבידים, - כל חיינו במדינה היו פשוטים יותר וקלים יותר אילו הצבנו איזה גבול אמיתי שיש צורך ב-14 משרדי ממשלה בלבד, כי יש לי נטיה לליברליות. לעניות דעתי, ניתן היה לתחום תחום הרבה יותר מצומצם, ואז כל ראש ממשלה, וכל שיקול קואליציוני, היה יודע שלתמרונים ולחישובים, שלמינוי סגני שרים ויתר ההסדרים, יש גבול.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, להנמקת הסתייגותו.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. גם הדין הזה מראה שהחלטת הקדמון הוא בהעדר חוקת יסוד דמוקרטית לישראל. זה גורם ללכטים לא מעטים, לסתירות, לכפילויות במלאכת החקיקה של הכנסת. הרעיון של יצירת מגילות מגילות שתתחברנה, מי ידע אימתי, לחוקה שלמה, אינו עומד במבחן המציאות, שהוא מציאות של הטלאת טלאת על גבי טלאת ללא רעיון דמוקרטי מרכזי ובן-זמננו.

ההסתייגות שלי לסעיף 5 אומרת כי לפחות שני שלישים של חברי הממשלה צריכים להיות חברי כנסת. בסעיף 5(ב) המוצע ברור כי רק ראש ממשלה חייב להיות מבין חברי הכנסת, ולגבי השרים, אין כל הגבלה למספר השרים שאינם חייבים להיות חברי כנסת. יכול לקרות שאפילו מרבית השרים לא יהיו חברי כנסת. כמוכן יכול לקרות שיהיה שיקול מסוים לכלול בתוך הממשלה שר פלוגי או אלמוני שלא מבין חברי הכנסת. לפי מומחיות או לפי תכונות אחרות. אולם ייתכן שבכך נפתח פתח גם לשרירות ולפרוטקציוניזם או לכל שיקול אחד שאיננו מתיישב אובייקטיבית עם צורכי הממשלה. כאשר אנו דורשים ששני שלישים לפחות מחברי הממשלה יהיו מבין חברי הכנסת, אנחנו מתכוונים בכך להבטיח שרוב חברי הממשלה יהיו נבחרים הציבור. הנהיג מסמכות זאת, וכן יהיו קשורים יותר לכנסת כחבריה בדרגת שרים. ההצעה שאינה מגבילה את ההרכב של הממשלה בנדון, הצעה זו קשורה יותר באינטרסים מפלגתיים צרים שאנו מכירים אותם במשך כל שנות כהונתה של הכנסת, אינטרסים שאינם מתיישבים עם שיקולים ממלכתיים רציניים. הכוונה היא שמפלגות

בסתירה למשטר הקיים במדינה, אותו משטר שאלינו אנו מתכוונים.

לכן אני מציע בהסתייגותי, ששני שלישים ממספר השרים יהיו מבין חברי הכנסת. אני מבקש להצביע בעד ההסתייגות.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר, להנמקת הסתייגותו של חבר-הכנסת טיאר.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לגבי ההסתייגות לסעיף קטן (ב) הייתי מעדיף, במקום להרחיב את הדיבור על ההסתייגות שהצענו, להצטרף להסתייגותם של חברי-הכנסת שופמן ומיקוניס. אני חושב שהנוסחה של שני שלישים עדיפה על פני 40% שהצענו אנחנו.

החלה להסתמן לאחרונה מגמה, שמצאה את ביטוייה בהרכבת הממשלות האחרונות, לצורך לממשלה שרים שאינם חברי כנסת. אין בכך פסול. אולם הכרחי להציב גבול על מנת לא ליצור מצב מלאכותי, שנוצל אגב גם למטרות סיעתיות ומפלגתיות. כל זה לגיטימי עד גבול דינאי. באיזה שהוא מקום צריך לכלול את הנטיה הזאת, וההצעה, כי שני שלישים ממספר השרים חייבים להיות חברי כנסת, נראית לנו סבירה.

אחזור להסתייגות הראשונה, שלאחר סעיף קטן (א), יבוא סעיף קטן (ב) אשר הוראתו תהיה: "מספר משרדי הממשלה לא יעלה על 14". למן כיוון הממשלה הראשונה ועד היום נוצר במדינה מצב שמשרדי ממשלה נוצרים, נולדים, באים לעולם, מתמוזגים, מתאחדים, גוועים, מתפרקים, לא דווקא על-פי צרכי המדינה והציבור, אלא לפי צרכים קואליציוניים-מפלגתיים מוב-הקים. המשרד החדש שנוצר לאחרונה, משרד הקליטה, אף מאחורי עמדה, לפחות בחלקה - ואני אומר זאת בהקשר זה בנוסח מאופק כדי לא לעורר איש ולא לגרות אדם - מגמה מפלגתית מובהקת של שיקולי כוח פנימיים. כאשר קמה הממשלה האחרונה, קמו עמה משרדים שונים. משרד התיירות נוצר כי הוא בדרך כזאת, אף-על-פי שזאת אולי דוגמה של משרד שיש בו ובקיומו צורך מיוחד במדינת ישראל. כך ניתן להוסיף ולמנות. ניתן גם לציין עובדות כאשר שני משרדים, כגון האוצר ומשרד מסחר ותעשייה, רוכזו ביד אחת כפי שרוכזו לאחרונה, וכבר הערנו את הערותינו לגבי הסדר אחרון זה.

לעניות דעתי, ניתן לוותר על שורה ארוכה של משרדים ממלכתיים ולמוג אותם לכל דבר במסגרות משרדים אחרים. אני רוצה להיות קונקרטי וספציפי ולומר שמשרד הדתות יכול להיות מחלקה נכבדה בתוך משרד הפנים; משרד הסעד, על כל שלוותיו, יכול להיות מחלקה במשרד העבודה; משרד המשטרה יכול, בנקל ובאופן טבעי והגיוני, להיות מסונף כמחלקה או למשרד הפנים, ומה שרצוי יותר, כמו בארצות-הברית, למשרד המשפטים; משרד הדואר יכול להוות מחלקה חשובה מאד, גדולה מאד, במשרד התחבורה; משרד השיכון ומשרד הקליטה אינם אלא אנגפים של משרד האוצר, ולעניות דעתי - ואולי יידאה הדבר מרחיק לכת - משרד המסחר והתעשייה, שהוא משרד נכבד וחשוב, יכול לאמיתו של דבר להיכלל במשרד האוצר, לא על-ידי ההסדר ששר אחד חולש על שני משרדים, אלא ששר

שמואל מיקונים (מק"י):

אז יש הרי השלישי. בתוך השליש הזה יהיה שר חדש.

יוהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

לעניין השליש — אם אתה רוצה למשוך אותי בלשוני —, עניין זה הוא בכלל אבסורד (ואשתדל שלא להשתמש במלים חריפות). כי בכל פעם שירצו למנות שר שאינו מן הכנסת — צריך יהיה למנות שני שרים נוספים שהם חברי כנסת, ואז יהיה לך השלישי. האם בכל הולך העניין לפי שליש ושני שלישים? זאת החלוקה? אני, למשל, חושב ששליש שרים שאינם חברי כנסת זהו אחוז גדול מדי. למה איפוא לכתוב זאת בחוקה? אני משאיר דבר זה לשיקול חופשי של הממשלה, או לכנסת. אם הכנסת תרצה אזי לאשר את הצעת ראש הממשלה ששליש מהשרים אינם חברי כנסת — תאשר זאת. אם לא תרצה לאשר — לא תאשר. אבל על זה צריך לענות יושב-ראש הוועדה.

אבל מה שרציתי אני להעיר הוא זה: בסעיף 5(ב) כתוב, "ראש הממשלה יהיה מבין חברי הכנסת. שר אחר יכול שיהיה שלא מבין חברי הכנסת". עד כאן הכל ברור והכל צלול, ואני מציע פה להפסיק. אחר-כך נמשך הסעיף: "ובלבד שיהיה אזרח ישראלי ותושב ישראל" וכדומה. מדוע אני מציע למחוק זאת? אנב, זה לא היה גם בתקופה הקודמת, אם כי נכון שאין זה נימוק חזק כל-כך. אבל אם אנו כבר משאירים לממשלה ולראש הממשלה ולכנסת את האפשרות לאשר שר שלא נבחר לכנסת — נשאיר את חופש הפעולה כולו לבית.

שמואל מיקונים (מק"י):

אפילו אזרח זר?

יוהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

אנב, מה זה "אזרח זר"? אם הוא יהודי, והוא מומחה גדול במקצועו, ועלה ארצה, וכל הכנסת רוצה שהוא יהיה שר לאותו תפקיד, וראש הממשלה רוצה בו — יגידו: אבל אינו יכול להיות שר מפני שלא נבחר לכנסת?

שמואל מיקונים (מק"י):

שיתאזרח.

יוהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

היושבת-ראש דוחקת בי שאגמור; אל תפריע לי. תתווכח עם יושב-ראש הוועדה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

הוא יכול באמת להתאזרח.

שמואל מיקונים (מק"י):

פעם היה לנו גם נשיא מדינה שלא היה אזרח מדינת ישראל.

יוהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית):

אם אנו מתחילים לתת קוואליפיקציות וסגולות, הרי הסגולות של תושב ואזרח אינן סגולות מיוחדות הנוחצות לשר. צריך שהאיש יהיה גם בעל גיל גבוה מן הרגיל, ושידע קרוא וכתוב. יש עוד כמה דברים שאנו דורשים משרים. למה נדבקו דווקא שני הדברים הללו? משני ששני הדברים האלה מתאימים לבחירה לכנסת? והרי שני דברים אלה דווקא אינם מיוחדים.

השלטון וכולנה להבטיח יתר כיבודים ומשרות לעסקניהן. על-ידי שמוספים על הסיעה שלהם בכנסת שרים שאינם חברי כנסת, יכולים להבטיח לעסקנים משרות נוספות. מכל השיקולים האלה אנו מגיעים למסקנה שצריך להבטיח בחוק שלפחות שני שלישים מכלל השרים יהיו מבין חברי הכנסת.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הררי, להנמקת הסתייגותו.

יוהר הררי (מפלגת העבודה הישראלית)

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ברשות היושבת-ראש אני רוצה לומר מלים ספורות בלבד לבעיה של פרקים פרקים בהחלטה על חוקת המדינה, וזה מכיוון שאותה הצעה שחוקת המדינה תהיה פרקים פרקים, שנתקבלה בכנסת, היתה הצעתי, ומפעם לפעם כשדנים בחוקי יסוד תוקפים את ההצעה הזאת, במלים אחרות: תוקפים אותי. לא אפתח את כל הרעיונות בקשר עם כך, אבל אני רק זאת: כל אלה אשר אומרים עכשיו שההחלטה שנתקבלה על פרקים פרקים איננה החלטה טובה — אינם מבינים, כי מה שעמד אז לדיון בפני הכנסת לא היתה השאלה אם תהיה חוקה אחת, בכתב אחת, או פרקים פרקים, אלא הביריה או היתה שלא תהיה חוקה כלל, או שתתקבל ההצעה של פרקים פרקים. וההחלטה, שנתקבלה על פרקים פרקים, היתה ההחלטה לטה בעד חוקה למדינת ישראל. אלמלא נתקבלה החלטת זו, היתה מנצחת הדעה השנייה שאין צורך בחוקה. ואני מציע לכם לקרוא את כל הוויכוח; הוא גם יצא בחוברת מיוחדת. באותו ויכוח, מתחילתו ועד סופו, אמר חלק גדול מן הכנסת שלא דרושה לנו חוקה כלל, ואילו חלק אחר אמר שדרושה, והתקווה היחידה שתתקבל החלטה, שתהיה חוקה למדינת ישראל, היתה ההחלטה שהחוקה תהיה בפרקים פרקים. לכן אין צורך, לדעתי, לחזור תמיד לאותה בעיה ולבקר, כפי שעושים כל אלה שלא התעמקו בבעיה, את ההחלטה הנזכרת.

אני מסתייג בסעיף 5, ולמותר לומר שאיני מסכים גם עם אחת מן ההסתייגויות הקודמות לי, ואני מקווה שיושב-ראש ועדת-המשנה יענה עליהן. אני רוצה רק לציין שההסתייגויות הפעם היא יותר סגנונית ופורמלית.

באסיפה המכוננת, בשבוע הראשון שבו יושבה, היה ויכוח. אנב, אז הסתייגתי ואמרת שאפשר יהיה למנות שרים שאינם חברי כנסת. חבר הכנסת שהיה אז שר החוץ, משה שרת המנוח, ביקש ממני רשות לנמק את ההסתייגות וכמובן הסכמתי שהוא ינמק אותה, ונתקבל העקרון שלפעמים אפשר למנות שרים שאינם חברי כנסת, וזה כשיש מקרים מיוחדים. ובאמת ראינו בעשרים השנים מאז קום המדינה, שכמה פעמים קם הצורך למנות שרים שאינם חברי כנסת. וכל הפחד מכך, שממנים שרים שאינם חברי כנסת, הוא פחד שווא, מכיוון שהכנסת צריכה לתת את אמונה באנשים אלה. איש אינו נעשה שר מבלי שהכנסת תסכים לכך. ואם הכנסת כולה רוצה בכך, או הרוב שבה, ואם ראש הממשלה זקוק לאותו אדם שבמקרה לא נבחר — אין כל סיבה שלא יהיה שר. אין כל סיבה שלא לתת אף שרות זו לאדם שלא נבחר לאותה כנסת; ייתכן שהיה חבר בכנסות אחרות או שר בתקופת כהונתו, והיה אז נבחר. אין כל סיבה להגביל ...

אומר חברי הכנסת תמיר, כי משרד התיירות, למשל, נראה לו כמשרד שיש הצדקה לקיימו כמשרד נפרד, בעוד שמשרד המסחר והתעשייה יכול להיכלל בתוך משרד האוצר. יכולה להיות בעניין זה דעה אחרת. אולם נניח שברגע מסויים הגענו להחלטה לקבוע בדיוק 14 משרדי ממשלה, כפי שתקבע החוקה אם תתקבל הצעת חברי הכנסת שמואל תמיר. לאחר מכן נולד הרצון - בתמיר כחו של חברי הכנסת תמיר - להקים משרד תיירות שלא היה קיים עד אותה שעה, מפי שהכל סבורים שמשרד תיירות נפרד הוא דבר חשוב וחיוני למדינה. נצטרך או לתקן את החוקה כדי שנוכל לעשות זאת, או שנצטרך לחפש, בין 14 המשרדים הקיימים, משרדים שאפשר לאחד אותם למשרד אחד, כדי לפנות מקום למשרד התיירות. אני חושב שזהו נושא לדיון לגופו של עניין בכל מקרה ומקרה, ולא לקביעה נוקשה במסגרת של חוקה.

אגב, אני רוצה להזכיר שבחוק זה אנחנו מציעים שכל אחד של משרדים או הוספת משרדים יהיו בע"ת, שלא כמו עד עכשיו, טעונים אישור של הכנסת. אני מבקש לדחות את ההסתייגות של חברי הכנסת תמיר לא מפני שאני גורס ריבוי משרדים - אני גורס צמצום מספר המשרדים ככל האפשר - אלא מפני שעניין זה הוא עניין ארגוני, סידורי, שהממשלה צריכה לקבוע אותו, בכפוף לביקורתה של הכנסת, באישור הכנסת, ואין זה עניין לקביעה נוקשה בחוקת המדינה. הוא הדין לגבי ההסתייגות של חברי הכנסת שופמן, מיקוניס וטיאר בעניין אחוז חברי הממשלה שיכולים להיות שלא מבין חברי הכנסת. אין זה נכון, כפי שאמר חברי הכנסת שופמן, כי בעוד שבמשרד נשיאותי חברי הממשלה אינם חברי הבית המחוקק ואינם אלא עוזרים של הנשיא - עד כאן נכון -, הרי סימן מובהק לכל משטר פרלמנטרי הוא שחברי הממשלה הם מבין חברי הכנסת. אין זה כך. אפילו באנגליה אין זה כך מבחינה פורמלית, אף כי כך הדבר לפי הנוהג. ויש ארצות בעלות משטר פרלמנטרי, כגון ארצות סקנדינביה, שאין בהן חובה כזאת, ולהיפך, יש ארצות שבהן - במשטר פרלמנטרי - של אחריות הממשלה בפני הפרלמנט - חבר כנסת שנכנס לממשלה חייב לעזוב את המוסד המחוקק. אנחנו הולכים בקווים כלליים לפי הנוהג האנגלי, כלומר, משטר פרלמנטרי שבו עיקרה של הממשלה הוא מבין חברי הכנסת. אבל אמרנו: ייתכן שיהיו חברי ממשלה שלא מבין חברי הכנסת. אני חושב שהנסיון של עשרים שנה אלו הוכיח שהאפשרות הזאת שיצרנו היא דבר רצוי. הנסיון גם הוכיח שלא היה שימוש לרעה, והאפשרות התיאורטית שביום מן הימים תוצג לפני הכנסת ממשלה המורכבת על טהרת אנשים שאינם מבין חברי הכנסת - איננה אפשרות מעשית.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
הלואי ותהיה.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת המשנה לחוקי יסוד):
אני סבור שעניין זה אינו עניין לקביעה נוקשה בחוקה. אני יקרה ותוצג ממשלה שהיו בה יותר מדי שרים שלא מבין חברי הכנסת - יהיה זה נושא לגיטימי לביקורת פרלמנטרית, יהיה זה נושא לגיטימי לביקורת של דעת הקהל, אבל אין זה נושא שצריך לקבוע לגבי הסדרים נוקשים בחוקת המדינה.

יש כלל בחקיקה קונסטיטוציונית, שכלל שהמשרה רמה יותר ויש יותר ביקורת - קובעים פחות קוואליפיקציות. לא עולה למשל על הדעת לכתוב את כל התנאים הנדרשים לנשיא המדינה. אם הכנסת רוצה לבחור פלוני-אלמוני כנשיא המדינה, ורואה אותו כראוי לתפקידו - לא מעניין כלל מהו גילו ומה הוא יודע, כי הוא נבחר מפני שרוצים בו. לכן אני מציע למחוק את הקטע הזה.

היו"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברי הכנסת טובי, להנמקת הסתייגותו של חברי הכנסת וילנר.

תומיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעתנו בסעיף 5 אומרת שראש הממשלה ושריה יהיו מבין חברי הכנסת. הצעה זו באה לחזק את אחריותה של הממשלה בפני הכנסת. הצעת הוועדה יוצרת מצב עגום, לפיו ייתכן שכל חברי הממשלה חוץ מראש הממשלה יהיו שרים מבלי שיהיו חברי כנסת. אחריותה של הממשלה בפני הכנסת היא היסוד של השלטון הקיים בישראל, ומיניום של שרים שאינם חברי כנסת ללא הגבלה מחליש את היסוד הזה.

חברי הממשלה שאינם חברי הכנסת - כבודם במ"קומו מונח. אולם הסדר כזה פוגם, לדעתנו, באחריותה הפרלמנטרית של הממשלה. אין להתעלם גם מכך שהיה זה לצורך שאינם חברי כנסת לממשלה, בא גם להבטיח כל מיני הסדרים אישיים, מפלגתיים וסיעתיים לנוחיותם של עסקנים מפלגתיים, דבר שלדעתנו אינו צריך להיות על חשבון פגיעה באחריותם של חברי הרשות המבצעת בפני הכנסת. לכן אנו מציעים שכל חברי הממשלה יהיו חברי הכנסת.

גברתי היושבת-ראש, היות והצעתנו היא המרחיקה לכת בשורת ההסתייגויות בסעיף זה, אבקש להעמיד אותה להצבעה קודם.

היו"ר ר. הקטין:

נצביע לפי הסדר. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת המשנה.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת המשנה לחוקי יסוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אין בדעתי להשתתף עם חברי הכנסת תמיר במשחק התשבץ שהוא שיחק מעל הדוכן הזה ולהרכיב עמו את ה"ג'יגסו-פאזל".

השאלה היחידה העומדת להכרעה כאן היא: האם צריך לקבוע בחוק יסוד מספר מקסימלי של משרדי הממשלה. אין אנו דנים בשאלה אם יש כיום במדינה מספר משרדים גדול מדי או לא, אם אפשר לצמצם את מספר המשרדים הקיים. השאלה שלפנינו היא: האם חוק יסוד, אשר נועד להיות באחד הימים פרק בקונסטיטוציה, הוא המקום שבו אנו צריכים לקבוע באופן נוקשה שמספר משרדי הממשלה לא יעלה על כן וכך.

אני מסכים שנשקול בהזדמנות נאותה אם ניתן לצמצם את מספר משרדי הממשלה. בעצם, כל דיון על התקציב יכול לשמש עילה והודמנות לבדיקת העניין, אבל בחוקה - נדמה לי שאנו צריכים להשאיר גמישות בעניין זה.

חוברת ל"ז, ישיבה שי"ט, י"ב אב תשכ"ח (6 אוגוסט 1968)
 – חוק יסוד: הממשלה (צדוק, אבנרי, הקטין) –

הדעת, בניגוד לדברים שאמר חבר-הכנסת הררי, שיוכל לכהן בממשלת ישראל חבר שאיננו אזרח ישראל ותושב ישראל.

אני מבקש, אם כן, לדחות את ההסתייגויות.

הז"ר ר. הקטין:

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 5.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת א. טיאר לסעיף 5 (א) לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת י. שופמן וש. מיקוניס לסעיף 5 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. טיאר לסעיף 5 (ב) לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת הררי לסעיף 5 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת מ. וילנר לסעיף 5 לא נתקבל.

סעיף 5, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הז"ר ר. הקטין:

חברי הכנסת, המשך הדיון על חוק יסוד: הממשלה יהיה באחת הישיבות הבאות. ייתכן שהמשך הדיון יתקיים מחר, לאחר ההצעות לסדר-היום. הישיבה הבאה מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

אשר להצעתו של חבר-הכנסת הררי, אני חושב שהדבר הפשוט והאלמנטרי, שאנחנו מציעים אותו, הוא דבר מוצדק בהחלט. אנחנו קבענו בחוק יסוד: הכנסת ובחוק הבחירות לכנסת קוואליפיקציות מסוימות למי עמד לכנסת. כאשר אני אומר „קוואליפיקציות“, אינני מתכוון למבחן אינטליגציה...

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

לא יזיק.

חיים יוסף צדוק (יו"ר ועדת-המשנה לחוקי יסוד):

אינני מתכוון לרמת ההשכלה. חבר הכנסת הוא נבחר העם, והעם בוחר נציגיו לפי ראות-עיניו. אני מתכוון לדרישות הבאות: הוא צריך להיות אזרח ישראלי, הוא צריך להיות תושב ישראל ואסור שיכהן בכהונה כגון רב ראשי, שופט, קצין בכיר בצבא, עובד מדינה בכיר, כלומר, בכהונה שאיננה מתיישבת לפי עצם מהותה עם חברות בכנסת. חבר ממשלה שהוא חבר כנסת עומד בכל הדרישות האלה מעצם היותו חבר כנסת. הוא לא היה נכנס לכנסת אילו לא מילא את הדרישות האלה. כל מה שאנחנו באים להוסיף הוא, שכאשר רוצים לצרף לממשלה שר שאינו חבר כנסת – הוא צריך לעמוד באותן הדרישות. הוא צריך להיות אזרח ישראלי, הוא צריך להיות תושב ישראלי ואסור שיכהן בכהונה שאינה מתיישבת עם חברות בכנסת. אני חושב, שזה אלמנטרי; אני חושב, שזה מינימום. אינני מעלה על

הישיבה ננעלה בשעה 20.23.